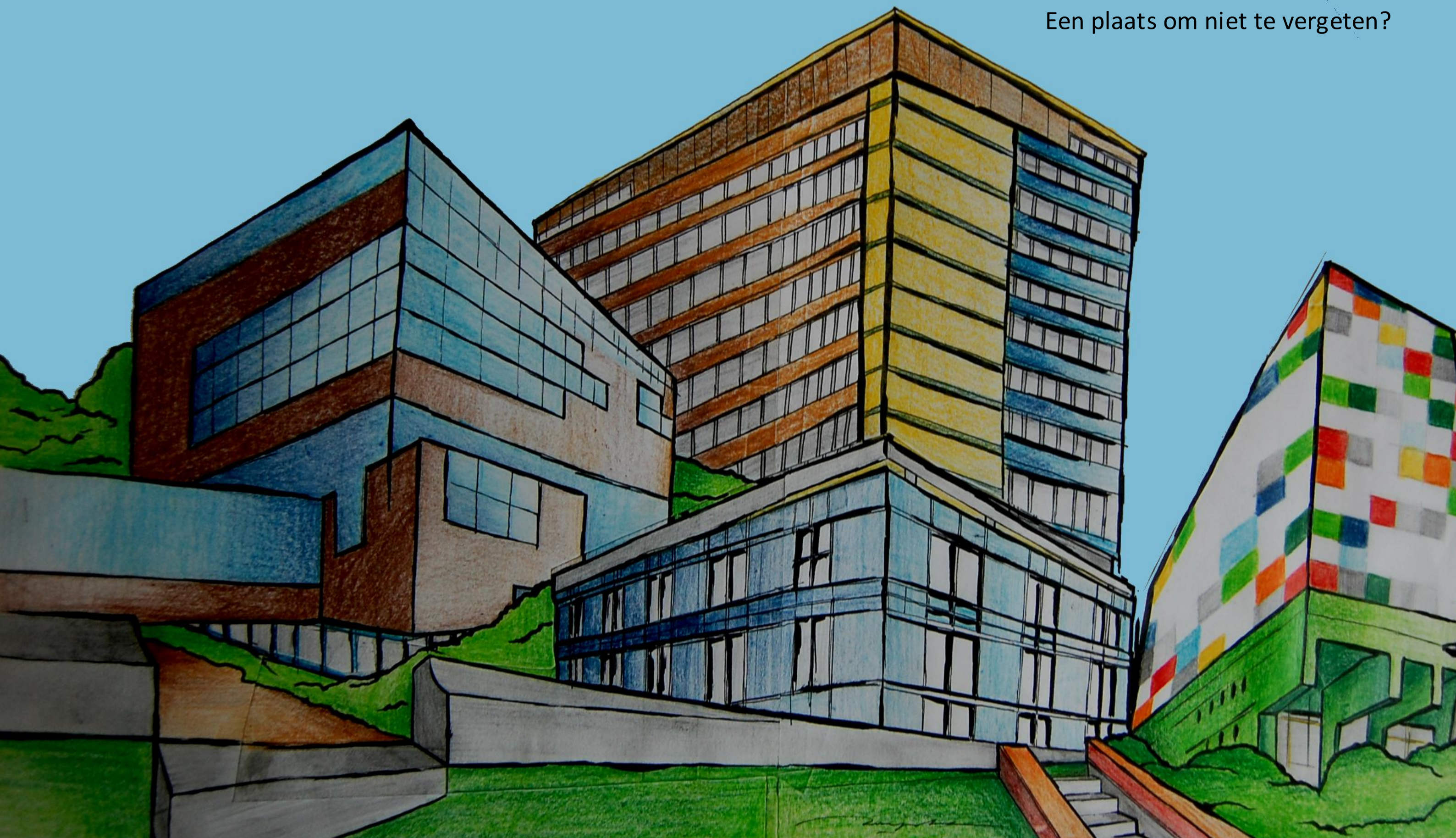

De Uithof

Een plaats om niet te vergeten?

De Uithof

Een plaats om niet te vergeten?

Masterthesis Planologie
Universiteit Utrecht
Faculteit Geowetenschappen
22/03/2013

Naam: Anne Hos
Studentnummer: 3233421
Naam universitaire begeleider: Tejo Spit
Naam stagebegeleiders: Leunie van Zwieten
Marijke Weustink

Voorwoord

Bijna een jaar geleden eindigde mijn zoektocht naar een stageplaats om de Masteropleiding Planologie mee af te sluiten bij de Directie Vastgoed & Campus van de Universiteit Utrecht. Het oorspronkelijk idee voor mijn thesis verbleekte al snel bij het interessante vraagstuk dat door hen werd aangedragen. Zij wilden er namelijk achter komen hoe het gebied waar ik al jaren wekelijks te vinden was, ruimtelijke verbeterd kan worden zodat het er voor de gebruikers (waaronder ikzelf dus) aangenamer wordt. De afgelopen maanden heb ik met veel toewijding en enthousiasme gewerkt aan het vinden van een antwoord op dit vraagstuk.

Dat antwoord heb ik gevonden. Zowel de lange weg ernaartoe, als het uiteindelijke antwoord staan beschreven in het rapport dat voor u ligt. Het rapport is bestemd voor eenieder die geïnteresseerd is in hoe de buitenruimte van campus De Uithof verbeterd kan worden voor haar gebruikers, maar vooral voor partijen die zich bezig houden met de ontwikkeling van dit gebied, de Directie Vastgoed & Campus van de Universiteit Utrecht in het bijzonder. Het is de afsluiting van de studie Planologie, een periode waarin ik wijzer ben geworden en waarop ik nu mijn toekomst als planologe ga bouwen.

Er zijn drie mensen zonder wie deze scriptie nooit tot stand zou zijn gekomen. Tejo Spit, mijn universitaire begeleider, moet zich menigmaal hebben afgevraagd waar ik mee bezig was. Twee maanden lang nam ik de verkeerde afslag en raakte ik het spoor bijster, maar dankzij zijn expertise, geduld en geruststellende woorden vond ik weer op het juiste pad.

Leunie van Zwieten en Marijke Weustink, mijn stagebegeleidsters, bleken een rots in de branding. De wetenschappelijke teksten waren voor hen geen dagelijkse kost, maar ze sloegen zich moedig door ieder hoofdstuk heen om feedback te kunnen geven. Aan hun luisterende oor, hun schouderklopjes, hun kopjes thee en het bloemetje dat ik ontving om toch wat kleur te geven aan mijn laatste week zwoegen, heb ik veel steun gehad.

David Hos, mijn redder in nood op het gebied van SPSS. Jacqueline van Winden, zonder wie ik nooit aan deze hoeveelheid ingevulde enquêtes zou zijn gekomen. Bert Nelissen, voor zijn bijdrage aan de eindredactie door middel van zijn ervaring als zowel student en docent. Thijs Reinders, die er met zijn creativiteit voor heeft gezorgd dat dit rapport op gaat vallen tussen andere rapporten. Dank ook aan allen die hier niet genoemd zijn, maar ieder op hun eigen manier hun steentje hebben bijgedragen. Dank.

Samenvatting

De vraag die centraal staat in dit onderzoek is: *In welke mate zijn gebruikers van campus De Uithof tevreden over de buitenruimte van het gebied en hoe kan de mate van tevredenheid worden verbeterd?* Door inzicht te krijgen in de mening van gebruikers op dit gebied, kan in de toekomst beter rekening worden gehouden met hun wensen door de partijen die verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof. Zo kunnen zij ervoor zorgen dat de buitenruimte van De Uithof in de toekomst beter aansluit bij de wensen van haar gebruikers, met als gevolg dat hun tevredenheid hierover verbetert.

De eerste stap om deze vraag te kunnen beantwoorden is het vinden van een theorie op basis waarvan de relatie tussen mensen en een plaats gemeten kan worden. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het begrip 'sense of place', uiteengezet vanuit de 'attitude theory', om de relatie tussen de buitenruimte van De Uithof en haar gebruikers te meten. Aan de hand van deze theorie worden twee dimensies van 'sense of place' onderzocht. De dimensie 'place attachment' heeft betrekking op de emotionele kant, oftewel de vraag of mensen zich prettig voelen in een plaats. De dimensie 'place dependence' heeft betrekking op de functionele kant, oftewel of mensen in een plaats kunnen doen wat zij er willen en moeten doen. Op basis van deze dimensies kan worden bepaald of iemand een positieve of een negatieve 'sense of place', of houding jegens een plaats, heeft.

Om deze theorie toe te kunnen passen op het concept 'campus' moet een koppeling worden gemaakt tussen beiden. Dit is gedaan door op basis van campusliteratuur te bepalen welke factoren van een campus bijdragen aan 'place attachment' en 'place dependence' en daarmee aan een positieve 'sense of place'. Hieruit zijn acht factoren geselecteerd. De factoren 1) uniciteit, 2) levendigheid, 3) voorspelbaarheid en 4) mysterie, dragen bij aan het ontwikkelen van 'place attachment' aan een campus. De factoren 5) verplaatsen, 6) verblijven & ontmoeten, 7) sporten & recreëren en 8) veiligheid, dragen bij aan het ontwikkelen van 'place dependence'.

Op basis van deze informatie is door middel van een enquête onderzocht in hoeverre deze acht factoren volgens gebruikers van De Uithof aanwezig zijn in de buitenruimte. Zo kan worden bepaald welke factoren die bijdragen aan een positieve 'sense of place', volgens de gebruikers al aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof en aan welke factoren volgens hen in de toekomst meer aandacht moet worden besteed.

Het resultaat van dit onderzoek is een 'grijze brei' aan neutrale scores. Dit betekent dat alle acht factoren wel aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof, maar in onvoldoende mate om echt bij te dragen aan het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' bij de gebruikers. Uit de 'grijze brei' aan resultaten is toch een focus afgeleid. Hieruit blijkt dat de focus bij de ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof in de toekomst moet liggen op de factoren levendigheid en verblijven & ontmoeten.

Deze focus ontbreekt grotendeels in het ruimtelijke plan waar op dit moment gebruik van wordt gemaakt. Door deze focus terug te brengen in de ruimtelijke plannen waar bij de ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof gebruik van wordt gemaakt, wordt bijgedragen aan levendigheid en verblijven & ontmoeten en daarmee aan het verbeteren van de tevredenheid van de gebruikers over de buitenruimte van De Uithof.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	1
1.1 Van regisseur naar facilitator.....	2
1.1.1 De veranderende rol van de overheid.....	2
1.1.2 De veranderende rol van de planoloog.....	2
1.2 Scope.....	3
1.3 Doelstelling.....	4
1.4 Probleemstelling.....	4
1.5 Relevantie.....	5
1.6 Leeswijzer.....	5
Hoofdstuk 2: De Uithof	7
2.1 Ruimtelijke ontwikkeling 1960-heden.....	9
2.1.1 Plan Van der Steur.....	9
2.1.2 Maquetteplan.....	11
2.1.3 Intermezzo.....	12
2.1.4 Interimnota.....	13
2.1.5 Modelstudies.....	14
2.1.6 Stedenbouwkundig Plan Koolhaas/Zaaijer.....	15
2.1.7 Conclusie.....	17
2.2 Huidige situatie.....	18
2.2.1 Eigendom gebouwen.....	18
2.2.2 Infrastructuur.....	20
2.2.3 Gebruikers.....	24
2.3 Conclusie.....	26
Hoofdstuk 3: Sense of place	27
3.1 Plaats.....	27
3.2 Sense of place.....	28
3.2.1 Cognitieve dimensie.....	29
3.2.2 Affectieve dimensie.....	30
3.2.3 Conatieve dimensie.....	30
3.2.4 Conclusie.....	31
3.3 Modellen.....	31
3.3.1 Driedimensionaal.....	31
3.3.2 Tweedimensionaal.....	32
3.3.3 Eendimensionaal.....	33
3.3.4 Conclusie.....	33
3.4 Sociale en fysieke aspecten.....	34
3.4.1 Sociale of fysieke aspecten?.....	34
3.4.2 Fysieke aspecten.....	34
3.4.3 Invloedsfactoren.....	35
3.4.4 Conclusie.....	35
3.5 Conclusie.....	36

Hoofdstuk 4: Methoden	37
4.1 Operationalisatie.....	38
4.1.1 Fysieke aspecten van 'place attachment'.....	38
4.1.2 Fysieke aspecten van 'place dependence'.....	44
4.1.3 Invloedsfactoren.....	49
4.1.4 Conclusie.....	49
4.2 Conceptueel model.....	50
4.2.1 Beschrijving uitgebreid conceptueel model.....	52
4.2.2 Veronderstellingen.....	52
4.3 Onderzoeksmethoden.....	53
4.3.1 Onderzoekstype.....	53
4.3.2 Onderzoeksmethoden.....	54
4.3.3 Enquete.....	55
4.3.4 Populatie en steekproef.....	58
4.3.5 Conclusie.....	61
4.4 Conclusie.....	61
Hoofdstuk 5: Analyse	63
5.1 Place attachment.....	64
5.1.1 Unicité.....	64
5.1.2 Levendigheid.....	70
5.1.3 Voorspelbaarheid & mysterie.....	74
5.1.4 Place attachment.....	75
5.2 Place dependence.....	76
5.2.1 Verplaatsen.....	76
5.2.2 Verblijven & ontmoeten.....	77
5.2.3 Sporten & recreëren.....	80
5.2.4 Veiligheid.....	82
5.2.5 Place dependence.....	83
5.3 Invloedsfactoren.....	84
5.3.1 Duur en frequentie.....	85
5.3.2 Leeftijd.....	86
5.3.3 Sociaaleconomische status.....	86
5.3.4 Conclusie.....	87
5.4 Sense of place.....	88
Hoofdstuk 6: Conclusie	91
6.1 Deelvraag 1.....	91
6.2 Deelvraag 2.....	92
6.3 Deelvraag 3.....	92
6.4 Hoofdvraag.....	93
6.5 Aanbevelingen.....	94
6.6 Campussen in Nederland.....	96

Hoofdstuk 1: Inleiding

Olifantenpaden. Overal in de openbare ruimte zijn ze te vinden. Iedereen maakt er gebruik van en draagt hierdoor bij aan de ontwikkeling van deze onofficiële routes.

Olifantenpaden zijn de paden die ontstaan buiten het officiële looppadsysteem. Het zijn informele paden, afkortingen. Het is de gemakkelijkste weg tussen twee punten. Ze ontstaan daar waar de aangelegde paden omslachtige routes volgen. Ondanks de aangelegde paden volgen mensen dan toch de natuurlijke looplijn. De breedte van het olifantenpad en de mate van erosie, het verdwijnen van de officiële ondergrond, zijn indicatoren over de frequentie van gebruik en de hoeveelheid mensen die gebruik maakt van het pad (Lidwell et al., 2003).

Olifantenpaden zijn eigenlijk een spontane manier van het in kaart brengen van het gebruik van de openbare ruimte. Het is een uiting van democratie, waarbij mensen gestemd hebben met hun voeten (of fietsbanden). Zij geven op deze manier aan dat ze ontevreden zijn met de door officiële paden opgelegde looproutes. Aan de hand van het olifantenpad zal in deze inleiding de omslag in denken op het gebied van ruimtelijke ordening worden uitgelegd en daarmee de aanleiding voor dit onderzoek.

Afbeelding 1.1: Olifantenpaden

Bron: Jan Dirk, 2013

1.1 Van regisseur naar facilitator

De aanleiding voor dit onderzoek is de veranderende rol van de overheid bij ruimtelijke ordening in Nederland en daarmee de veranderende rol van de planoloog. Er zijn verschillende maatschappelijke processen waardoor er op dit gebied verandering heeft plaatsgevonden. Denk hierbij aan de individualisering, technologisering en internationalisering van de samenleving. Deze processen hebben tot gevolg dat de samenleving en de economie veranderen, wat invloed heeft op rol van de overheid en daarmee ook de rol van de planoloog.

1.1.1 De veranderende rol van de overheid

De manier van bestuur die bij de 'oude' samenleving en economie paste, past niet bij de huidige samenleving en economie. Voor de economie geldt dat er van na de Tweede Wereldoorlog tot de jaren '70 in Nederland sprake was van een verzorgingsstaat. De Nederlandse overheid vervulde hierbij een regisserende rol. Deze economie verschilt sterk van de huidige, marktgedreven internationale economie die gekenmerkt wordt door technologisering, internationalisering en globalisering. Hierdoor is ook de rol van de overheid veranderd. De macht van de nationale overheid is deels opgeschaald naar supranationale bestuursorganen zoals de Europese Unie, het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank. Daarnaast is een deel van de macht verplaatst naar lagere overheden onder het mom van 'Decentraal wat kan, centraal wat moet' (Wro, 2006). De rol van de overheid is hierdoor veranderd van regisserend naar een faciliterend. Dit wordt ook wel de overgang van 'government' naar 'governance' genoemd (Kokx & Van Kempen, 2010, p. 356-357).

Naast een verandering in de rol van de overheid, hebben er ook veranderingen plaatsgevonden in de samenleving. Het gemiddelde opleidingsniveau is gestegen, waardoor burgers steeds meer kennis bezitten. Door technologisering heeft men meer kennis over wat er in de wereld gebeurt en door de globalisering is men minder honkvast. Deze bewegingen hebben tot gevolg dat er nu sprake is van een geïndividualiseerde samenleving met veeleisende en mondige burgers (Bovens, 2011).

Veranderen van de rol van de overheid komt dus zowel van bovenaf (top-down), als van onderop (bottom-up). Top-down veranderen de (inter)nationale hiërarchieën en bestuurssystemen. Bottom-up zijn burgers veranderd van passieve mensen met weinig kennis van zaken, naar actieve, mondige mensen met inhoudelijke kennis. Ze nemen niet klakkeloos meer aan wat er gezegd wordt en willen betrokken worden bij alles waar zij belang bij hebben. Dit heeft als gevolg dat de relatie tussen overheid en burger is veranderd.

1.1.2 De veranderende rol van de planoloog

Als gevolg van bovenstaande ontwikkelingen is ook de rol van de planoloog veranderd. In de tijd van absolute 'government', waarbij de overheid regisseerde, was er sprake van blauwdrukplanning. De planoloog had de rol van inhoudelijk deskundige en werd gezien als de alwetende expert. Wat de planoloog zei klopte en werd vaak blindelings aangenomen. In de nieuwe economie en samenleving past deze rol niet meer. Ruimtelijk ordening wordt meer en meer een interactief proces waarbij verschillende actoren, waaronder de actieve en mondige burger, betrokken worden (Van Rooy et al., 2006).

Het inzicht dat de planoloog niet alwetend is, is hierbij heel belangrijk. Bij het ontwikkelen van de ruimte is het van belang om in het oog te houden voor wie je de ruimte ontwikkelt. Doe je dat voor

het prestigieuze ontwerp of voor de mensen die er gebruik van gaan maken? Het zwaartepunt ligt steeds meer bij het laatste. Juist om deze reden is het belangrijk om de gebruiker te betrekken bij het ontwikkelen van de ruimte.

In plaats van een regisserende rol, heeft ook de planoloog nu een meer faciliterende rol. In plaats van zelf bepalen hoe de ruimte eruit ziet, probeert de planoloog er nu voor te zorgen dat in samenspraak met de gebruikers een ruimte ontstaat die hun wensen faciliteert. Deze veranderde rol van de planoloog kan worden geïllustreerd aan de hand van de olifantenpaden waar dit hoofdstuk begon.

Olifantenpaden zijn het meest basale voorbeeld van de planoloog als regisseur, waarbij onvoldoende rekening wordt gehouden met de gebruiker. Het voet- en fietspadsysteem wordt meestal ontworpen zodat het mooi past in het totale ontwerp. Hierbij is vaak sprake van rechte lijnen die parallel lopen of juist haaks op elkaar staan. De natuurlijke loop- en fietsbewegingen van gebruikers van de ruimte zijn alles behalve rechtlijnig. Hierdoor worden fiets- en voetpaden niet gebruikt zoals de regisserende planoloog wil en ontstaan er olifantenpaden. Olifantenpaden illustreren hiermee de noodzaak van het betrekken van gebruikers bij het ontwikkelen van de ruimte. Bij het ultieme voorbeeld van een faciliterende planoloog op het gebied van olifantenpaden, worden er in eerste instantie helemaal geen paden aangelegd bij de ontwikkeling van een gebied. Als na enige tijd de natuurlijke routes van gebruikers zichtbaar worden in de vorm van olifantenpaden, worden deze verhard. Op deze manier ontstaat een padsysteem dat volledig aansluit bij de wensen van de gebruikers (Lidwell et al., 2003).

1.2 Scope

Uit bovenstaande wordt duidelijk hoe belangrijk het is om gebruikers te betrekken bij ruimtelijke ontwikkeling. Deze constatering is de aanleiding voor dit onderzoek naar de gebruikerswensen omtrent de buitenruimte van campus De Uithof.

De Uithof is een campus gelegen in de stad Utrecht en omvat een gebied van meer dan 300 hectare aan de oostzijde van de stad. Binnen dit gebied bevinden zich onderwijsinstellingen (Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht), zorginstellingen (o.a. Universitair Medisch Centrum Utrecht, Wilhelmina Kinderziekenhuis) en verschillende bedrijven en instituten (o.a. TNO, Deltares en in de toekomst RIVM en Danone). Dagelijks maken tienduizenden mensen gebruik van deze campus voor studie, werk en bezoek (Utrecht Science Park, 2013).

Met een gebied dat meer dan 300 hectare behelst, komt ook een groot aantal hectares openbare ruimte. Deze openbare ruimte van De Uithof is het hoofdonderwerp van dit onderzoek. Er wordt gebruik gemaakt van de definitie van openbare ruimte van KEI (2013): 'alle vrij toegankelijke ruimten'. Voor dit onderzoek is afbakening van het begrip noodzakelijk en geldt: alle vrij toegankelijke ruimten buiten gebouwen. Omdat het onderzoek focust op de openbare ruimte buiten gebouwen, wordt gebruik gemaakt van de term buitenruimte. Door dit onderwerp te combineren met het inzicht dat gebruikers betrekken bij ruimtelijke ontwikkeling belangrijk is, ontstaat de essentie van dit onderzoek: gebruikers betrekken bij de ruimtelijke ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof.

1.3 Doelstelling

Het grondgebied van De Uithof kent verschillende eigenaren. De gemeente Utrecht is grondeigenaar van een aantal infrastructurele stroken en het Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMCU) is grondeigenaar van het medisch cluster. Veruit de grootste grondeigenaar van De Uithof is echter de Universiteit Utrecht. Dit betekent dat deze partij ook voor een groot deel van de buitenruimte van De Uithof verantwoordelijk is.

De doelstelling van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de wensen van gebruikers omtrent de buitenruimte van De Uithof. Hierdoor kunnen de partijen die verantwoordelijk zijn voor dit deel van De Uithof, in de toekomst rekening houden met deze wensen. Dit heeft voordelen voor zowel de gebruiker als de verantwoordelijke partijen. Voor de gebruiker geldt dat de buitenruimte van De Uithof beter aansluit bij zijn wensen. Voor de verantwoordelijke partijen geldt dat zij bij de ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof gericht te werk kunnen gaan. Hierdoor wordt de kans dat ontwikkelingen die zij initiëren succesvol zijn vergroot.

1.4 Probleemstelling

In voorgaande paragrafen is duidelijk geworden wat het onderwerp van dit onderzoek is. Het betrekken van gebruikers bij de ontwikkeling van de buitenruimte van campus De Uithof staat centraal. Om dit onderzoek uit te kunnen voeren is een onderzoeksvraag en een aantal deelvragen opgesteld.

De onderzoeksvraag luidt:

In welke mate zijn gebruikers van campus De Uithof tevreden over de buitenruimte van het gebied en hoe kan de mate van tevredenheid worden verbeterd?

Deelvragen:

- Aan de hand van welke theorie kan de tevredenheid van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof worden gemeten?
- Welke factoren bepalen de mate van 'place attachment' en de mate van 'place dependence' van mensen aan een campus?
- In welke mate zijn de gebruikers van campus De Uithof tevreden over de buitenruimte op het gebied van 'place attachment' en op het gebied van 'place dependence'?

Door middel van het beantwoorden van bovenstaande vragen, wordt inzicht verkregen in de wensen van gebruikers van De Uithof omtrent de buitenruimte van het gebied. Met deze inzichten kan dit onderzoek een bijdrage leveren aan het betrekken van haar gebruikers bij de ontwikkeling van de buitenruimte van campus De Uithof.

1.5 Relevantie

Bij het doen van wetenschappelijk onderzoek, is het van belang dat het onderzoek relevant is. Dit betekent dat het onderzoek een bijdrage moet leveren aan de wetenschap en/of aan de maatschappij. Voor dit onderzoek geldt dat er zowel sprake is van wetenschappelijke relevantie, als maatschappelijke relevantie.

Er is gebruik gemaakt van een theorie over de houding van mensen tegenover plaatsen. Deze theorie is eerder onder andere toegepast om de houding van huiseigenaren aan de oever van een meer in Wisconsin tegenover hun omgeving te onderzoeken. Dit onderzoek naar de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof is wetenschappelijk relevant, omdat de theorie in deze vorm voor het eerst is toegepast op het concept campus. Dit draagt bij aan onderbouwing van een brede toepasbaarheid van de theorie.

De maatschappelijke relevantie is uit de voorgaande paragrafen van dit hoofdstuk duidelijk geworden. Met de resultaten van dit onderzoek wordt de mening van gebruikers van De Uithof over de buitenruimte achterhaald. Het doel hiervan is dat bij het ontwikkelen van de buitenruimte in de toekomst rekening kan worden gehouden met hun mening. Op deze manier kan ervoor worden gezorgd dat de buitenruimte van De Uithof in de toekomst beter aansluit bij de wensen van haar gebruikers en dat bij de ontwikkeling van het gebied gericht te werk kan worden gegaan. De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is hierdoor heel direct. Het draagt bij aan de tevredenheid van de gebruikers en helpt de ontwikkelaars van het gebied bij het maken van de juiste keuzes.

1.6 Leeswijzer

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is het van belang om een aantal stappen te doorlopen. Deze stappen komen in de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 aan de orde. In hoofdstuk 2 staat De Uithof centraal. Hierin worden onderwerpen beschreven die relevant zijn voor dit onderzoek. Denk hierbij aan de ruimtelijke plannen waarvan gebruik is gemaakt bij het ontwikkelen van De Uithof en een uiteenzetting over de hoeveelheid en verschillende groepen gebruikers.

In hoofdstuk 3 staat de theorie centraal die het fundament vormt voor dit onderzoek. Op basis van deze theorie kan inzicht worden verkregen in de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof. De theorie is niet eerder toegepast op het concept 'campus'. Daarom wordt in hoofdstuk 4 de koppeling gemaakt tussen de theorie en campusliteratuur. Op deze manier kan worden bepaald welke factoren van een campus bijdragen aan een positieve mening over het gebied. In het hoofdstuk volgt daarna een uiteenzetting van de gebruikte onderzoeksmethoden. Hieruit kan worden opgemaakt welke stappen zijn doorlopen om de begrippen uit hoofdstuk 3 en het eerste deel van hoofdstuk 4 te kunnen meten.

De resultaten van deze meting worden uitgebreid besproken in hoofdstuk 5. In dit hoofdstuk wordt duidelijk wat de mening van gebruikers is over de buitenruimte van De Uithof. In hoofdstuk 6 wordt deze informatie gekoppeld aan informatie uit eerdere hoofdstukken om tot een eindconclusie voor dit onderzoek te komen en daarmee antwoord te geven op de onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 2: De Uithof

Inleiding

Begin jaren vijftig was er al jaren sprake van ernstig ruimtegebrek bij de Universiteit Utrecht (zie afbeelding 2.1). Er waren niet alleen te weinig werkplekken voor studenten, maar zelfs hoogleraren bivakkeerden in de gangen van gebouwen. Daarnaast werd er een sterke groei van het aantal studenten verwacht in verband met de geboortegolf na de Tweede Wereldoorlog. Deze feiten leidden in 1953 tot de aanstelling van een commissie (Reinink, 1984). De taak van deze commissie was het bestuderen van het uitbreidingsplan van de universiteit.

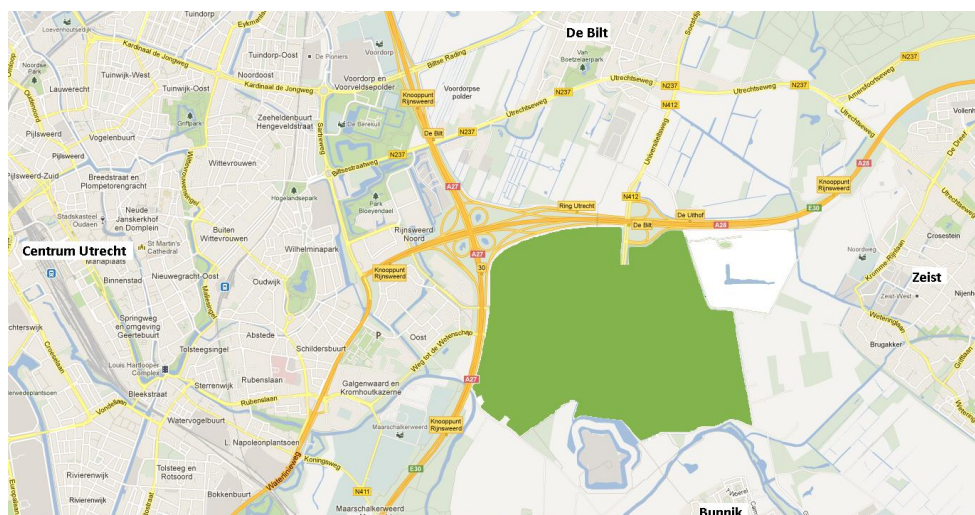
Afbeelding 2.1: Gemeente Utrecht, locatie Universiteit Utrecht

Bron: Clker, 2013

Tot de jaren vijftig is het land ten oosten van de stad Utrecht vrij gebleven van permanente bebouwing omdat het onderdeel was van de Nederlandse verdedigingslinies. Het doel van deze Hollandse Waterlinie, was het voorkomen van overname van de stad door vijandige troepen. Dit kon worden bereikt door het land te laten volstromen met water. Toen in 1951 de Kringenwet uit 1853 werd ingetrokken, werden nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in dit gebied mogelijk (Van Rossen, 2012).

Afbeelding 2.2: Locatie uitbreiding Universiteit Utrecht

Bron: Google Maps, 2012

Om deze reden is het gebied ten oosten van de stad door de commissie aangewezen als mogelijke locatie voor de uitbreiding van de universiteit. In eerste instantie werd een gebied van 100 hectare ten noorden van Fort de Bilt als geschikt bevonden. Toen later bleek dat er 150 á 160 hectare nodig was, kwam het gebied ten zuiden van Fort de Bilt in beeld (Reinink, 1984). Uiteindelijk is deze locatie, in de Johannapolder, gekozen als uitbreidingsgebied voor de Universiteit Utrecht (zie afbeelding 2.2). De huidige naam van dit gebied, De Uithof, dankt zij aan de meest prominente boerderij die zich in de Johannapolder bevond, genaamd 'De Uithof'. In 1960 verliet de laatste boer deze boerderij en werd zij eigendom van de universiteit. De boerderij is, na verschillende functies, een grote brand en een renovatie, vandaag de dag in gebruik als kinderdagverblijf (Van Rossen, 2012). Welke ontwikkelingen in de rest van De Uithof hebben plaatsgevonden, komt in de rest van dit hoofdstuk aan bod.

Leeswijzer

Het doel van dit hoofdstuk is de lezer inzicht te geven in de ruimtelijke ontwikkeling van De Uithof. Voor een onderzoek waarvan het hoofdonderwerp de buitenruimte van De Uithof is, is het van belang om te weten hoe de huidige buitenruimte tot stand is gekomen.

Om te beginnen worden daarom eerst de belangrijkste ruimtelijke plannen en ontwikkelingen tussen 1960, de start van de ontwikkeling van de Johannapolder naar De Uithof, en heden beschreven. Het is bij deze paragraaf van belang om te benoemen dat de tekst voor het overgrote deel gebaseerd is op twee bronnen. Dit zijn het boek 'Van Johannapolder tot Uithof' van J.A. Reinink (1984) en de website van R. van Rossen (2012). R. van Rossen is al bijna dertig jaar werkzaam bij de universiteit in het vastgoed-/huisvestingsdomein, waardoor hij veel kennis over dit gebied heeft vergaard.

In de tweede paragraaf wordt beschreven waar meer dan vijftig jaar ontwikkeling van dit gebied van polder tot campus toe geleid heeft. Dit wordt gedaan door middel van het beschrijven van de huidige situatie. Deze paragraaf bestaat uit drie delen.

In het eerste deel worden de onderwijsinstellingen, bedrijven en instituten die op dit moment in De Uithof gevestigd zijn beschreven. De reden hiervoor is dat aanwezigheid van een groot aantal verschillende soorten partijen in De Uithof, bijdraagt aan de ruimtelijke ontwikkeling van het gebied.

Het tweede deel van deze paragraaf gaat over infrastructuur. Omdat een campus een gebied is waar veel verplaatsingen plaatsvinden, zowel intern als extern, heeft infrastructuur grote invloed op de ruimtelijke ontwikkeling van de buitenruimte. Om deze reden is het voor dit onderzoek van belang om een paragraaf te wijden aan infrastructuur. Bij het deel over infrastructuur wordt al een stap gezet richting de hoofdrolspeler van dit onderzoek: de gebruiker van De Uithof. In deze paragraaf komt aan bod hoeveel mensen gebruik maken van infrastructuur om zich van en naar De Uithof te verplaatsen.

Het derde en laatste deel van de paragraaf gaat volledig over de gebruikers van De Uithof. Omdat de mening van gebruikers in dit onderzoek centraal staat, is het van belang om de gebruikers van De Uithof te benoemen. In deze paragraaf worden zij onderverdeeld in drie groepen: studenten, medewerkers en bezoekers.

Het hoofdstuk eindigt met een samenvatting van de ruimtelijke ontwikkeling van het hoofdonderwerp van dit onderzoek: de buitenruimte van De Uithof.

2.1 Ruimtelijke ontwikkeling 1960-heden

De eerste stap naar de ruimtelijke ontwikkelingen in het Uithofgebied werd gemaakt in 1954, bij de vaststelling van het Structuurplan (Reinink, 1984). In dit plan kreeg de Johannapolder de bestemming 'universiteitscentrum'. Er was op dat moment, zowel bij de gemeenteraad als bij de universiteit, verder geen duidelijkheid over de gevolgen van deze verplaatsing van de universiteit.

De grond was op dat moment in eigendom van de gemeente en dat bleef zo. Er werd voor gekozen om de grond in eigendom te verwerven voor de universiteit. Hiervoor waren twee redenen. Ten eerste had de gemeente Utrecht een goed functionerend grondbedrijf en ten tweede kon zij op deze manier zorgen voor goede infrastructuur (Reinink, 1984).

In 2013 is deze situatie volledig veranderd. De Universiteit Utrecht (UU) en het Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMCU) bezitten het grootste deel van de grond in De Uithof. De gemeente is enkel grondeigenaar van delen van de infrastructuur en een aantal delen van kavels met gemeentediensten zoals een rioolgemaal en een gasreducerstation.

Hoe de situatie tussen 1954 en heden veranderd is, wordt in deze paragraaf beschreven. Dit wordt gedaan door het beschrijven van verschillende ruimtelijke plannen, in combinatie met de daadwerkelijke ruimtelijke ontwikkelingen die in die tijd hebben plaatsgevonden. Onder andere het Plan Van der Steur, het Maquetteplan, de Interimnota en de Modelstudies komen aan bod. Daarnaast worden verschillende kleinere plannen die van invloed zijn geweest op de ruimtelijke ontwikkeling van De Uithof beschreven.

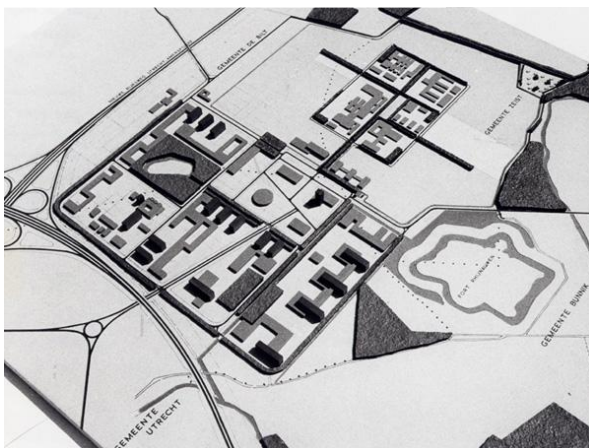
2.1.1 Plan Van der Steur

Het eerste stedenbouwkundig plan voor De Uithof werd eind 1960 goedgekeurd. Het plan werd opgesteld door ingenieur J.A.C van der Steur, met als doel te kunnen bepalen welke gronden door de universiteit moesten worden aangekocht (Reinink, 1984).

Plan

De kenmerken van dit plan werden vooral bepaald door een functionalistische invalshoek (zie afbeelding 2.3 en 2.4). De functies wonen, werken, verkeer en recreatie moesten hun eigen gebied krijgen. Dit gold op dat moment voornamelijk voor werken en verkeer, want van wonen was totaal geen sprake en recreatie was er nauwelijks (Van Rossen, 2012).

Afbeelding 2.3: Plan Van der Steur

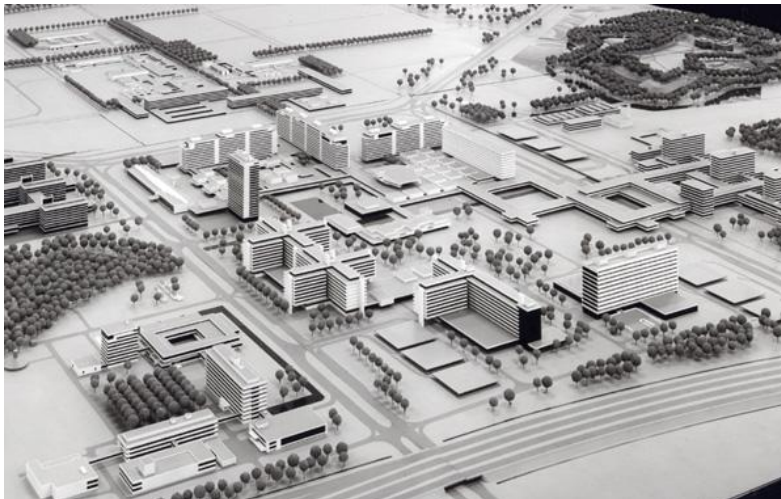
Bron: Reinink, 1984

Er was sprake van een opdeling in faculteitsvakken door middel van verkeerswegen. De faculteit Diergeneeskunde zou in het zuidoosten van het gebied worden gebouwd, Bètawetenschappen in het noordwesten, de Medische faculteit in het zuidwesten en ten slotte de Sociale Wetenschappen in het centrum (Van Rossen, 2012). De ruimtebehoefte was per faculteit berekend (Reinink, 1984). Door deze manier van berekenen viel de ruimtebehoefte heel hoog uit, wat grote gevolgen had voor dit plan, maar ook voor toekomstige plannen. Verder was er een strakke oriëntatie op de windrichtingen en een indeling in rechthoeken. Ook de gebouwen hadden een rechthoekige vorm (Reinink, 1984).

Het plan bevatte ook een symbolische component. Vanaf het centrale hoge gebouw moest een brede verkeersweg, de Oxfordlaan, in de richting van de Dom worden aangelegd. Hierdoor zou er een gezichtslijn ontstaan die de nieuwe universiteit optisch zou verbinden met haar oude centrum (Van Rossen, 2012). Deze symboolwaarde is er nooit gekomen.

Na zijn onverwacht vroege overlijden in 1966, werd het Plan Van der Steur ingrijpend gewijzigd. De redenen hiervoor waren de onverwacht sterke groei van het aantal studenten en de verandering van inzichten op allerlei gebieden (Reinink, 1984). De Oxfordlaan is hierdoor nooit méér geworden dan een kort stukje fietspad. De naam is dan ook aangepast naar Oxfordpad.

Afbeelding 2.4: Maquette Plan Van der Steur

Bron: Reinink, 1984

Ruimtelijke ontwikkelingen

In mei 1962 werden de grenzen van De Uithof formeel vastgelegd en werd de grond officieel van de universiteit. Tussen 1960 en 1966 werden verschillende gebouwen opgeleverd: Transitorium 1 (het huidige Ruppertgebouw), het Provisorium, het Diergeneeskunde-, wis- en natuurkundegebouw en twee stookgebouwtjes (Reinink, 1984).

Niet alleen het plan had een functionalistisch karakter, maar ook de daadwerkelijke ontwikkelingen in het gebied. Dit kenmerkte zich door openheid, rechtlijnigheid en het scheiden van functies. Het gebied had de uitstraling van een pioniersnederzetting: staande en liggende dozen waarvan de functie niet kon worden afgelezen (Reinink, 1984). De gebouwen leken op kantoren in plaats van levendige, inspirerende universiteitsgebouwen. Het begrip 'universiteit' werd daarmee volledig genegeerd. Uit een integrale visie die in 1966

werd ontwikkeld, blijkt dat hier bewust voor werd gekozen: 'Het gehele Uithofcomplex zal een werkgemeenschap zijn. Het wordt geen campus, het wordt geen woongebied'. Dit betekende dat het geen ontspanningsgebied zou worden en de studenten er volgens de normale kantooruren aanwezig zouden zijn, dus ook 's zomers (Reinink, 1984).

Door de eerdergenoemde sterke groei van het aantal studenten, konden de ruimtelijke ontwikkelingsplannen niet blijven. Daarom startte de opvolger van Van der Steur, stedenbouwkundig supervisor J.A. Kuiper, in 1967 met de ontwikkeling van een nieuw plan (Reinink, 1984).

2.1.2 Maquetteplan

J.A. Kuiper had een andere visie op gebiedsontwikkeling dan Van der Steur. Hij wilde het Uithofgebied ontwikkelen met de volgende vraag in het achterhoofd: hoe kan het academische leven worden geïntegreerd in het maatschappelijke leven, in de samenleving? Hij dacht ook na over het gebruik van het gebied tijdens de avonden en weekenden. De visie op het gebied als werkgemeenschap die tijdens het Plan Van der Steur centraal stond, werd dus losgelaten (Reinink, 1984).

Plan

De grondslag van de indeling van het gebied is in dit plan nog steeds die van Van der Steur. Een ander aspect dat onveranderd is gebleven, is de (afgezwakte) symbolische connectie met de Dom. Het grootste verschil ten opzicht van het Plan Van der Steur is dat er veel meer aandacht is besteed aan samenhang en visuele eenheid.

Er moest een centraal carré komen met lage bebouwing zodat er een herbergzaam, open middengebied zou ontstaan dat vrij was van verkeer. Daaromheen kwamen twaalf hoge gebouwen, die door wandelbruggen met elkaar zouden worden verbonden. De aantallen en omvang van de gebouwen in dit plan waren nog steeds gebaseerd op de faculteitsgewijze berekening van de ruimtebehoefte, waar ook Van der Steur gebruik van maakte. Als gevolg van deze berekening werden ook uitgebreide verkeersvoorzieningen gepland.

Qua planvorming kan dit plan worden gekarakteriseerd als 'eindfasedenken' in stedenbouwkundige en architectonische massa's die concentrisch werden gegroepeerd' (Reinink, 1984).

Ruimtelijke ontwikkelingen

Ondanks dat er in deze tijd weinig ruimtelijke ontwikkelingen waren, is toen wel één van de meest spraakmakende gebouwen ontwikkeld: Transitorium 2. Het Van Unnikgebouw, zoals het nu heet, is een replica van kantoorstorens die door Lucas en Niemeijer al in Den Haag en Rijswijk waren ontworpen. Hierdoor waren er, in een tijd van extreme ruimtenood, geen tijdrovende procedures nodig voor de bouw van dit gebouw. Het is nog steeds het hoogste gebouw in De Uithof. Daarnaast staat het in het centrum van het Uithofgebied. 'Het is getransformeerd van een architectonisch ongelukje, tot een ongeplande landmark' (Van Rossen, 2012).

Dit mag dan positief klinken, het is waarschijnlijk ook het gebouw waar de meeste kritiek op was en nog steeds is. In oktober 1969 werd door studenten het forum 'De Uithof (opnieuw) ter discussie' georganiseerd. Een deelnemer schreef: 'De Uithof is een representatief

voorbeeld van een ontheemd werkgebied waar kantoren slechts opgewarmde zinloosheid uitstralen' (Reinink, 1984). Door de redactie van het tijdschrift Plan werd de stemming onder gebruikers beschreven als: 'apathie en agressie' (Reinink, 1984).

Op dit moment is de toekomst van het Van Unnikgebouw onzeker. Er is (nog) geen toekomstbestemming voor het gebouw en er is groot, kostbaar onderhoud nodig. Dit betekent dat de universiteit voor de volgende keuze staat: herstructureren of slopen.

2.1.3 Intermezzo

Tussen 1967, toen het Maquetteplan ontwikkeld is, en 1975, zijn er geen officiële nieuwe ruimtelijke plannen ontwikkeld. Wel zijn er een aantal gebeurtenissen en rapporten geweest, die de ruimtelijke ontwikkeling in De Uithof hebben beïnvloed. Deze worden in dit intermezzo kort beschreven.

Plannen

In 1970 werd ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van De Uithof het initiatief genomen voor een tentoonstelling door het Bouwbureau (zie afbeelding 2.5). In de tentoonstelling, die werd opgesteld door architect Sj. Wouda, werden de tot dan toe ontwikkelde toekomstvisies gevisualiseerd en geanalyseerd. De ruimtebehoefte die in deze visies was berekend bedroeg 687.500 vierkante meter, oftewel 46 keer het Van Unnikgebouw. Wat hij hiermee duidelijk wilde maken, was dat ruimtelijke ontwikkeling op basis van de tot dan toe gebruikte berekeningsmethode wel moest vastlopen.

Afbeelding 2.5: Ruimtelijke ontwikkelingen in de Johannapolder tussen 1960 en 1970

Bron: Reinink, 1984

In de periode tussen 1967 en 1975 zijn verschillende nota's ontwikkeld omtrent de keuze plurilocatie of unilocatie. In de nota 'Beleid in Krijt' door bestuursvoorzitter Trip werd in 1972 gepleit voor plurilocatie, waarbij een deel van de universiteit in de binnenstad gevestigd bleef. In 1973 werd door de commissie Vestigingsbeleid gesteld dat het voor alle betrokkenen beter zou zijn als de universiteit verspreid gevestigd bleef. Dit was de resultante van tegengestelde visies binnen de commissie, waarvan de twee meest extreme unilocatie en verspreiding over de hele provincie waren.

In 1974 leek er met het Plurilocatie Rapport wat meer zekerheid te zijn ontstaan wat betreft de ruimtelijke toekomst van de universiteit. Er werd besloten om de mogelijkheid tot

unilocatie open te houden, maar hier op een later tijdstip pas over te beslissen. Uiteindelijk heeft de U-raad het plan voor unilocatie van het College van Bestuur van tafel geveegd en daarmee werd tot plurilocatie binnen de grenzen van de gemeente Utrecht gekozen. De macht van de U-raad is momenteel een stuk kleiner dan toen, waardoor een dergelijke situatie niet meer mogelijk is (Van Rossen, 2012).

Door een uitspraak van een landschapsarchitect ('Er is geen totaalvisie op het groen, omdat er geen totaalvisie op De Uithof is') ontstond in 1974 de noodzaak van een visie voor De Uithof. Dr. W.H. Linssen, lid van het College van Bestuur van de Universiteit Utrecht, heeft geprobeerd om een totaalvisie op te stellen. Uit zijn analyse bleek het volgende:

'De grootschaligheid van gebouwen en ruimte accentueert volgens sommigen teveel de nietigheid van de mens. Volgens velen kent De Uithof geen eigen gezicht; de verspreidheid van in karakter onpersoonlijke gebouwen leidt tot een geval van onherbergzaamheid bij bewoner en passant. Veelal wordt zelfs een vijandigheid gevoeld tussen landschap en gebouw' (Linssen, 1974).

Ruimtelijke ontwikkelingen

Van het plan voor een centraal carré van J.A. Kuiper is niets ten uitvoer gebracht. Wel ontstond in 1972, door een onverwacht hoge stijging van het aantal studenten, het besef van het belang van leefbaarheid. 'Naast wonen, werken, recreatie en verkeer, leek leefbaarheid een toegevoegde vijfde functie te zijn geworden' (Reinink, 1984).

Twee externe factoren zorgden er in 1971 voor dat de ruimtelijke ontwikkelingen in De Uithof werden stopgezet. Ten eerste werd er door het kabinet een bouwstop afgekondigd in verband met bezuinigingen. Ten tweede waren er problemen ontstaan tussen de universiteit en de gemeente door de komst van het bestemmingsplan. De gemeente probeerde via het bestemmingsplan haar wens van woonwijken in De Uithof voor elkaar te krijgen, terwijl de universiteit hier fel op tegen was.

Voor en net na de bouwstop werden door de universiteit verschillende bouwprojecten afgerond. Het gebouw voor Experimentele Natuurkunde en Transitorium 3 (het huidige Kruytgebouw) werden in gebruik genomen. Daarnaast werd het besluit genomen voor de bouw van Centrumgebouw-zuid (het huidige Langeveld-gebouw) door de problematisch snel groeiende studentenaantallen voor de faculteit Sociale Wetenschappen (Reinink, 1984).

2.1.4 Interimnota

In 1975 werd door Kuiper Compagnons de Interimnota gepubliceerd. Deze nota is tot stand gekomen op basis van voordrachten van stedenbouwkundige F.W. de Jong. De belangrijkste uitgangspunten van De Jong waren dat de wijze van berekening van de ruimtebehoefte niet klopte (zie paragraaf 2.1.1 en 2.1.3) en dat er teveel potentieel bouwterrein was in de Uithof. Hierdoor was alles mogelijk en door de overdaad aan ruimte kon men problemen voor zich uitschuiven.

Plan

Kuiper Compagnons gebruikte grote kleurenkaarten als didactisch instrument om alle partijen die bij de ontwikkeling van De Uithof betrokken waren er echt bij te betrekken. Functies, relaties en keuzes voor ontwikkelingen vormden de kernpunten. Er werden geen

definitief bedoelde bouwmassa's geschetst, zoals in het Plan Van der Steur en het Maquetteplan, maar pijlen en andere uitbeeldingen van bewegingen in de ruimte. De reden hiervoor was om optische verbanden te leggen tussen de al gebouwde delen van De Uithof, om daarmee de leefbaarheid te verhogen (Reinink, 1984). De gedachte van De Jong was om bebouwing, groen en infrastructuur door middel van radialen op het centrum van De Uithof te richten. De kern zou bestaan uit lage en middelhoge gebouwen, een zo groot mogelijke verscheidenheid aan stedelijke functies en vrij zijn van verkeer.

Bij de universiteit schrok men op hoger niveau erg van deze beelden, omdat deze een definitief plan insinueerden. Ook de U-raad was om deze reden niet erg gecharmeerd van het plan.

Omdat de universiteit in 1975 officieel grondeigenaar werd van De Uithof (het UMCU en de Gemeente Utrecht zijn de enige andere grondeigenaren in het gebied) en de kwestie omtrent wonen nog steeds niet was opgelost, was er behoefte aan een onafhankelijk rapport. Commissie Schut kwam tot de volgende conclusies: De Uithof moest een stedelijke universiteitswijk worden met een duizendtal woningen (waarvan slechts een zesde deel voor studenten) en er moet worden afgezien van de wandelgangen uit het Maquetteplan.

Ruimtelijke ontwikkelingen

Er was definitief gekozen voor de oostzijde van De Uithof als locatie voor de Medische Faculteit en het ziekenhuis. De ontwikkeling startte een aantal jaar later. In mei 1975 werd het Went-gebouw (tandheelkunde) opgeleverd. Toestemming voor deze bouw was vlak voor de eerder genoemde bouwstop verkregen. Door omslachtige procedures trad stagnatie van bouwprojecten op. Toen er geld was, waren er geen ideeën en nu waren er ideeën, maar was er geen geld. Toch werden in 1976 vergunningen verleend voor drie grote projecten: het gebouw voor aardwetenschappen, het centrumgebouw en een gebouw voor Diergeneeskunde (Reinink, 1984).

2.1.5 Modelstudies

In 1977 werden verschillende deelnota's gepubliceerd als bouwstenen voor het uiteindelijke te maken bestemmingsplan. Deze deelnota's waren de aanleiding voor de Modelstudies die in 1979 door de Projectgroep Planologie (een universitair-gemeentelijke projectgroep) zijn gedaan. De universiteit wilde een aantal ontwikkelingsvarianten hebben, waarmee men korte termijnsituaties beter zou kunnen afstemmen op de lange termijn mogelijkheden en andersom. De reden hiervoor was de fixerende werking van het uiteindelijke bestemmingsplan, waardoor de flexibiliteit voor ruimtelijke ontwikkelingen sterk begrensd zou worden (Reinink, 1984).

Plan

Het plan wijkt af van het Plan Van der Steur en het Maquetteplan, maar er zijn wel overeenkomsten met de Interimnota uit 1975. In dit plan werd ook gezocht naar radiale verbindingen van de periferie naar het centrum door middel van groen, infrastructuur en andere optische relaties. Het centrum moest herkenbaar worden door een knooppunt van verschillende functies. Het gebied rondom Transitorium 2 en de centrumgebouwen moest deze rol gaan vervullen en veranderen in een levendig centrum. Het landschap zou ten noorden en zuiden zo ver mogelijk doorlopen tot aan dit centrum. Er was op twee plekken

ruimte gereserveerd voor woonwijken: rondom het Went-gebouw en ten oosten van Fort Hoofddijk.

Uiteindelijk werden er 15 varianten voor de korte termijn en 31 voor de lange termijn ontwikkeld. Uiteindelijk werd gekozen voor nummer 11: twee woonwijken voor meer dan 7000 mensen (zie afbeelding 2.6). De gemeente was positief over deze plannen, aangezien zij dit gebied als een van de weinige uitbreidingsmogelijkheden voor de stad zag. De universiteit was minder positief, herriep haar besluit tot plurilocatie en vond dat De Uithof weer als universiteitsgebied moest worden gezien, zonder beperkingen voor de uitbreiding van de universiteit. Dit betekende dat er vanuit de universiteit geen ruimte was voor woningbouw in het gebied.

Afbeelding 2.6: Modelstudies, variant 11

Bron: Reinink, 1984

Ruimtelijke ontwikkelingen

In deze tijd hebben weinig ruimtelijke ontwikkelingen plaatsgevonden. Wel heeft er een verandering plaatsgevonden die gevolgen had voor de ruimtelijke ontwikkeling. Vanaf 1980 zijn de gemeente Utrecht en de universiteit gescheiden wege gegaan. De wens van de gemeente voor woningbouw in De Uithof werd door het wegvallen van andere locaties nog sterker. Hierdoor werden de tegenstellingen tussen beide partijen te groot.

2.1.6 Stedenbouwkundig Plan Koolhaas/Zaaijer

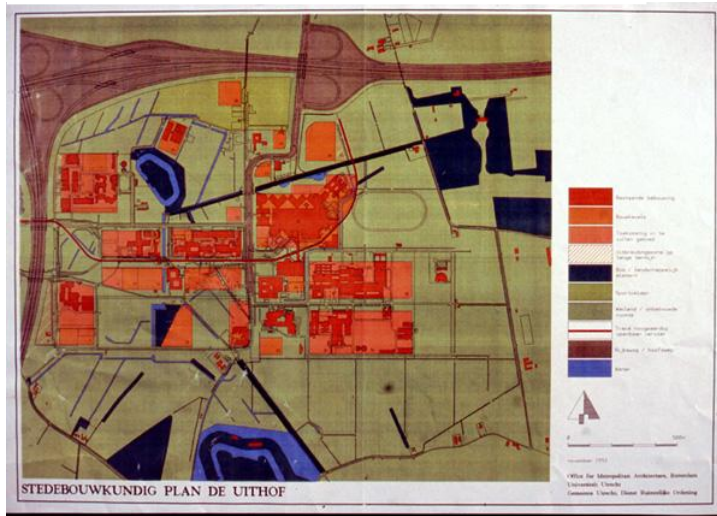
In 1983 was er voor het eerst een formeel ruimtelijk plan voor De Uithof: het Globaal Bestemmingsplan. De gemeente had hierin hun wens voor woonwijken opgenomen. De universiteit was het daar, niet heel verrassend, niet mee eens. Zij startte procedures en in 1989 werd het document wat betreft woonwijken ongeldig verklaard.

Plan

A. Zaaijer, tot op heden stedenbouwkundig supervisor van De Uithof, ontwikkelde in 1993 samen met architect R. Koolhaas het Stedenbouwkundig Plan Koolhaas/Zaaijer (zie afbeelding 2.7). Samen met de studies die eraan ten grondslag lagen, werd dit plan aangedragen als schets voor een nieuw bestemmingsplan. Op deze manier wilde men

maximale juridische status verkrijgen voor het plan. Helaas was het plan verouderd voordat de procedure kon worden afgerond.

Afbeelding 2.7: Stedenbouwkundig plan Koolhaas/Zaaijer

Bron: Van Rossen, 2012

Het plan is gebaseerd op twee belangrijke kenmerken van het gebied. Ten eerste wordt de kracht van het onderliggende weidelandschap geaccentueerd door het intact te houden en waar nodig te herstellen. Ten tweede blijft men gebruik maken van het netwerk van rechthoeken die ten grondslag liggen aan het originele ruimtelijke plan van Van der Steur. Een belangrijke toevoeging is dat binnen de aangewezen clusters ruimte is voor alle soorten en maten bebouwing, maar buiten de clusters moet de ruimte zo leeg mogelijk blijven (Van Rossen, 2012).

Directeur Bouw A. Sikkema nam na de mislukte poging om voor het Stedenbouwkundig Plan Koolhaas/Zaaijer de juridische status 'bestemmingsplan' te verkrijgen, het initiatief om een nieuw document te ontwikkelen dat een formele status kreeg. Dit mondde uiteindelijk uit in het rapport 'Visie De Uithof', dat in 2007 een formele status kreeg. In 2010 werd het 'Bestemmingsplan De Uithof' officieel vastgesteld.

Ruimtelijke ontwikkelingen

In 1989 opende het UMCU officieel haar deuren in De Uithof. Na onderzoek naar de uitvoerbaarheid van studentenwoningen en het vinden van investeerders, werd besloten om een wooncomplex te ontwikkelen voor ongeveer 1000 studenten. De naam van dit complex is gekoppeld aan de ligging langs de Cambridgelaan en is tot op heden in gebruik. In deze tijd werd een groot aantal gebouwen in gebruik genomen.

Voorbeelden van ontwikkelingen sinds 1995 de Faculteit voor Economie en Management, daarna het Educatorium (1997), het Minnaertgebouw (1999), het Bloemenberggebouw (2001), het gebouw voor TNO (2002), grand café The Basket (2003), de Universiteitsbibliotheek (2004, zie afbeelding 2.8), studentenhuisvesting in de vorm van La Capanna en De Bisschoppen en een elektriciteitscentrale (2005), HU Faculteit Educatie (2007, zie afbeelding 2.7), Casa Confetti (2008) en het David de Wiedgebouw (2011).

Afbeelding 2.7: HU faculteit Educatie

Bron: Ector Hoogstad Architecten, 2013

Afbeelding 2.8: Universiteitsbibliotheek De Uithof

Bron: Information and Computing Sciences, 2013

2.1.7 Conclusie

In bijna zestig jaar is De Uithof veranderd van een polder met een paar boerderijen, in een campus met een stedelijk karakter. Aan deze ontwikkeling heeft een groot aantal ruimtelijke plannen ten grondslag gelegen. De visie van het eerste plan, Plan Van der Steur, was functioneel, rechtlijnig en zakelijk. De nieuwe locatie van de universiteit werd een werkgebied met kantoren, niet meer en niet minder. Bij de plannen die op dit plan volgden was, in tegenstelling tot het Plan Van der Steur, de aandacht voor leefbaarheid en levendigheid groot. Hierbij lag de focus vooral op het centrum van de campus. De kenmerken van het Plan Van der Steur werden in deze plannen grotendeels losgelaten.

In het Maquetteplan werd een centraal carré beschreven, waarbij een herbergzaam gebied zou ontstaan door lage bebouwing, openheid en vrijstelling van verkeer. In de Interimnota en de Modelstudies stond de herkenbaarheid van het centrum centraal. Door middel van bebouwing, infrastructuur en groen moest er een duidelijk herkenbaar centrum ontstaan. Het grootste verschil tussen beide plannen is dat het centrum bij de Interimnota vrij is van verkeer en dit bij de Modelstudies niet meer het geval is. Bij het Plan Koolhaas/Zaaijer, het ruimtelijke plan waar op dit moment gebruik van wordt gemaakt bij de ruimtelijke ontwikkeling van De Uithof, is deze focus op het centrum deels weer losgelaten. Het is gebaseerd op twee kenmerken. Ten eerste wordt het onderliggende weidelandschap geaccentueerd door instandhouding en herstel. Daarnaast wordt in het plan teruggekeerd naar het netwerk van rechthoeken uit het Plan Van der Steur.

De daadwerkelijke ruimtelijke ontwikkelingen in de afgelopen zestig jaar kwamen niet (altijd) overeen met de bovenstaande plannen. Van de plannen waarbij de focus op het centrum van De Uithof lag, is amper iets ten uitvoer gebracht. De meeste overeenkomsten zijn er met het Plan Van der Steur en het Plan Koolhaas/Zaaijer. Dit is om twee redenen niet verassend. Plan Van der Steur is de basis van het gebied en Plan Koolhaas/Zaaijer is deels gebaseerd op dit plan. Dit heeft tot gevolg gehad dat van de aandacht die door enkele plannen op het centrum werd gelegd, in de huidige Uithof geen sprake is. Daarnaast is van een centrum dat vrij is van verkeer, een belangrijk punt in het Maquetteplan en de Interimnota, in de huidige situatie ook geen sprake.

2.2 Huidige situatie

Waar al deze ruimtelijke plannen en ontwikkelingen tussen 1954 en heden toe geleid hebben, wordt in deze paragraaf beschreven. Hiervoor wordt de huidige situatie van De Uithof beschreven. Ten eerste wordt in beeld gebracht welke gebouwen in wiens eigendom zijn. Op deze manier kunnen de grootste spelers op het gebied van de ruimtelijke ontwikkeling van De Uithof worden onderscheiden. Daarna zal één en ander worden verteld over de infrastructuur en haar gebruikers. De reden hiervoor is dat een campus een gebied is waar veel verplaatsingen plaatsvinden, zowel intern als extern. Hierdoor heeft infrastructuur een grote invloed op de buitenruimte. De paragraaf eindigt met een beschrijving van de huidige gebruikers van De Uithof, de hoofdrolspelers in dit onderzoek.

2.2.1 Eigendom gebouwen

Behalve de grootste grondeigenaar in De Uithof, heeft de universiteit ook het grootste aantal gebouwen en vloeroppervlak in haar eigendom. Alle gebouwen die blauwgekleurd zijn, behoren tot de universiteit (zie afbeelding 2.9). Het UMCU heeft na de universiteit het grootste vloeroppervlak in haar bezit (lichtgeel gekleurd). De twee andere hoofdbewoners zijn de Hogeschool Utrecht (HU, roodgekleurd) en de Stichting Studenten Huisvesting (SSH, paarsgekleurd). Alle voorgaande bewoners samen bewonen ongeveer negentig procent het vloeroppervlak in De Uithof. De overige tien procent is in eigendom van verschillende bedrijven (zoals Danone), instituten (zoals KNAW) en de categorie 'overig', waaronder bijvoorbeeld het eigendom van gemeente Utrecht en het Rijk wordt verstaan (zie afbeelding 2.9, felgeel gekleurd).

De ruimtelijke ontwikkeling wordt dus voor het grootste deel bepaald door de universiteit. Ten eerste omdat zij de grootste grondeigenaar is in De Uithof en ten tweede omdat zij ook het grootste deel van het vloeroppervlak in haar bezit heeft. Andere partijen die door hun eigendom van gebouwen de ruimtelijke ontwikkeling in De Uithof sterk beïnvloeden zijn het UMCU, de HU en de SSH.

2.2.2 Infrastructuur

De huidige pendel van het gebied is aanzienlijk. Deze bedraagt ruim 60.000 reizigers per dag (Van Rossen, 2012b). De pendel speelt zich bijna volledig af op werkdagen, met een sterk accent op de spitsperiodes (06.30-09.30 en 15.30-18.00). In de volgende alinea's komen achtereenvolgend de infrastructuur en grootte van de gebruikersgroep voor fiets, openbaar vervoer en auto aan bod. De specificatie van de gebruikersgroepen kan alleen worden gedaan voor de UU, HU en het UMCU, omdat zij hier onderzoek naar hebben gedaan.

Fiets

De meest belangrijke fietsroute loopt van het centrum van Utrecht richting De Uithof. De meeste fietsers maken hierbij gebruik van de Weg tot de Wetenschap (zie afbeelding 2.10, paarse lijn) en komen ofwel via Stadion Galgenwaard of via het Wilhelmina park. Ook vanuit De Bilt, Bunnik en Zeist en de buitenwijk Lunetten zijn er verschillende fietsroutes aanwezig (zie afbeelding 2.10, groene lijnen).

Meer dan de helft van de studenten en medewerkers van de Universiteit Utrecht maken gebruik van deze fietspaden om De Uithof te bereiken. Voor studenten en medewerkers van de Hogeschool Utrecht en de medewerkers van het UMCU liggen deze percentages met 25, 41 en 43 procent een stuk lager. Van bezoekers van de universiteit en de hogeschool maakt meer dan een derde gebruik van de fiets om De Uithof te gebruiken, terwijl dit percentage voor het UMCU maar op zes procent ligt (Van Rossen, 2011).

Wat duidelijk wordt uit deze cijfers is dat er grote groepen gebruikers zijn die gebruik maken van de fiets als vervoermiddel naar De Uithof. Dit betekent dat fietspaden een belangrijk onderdeel zijn van de infrastructuur van De Uithof.

Openbaar vervoer

De Uithof is met het openbaar vervoer (OV) bereikbaar per bus. De twee belangrijkste lijnen zijn lijn 11 en lijn 12. Lijn elf rijdt vanaf station Utrecht Centraal via het centrum naar De Uithof (zie afbeelding 2.10, blauwe lijn), Lijn 12 via stadion Galgenwaard (zie afbeelding 2.10, paarse lijn). Tijdens het spitsuur rijdt op het traject van Lijn 12 een snelbus: Lijn 12s.

Naast deze lijnen rijden er nog verschillende stadsbussen door De Uithof. Deze bussen gaan richting Lunetten, Maarssen, Oog in Al en Overvecht (GVU, 2012). Ook rijdt er een groot aantal regiobussen via De Uithof. Deze bussen rijden in de richting van Almere, Amersfoort, Bilthoven, Houten, IJsselstein, Leusden, Nieuwegein, Vianen en Wijk bij Duurstede (Connexion, 2012).

Naast per bus, zal De Uithof in de toekomst ook bereikbaar zijn met de tram. Deze tram, de Uithoflijn, zal rond 2018 beschikbaar zijn.

Het gebruik van het openbaar vervoer verschilt erg tussen de verschillende groepen gebruikers. De grootste groep zijn de studenten van de hogeschool. Van hen maakt 64 procent gebruik van het openbaar vervoer om De Uithof te bereiken (Van Rossen, 2012b). Een andere grote groep is met veertig procent de studenten van de universiteit. De bezoekers van het UMCU zijn met slechts vier procent duidelijk de kleinste groep gebruikers. Voor medewerkers en bezoekers van de universiteit en de hogeschool liggen de percentages rond de twintig procent (Van Rossen, 2011).

Uit deze gegevens kan worden opgemaakt dat op het gebied van openbaar vervoer veel gebeurt in De Uithof. Er zijn op dit moment veel buslijnverbindingen en in de toekomst wordt een tram gerealiseerd. Het is hierbij belangrijk om te vermelden dat voor deze openbaarvervoersverbindingen een aparte rijbaan is aangelegd in De Uithof. Daar waar auto's om de kern van de campus heen worden geleid, mogen bussen er via deze aparte rijbaan dwars doorheen rijden (zie afbeelding 2.10, rode lijn).

Auto

Met de auto is De Uithof via verschillende wegen bereikbaar. De belangrijkste toegangsweg is via de A28, afslag De Uithof. Auto's kunnen dan via de Universiteitsweg De Uithof inrijden (zie afbeelding 2.10, zwarte lijn). Deze toegangsweg is voornamelijk bedoeld voor regionaal verkeer. Verkeer vanuit de stad kan De Uithof ook via het stadswegenet bereiken. Hiervoor zijn de toegangswegen ten westen van De Uithof, de Weg tot de Wetenschap en de Archimedeslaan, beschikbaar (zie afbeelding 2.10, paarse en blauwe lijn). Bewoners van De Bilt kunnen gebruik maken van de Universiteitsweg (zie afbeelding 2.10, zwarte lijn).

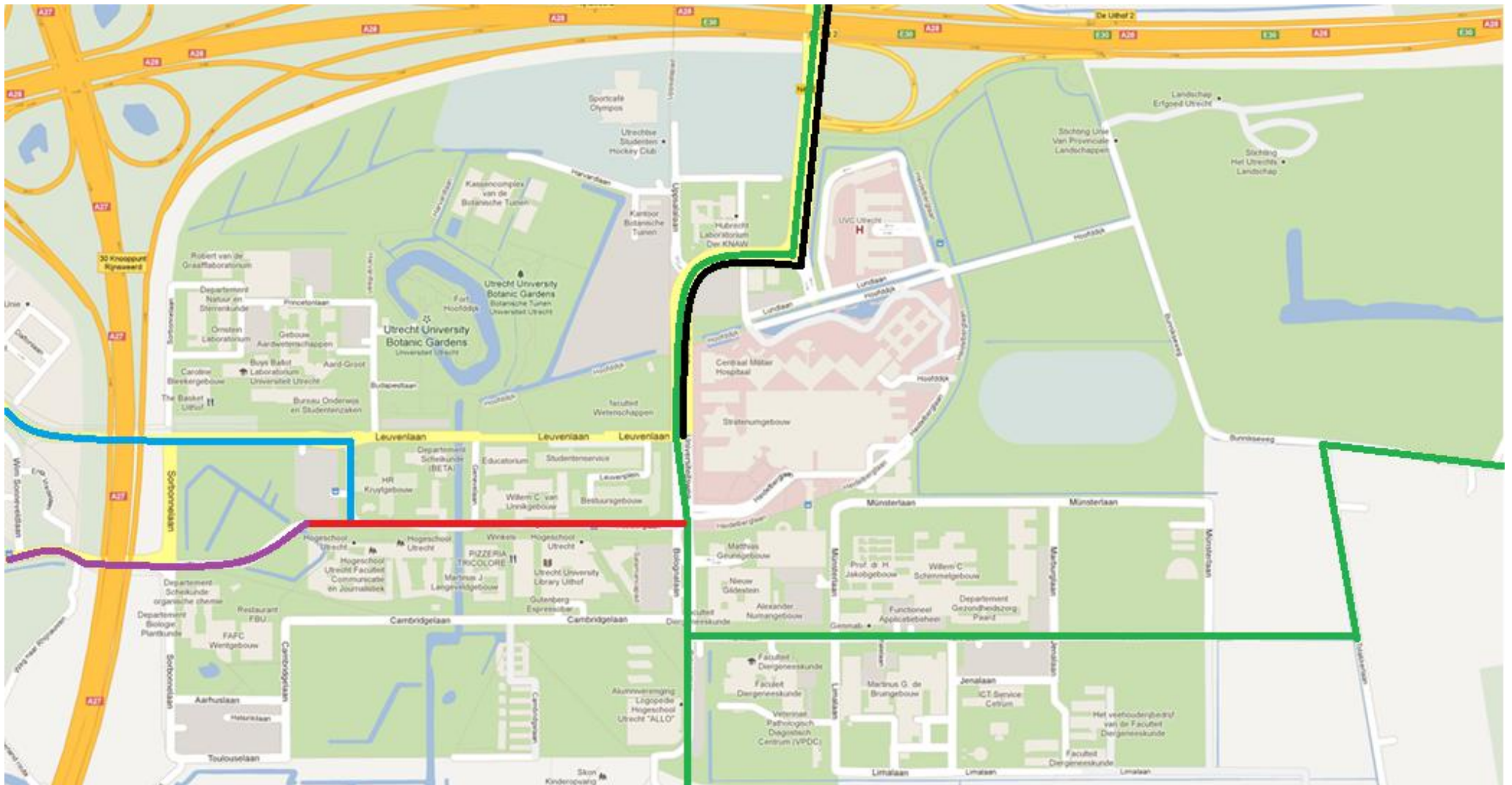
Momenteel zijn er een aantal locaties waar tijdens de spits congestie optreedt. De problemen vinden voornamelijk plaats op het kruispunt Heidelberglaan/Universiteitsweg en de Weg tot de Wetenschap (zie afbeelding 2.10, kruising rode/groene lijn en paarse lijn). De problemen bij het kruispunt ontstaan door de combinatie uitgaand verkeer in de vorm van medewerkers en inkomend verkeer in de vorm van bezoekers UMCU (UMCU, 2012). De gemeente en de universiteit praten over verbeteringen op deze punten.

Studenten maken amper gebruik van de auto om De Uithof te bereiken. Van de medewerkers van de universiteit, de hogeschool en het UMCU daarentegen, maakt respectievelijk 20, 34 en 27 procent van de mensen hiervoor gebruik van de auto (Van Rossen, 2011).

De bezoekers zijn voor alle drie de partijen de grootste groep autogebruikers. Voor de universiteit en de HU zijn de percentages gelijk, namelijk 42 procent. Het UMCU is, door de andere aard van de bezoekers (o.a. patiënten), een uitschieter. Hier maakt 83 procent van de bezoekers gebruik van de auto om De Uithof te bereiken (Van Rossen, 2011). Deze groep heeft veel invloed, omdat de omvang ten opzichte van de andere groepen bezoekers zeer groot is (zie paragraaf 2.2.3).

Door deze gegevens wordt duidelijk dat naast infrastructuur voor fietsers en het openbaar vervoer, ook infrastructuur voor auto's belangrijk is voor de bereikbaarheid van De Uithof. De groep gebruikers die gebruik maakt van de auto om De Uithof te bereiken beslaat namelijk ook een aanzienlijk percentage. Naar aanleiding hiervan wordt in de volgende paragraaf aandacht besteed aan een andere ruimtelijke functie die veel ruimte op een campus in beslag neemt: parkeren (Kenney et al. 2005).

Afbeelding 2.10: Infrastructuur De Uithof

Bron: Google Maps, 2012

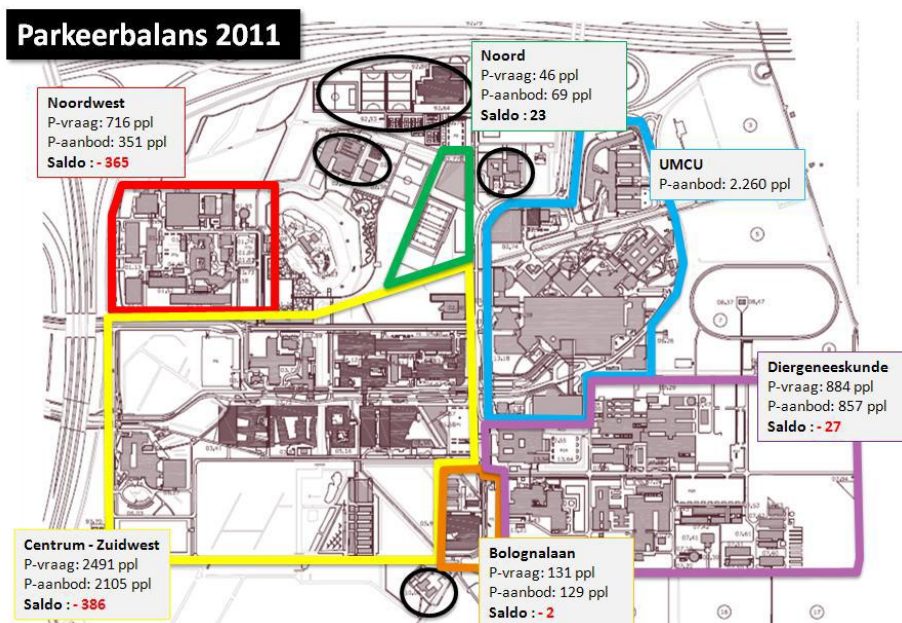
Parkeren

Omdat een grote groep van de gebruikers van De Uithof gebruik maakt van de auto om het gebied te bereiken, is er ook behoefte aan een groot aantal parkeerplaatsen. Deze behoefte bedroeg in 2011 ongeveer 6650 parkeerplaatsen. Het aantal beschikbare parkeerplaatsen was in 2011 bijna 5900 (zie afbeelding 2.11). Er was dus sprake van een tekort.

In 2013 wordt P+R De Uithof opgeleverd, wat betekent dat er 2000 extra parkeerplaatsen beschikbaar komen voor De Uithof. P+R De Uithof is een satellietparkeerplaats, wat betekent dat gebruikers aan de rand van De Uithof parkeren en gebruik maken van het openbaar vervoer om de gewenste locatie in De Uithof te bereiken. Het ontwikkelen van dit grote aantal parkeerplaatsen zorgt enige jaren voor een overschot aan parkeerplaatsen, maar vanaf 2020 wordt weer een tekort verwacht (Savooyen et al., 2012).

Bij het noemen van deze getallen, is het voor de beeldvorming interessant om te vermelden dat een parkeerplaats een gemiddelde grootte heeft van 12,5 vierkante meter (Selectoo, 2013). Dit betekent dat een oppervlakte van bijna tien hectare aan parkeerplaatsen in 2020 niet meer toereikend is. Tegen die tijd moet dus een nog groter oppervlak van De Uithof voor parkeerplaatsen worden gereserveerd.

Afbeelding 2.11: Parkeeraanbod en vraag in De Uithof in 2011

Bron: Savooyen et al., 2013

Conclusie

Uit voorgaande is duidelijk geworden dat door de gebruikers van De Uithof in grote mate gebruik wordt gemaakt van zowel de fiets, de auto en het openbaar vervoer om De Uithof te bereiken. Omdat het om grote groepen gebruikers gaat, is er sprake van een uitgebreid infrastructuursysteem in en rondom De Uithof. Daarom heeft infrastructuur een grote invloed op de buitenruimte. Hieraan moet worden toegevoegd dat voor verplaatsing binnen De Uithof voor een groot deel gebruik wordt gemaakt van voetpaden. Naast een uitgebreid fietspad- en wegensysteem, beschikt De Uithof daarom ook over een uitgebreid voetpadsysteem.

2.2.3 Gebruikers

Aangezien de gebruikers van De Uithof centraal staan in dit onderzoek, is het van belang om hier een beeld van te schetsen. In deze paragraaf worden verschillende groepen gebruikers gedefinieerd en wordt een indicatie gegeven van de grootte van deze groepen.

Studenten

In onderwijsweken wemelt het in De Uithof van de studenten. Er lopen dan tussen de 40.000 en 50.000 WO en HBO studenten rond (Van Rossen, 2011). Aan de HU studeerden in 2011 bijna 37.000 studenten (HU, 2011). De HU heeft meerdere locaties, zowel in De Uithof als in de stad en Amersfoort. Op dit moment studeert ongeveer 75 procent van alle HU-studenten in De Uithof. Door plannen om de locaties in de stad ook naar De Uithof te halen, zal dit percentage in de toekomst groeien tot ongeveer 85 procent (Adriaanse, 2012).

In 2011 telde de Universiteit Utrecht iets meer dan 30.000 studenten. Ook de universiteit heeft meerdere locaties. Een deel van de faculteiten ligt in de binnenstad. De verdeling van studenten is grofweg tweederde in De Uithof en een derde in de binnenstad. Dit betekent dat er ongeveer 20.000 studenten in De Uithof studeren (UU, 2011).

Medewerkers

Dagelijks komen ongeveer 20.000 werknemers naar De Uithof om te werken. Deze kunnen worden verdeeld in 10.000 kenniswerkers en 10.000 ondersteuners (Van Rossen, 2011).

De HU heeft bijna 2200 docenten in dienst en bijna 1400 medewerkers in ondersteunende functies (HU, 2011). Zoals eerder uitgelegd bevinden deze zich niet allemaal in De Uithof. Daarnaast bevindt de centrale organisatie (300 medewerkers) zich in de binnenstad (Adriaanse, 2012). De universiteit telt meer dan 6600 medewerkers. Ook hier moet rekening worden gehouden met de verdeling tussen binnenstad en De Uithof. Wel bevindt de centrale organisatie, de bestuursdienst, zich in tegenstelling tot de HU, in De Uithof. Van alle medewerkers wordt 55 procent als wetenschappelijk personeel aangeduid (UU, 2011). Bij het UMCU waren in 2010 10.882 medewerkers in dienst (UMCU, 2010). In het jaarverslag wordt geen onderscheid gemaakt tussen wetenschappelijk en ondersteunend personeel.

Bewoners

Voorheen wilde de universiteit geen woonbestemming in De Uithof. Eind jaren '80, begin jaren '90 vond een omslag plaats. De universiteit wilde geen woonwijken in De Uithof, maar wel studentenwoningen. Later is dit uitgebreid van student-wonen naar campus-wonen. Dit betekent dat er ook plaats is voor tijdelijk wonen (short-stay) voor bijvoorbeeld post-docs of buitenlandse studenten (Van Rossen, 2012).

Op dit moment biedt de SSH ruimte voor meer dan 2000 studenten in de vorm van kamers en zelfstandige wooneenheden. Deze bevinden zich in De Uithof in de volgende wooncomplexen: De Bisschoppen (346 kamers, 206 woningen), Cambridgelaan (913 kamers, 88 woningen), Casa Confetti (120 kamers, 257 woningen) en La Capanna (234 woningen) (SSHU, 2012).

Daarnaast is de SSH bezig met de ontwikkeling van een grootschalig wooncomplex op de locatie van La Capanna. Hier zal plaats zijn voor ongeveer 650 studenten. In combinatie met

het verdwijnen van La Capanna groeit het totaal aantal studenten dat in De Uithof woont na deze ontwikkeling met meer dan 400.

Verwacht wordt dat er de komende jaren sprake blijft van een tekort aan studentenhuisvesting in Utrecht. Daarom is er binnen het bestemmingsplan De Uithof ruimte voor het uitbreiden van studentenhuisvesting met 2500 duizend eenheden. Het totale woonaanbod kan dus worden uitgebreid tot ongeveer 4500 duizend woningen. Daarnaast zijn er mogelijkheden om de wooncapaciteit in De Uithof in de toekomst uit te breiden (Gemeente Utrecht, 2010).

Bezoekers

De partij die de grootste groep bezoekers aantrekt is zonder twijfel het UMCU. Over bezoekers die bij patiënten op visite komen zijn helaas geen cijfers. Over de patiënten zelf is wel een aantal cijfers beschikbaar. Het totaal aantal patiënten ligt jaarlijks rond één miljoen. Ongeveer 400.000 mensen komen voor een poliklinisch bezoek en ongeveer 570.000 voor andere vormen van behandeling (UMCU, 2010). Een veel kleinere groep (40.000 mensen) bezoekt de botanische tuinen (Van Rossen, 2011).

Naast deze officiële bezoekerscijfers van het UMCU en de botanische tuinen, kan een en ander worden gezegd over andere groepen bezoekers. Helaas zijn over deze groepen geen cijfers beschikbaar en kan daarom niets worden gezegd over de grootte van deze groepen.

Bezoekers van de onderwijsinstellingen in De Uithof zijn bijvoorbeeld gastdocenten en onderzoekers die hier tijdelijk verblijven. Daarnaast ontvangt iedere instelling, ieder instituut en ieder bedrijf zakelijke relaties. Een andere groep bezoekers zijn recreanten en sporters. Van De Uithof wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt om te fietsen, te wandelen en hard te lopen.

Conclusie

Dagelijks maken tienduizenden mensen gebruik van De Uithof. Deze gebruikers kunnen in een aantal groepen worden onderverdeeld. De groep studenten is met dagelijks 40.000 tot 50.000 personen het grootst, gevolgd door een veel kleinere groep (20.000) medewerkers. Op dit moment wonen meer dan 2000 studenten in De Uithof. Verwacht wordt dat deze groep in de toekomst groeit tot ongeveer 4500. De laatste groep gebruikers zijn de bezoekers van De Uithof. Deze bestaat voor het grootste deel uit patiënten en bezoekers van het UMCU. Daarnaast wordt De Uithof voornamelijk bezocht door zakelijke relaties van de instellingen, instituten en bedrijven en ter recreatie (bijvoorbeeld botanische tuinen, wandelen, fietsen).

2.3 Conclusie

Bij de ontwikkeling van de Johannapolder tot De Uithof zijn verschillende ruimtelijke plannen gemoeid. Er vallen bij deze formele en informele plannen een aantal aspecten op. Het eerste ruimtelijke plan, de basis, had een functioneel karakter. Hierbij passen de trefwoorden zakelijkheid, rechtlijnigheid, werkgemeenschap. De plannen die hierop volgende waren gericht op leefbaarheid en levendigheid, voornamelijk door middel van een focus op het centrum van De Uithof.

Het ruimtelijk plan waar bij de huidige ruimtelijke ontwikkeling van De Uithof gebruik van wordt gemaakt, is voor een groot deel gebaseerd op het rechtlijnige netwerk van rechthoeken uit het eerste ruimtelijke plan. De focus op het centrumgebied uit de plannen die volgden is grotendeels losgelaten.

De huidige situatie van De Uithof kan door middel van een aantal kenmerken worden geschetst. Dagelijks maken tienduizenden personen gebruik van dit gebied voor werk, studie, wonen en bezoek. Met dagelijks 40.000 studenten en 20.000 medewerkers, meer dan 2000 permanente bewoners en een grote groep bezoekers, mag De Uithof als een grote campus worden gezien. Verschillende instellingen (UMCU, UU, HU), instituten (TNO, KNAW) en bedrijven (Danone) zijn er gevestigd. Voor al deze gebruikers is het belangrijk dat zij De Uithof eenvoudig kunnen bereiken, te voet, per fiets en met de auto of het OV. Hiervoor is binnen en buiten De Uithof een uitgebreid infrastructuursysteem aanwezig.

De informatie in dit hoofdstuk geeft inzicht in de ruimtelijke ontwikkeling van De Uithof van polder tot campus. Daarnaast wordt de huidige situatie geschetst aan de hand van eigendom, infrastructuur en gebruikers. Door deze informatie is duidelijk geworden hoe de buitenruimte van De Uithof tot stand is gekomen en wie er gebruik van maken. In het volgende hoofdstuk wordt beschreven op welke manier de mening van deze gebruikers over de buitenruimte van De Uithof onderzocht kan worden.

Hoofdstuk 3: Sense of place

Inleiding

In hoofdstuk 1 is duidelijk geworden op welke vraag in dit onderzoek een antwoord wordt gezocht. Om de vraag '*In welke mate zijn gebruikers van campus De Uithof tevreden over de buitenruimte van het gebied en hoe kan de mate van tevredenheid worden verbeterd?*' te kunnen beantwoorden, moet inzicht worden verkregen in de mening van gebruikers omtrent de buitenruimte van De Uithof. Dit betekent dat de relatie tussen mens en plaats centraal staat in dit onderzoek.

In dit hoofdstuk wordt beschreven met behulp van welke theorie de relatie tussen mens en plaats onderzocht kan worden. Omdat het begrip 'plaats' veelvuldig aan bod komt, wordt hier in de eerste paragraaf aandacht aan besteed. In de tweede paragraaf wordt de theorie waar in dit onderzoek gebruik van wordt gemaakt om de relatie tussen mens en plaats te onderzoeken beschreven. Hoe de onderdelen van deze theorie met elkaar samenhangen, komt in paragraaf drie aan bod. Daarna wordt een paragraaf gewijd aan de relatie tussen fysieke en sociale aspecten van de relatie tussen mens en plaats, gevolgd door een conclusie.

3.1 Plaats

Het begrip 'plaats' komt in dit onderzoek veelvuldig aan bod. Daarom is het van belang om dit begrip nader te beschrijven. Er is een verschil tussen 'ruimte' en 'plaats'. Zowel Relph (1976) en Tuan (1977) als Buttner & Seamon (1980) signaleren het belang van onderscheid tussen deze begrippen.

'Ruimte' is abstract en nietszeggend. Individuen of groepen hebben hier enige kennis over, maar zij hebben er geen emotionele binding mee. Plaats daarentegen, is betekenisvol. Groepen of individuen hebben hier een sterke emotionele relatie mee. Plaats wordt beschouwd als ruimte met een betekenis. Deze betekenis wordt door mensen aan ruimte gegeven (Tuan, 1977; Relph, 1976). Een belangrijke conclusie die hieruit kan worden getrokken is dat een plaats niet zelf over een betekenis beschikt. Betekenis wordt aan een plaats gegeven door de interpretatie van die plaats door mensen (Jorgensen & Stedman, 2001).

Door een aantal mondiale processen is de discussie ontstaan of ruimte met een betekenis, oftewel plaats, onder druk komt te staan. De toename van mobiliteit en globaliseringprocessen kunnen zorgen voor het afnemen van betekenis van plaatsen (Lewicka, 2011). De toename van de mobiliteit heeft als gevolg dat mensen minder zijn aangewezen op één plaats. Hierdoor kan de binding met specifieke plaatsen afnemen. Globaliseringprocessen kunnen plaatshomogeniteit veroorzaken, waarbij plaatsen grote gelijkenis vertonen en hun eigen karakter verliezen (Lewicka, 2011).

Op dit gebied is sprake van een paradox. Ondanks een toename van plaatsen zonder eigen karakter, de zogenaamde 'non-places' (Augé, 1995), hebben plaatsen hun betekenis niet verloren. De betekenis van plaatsen in de geglobaliseerde wereld is zelfs gegroeid (Janz, 2005; Terkenli, 1995). 'Het ontstaan van een wereldwijde monocultuur door architecturale en commerciële uniformiteit heeft als gevolg dat er een actieve wens is ontstaan voor onderscheidende plaatsen' (Casey, 1997, p. xiii). Hieruit blijkt dat, ondanks de

eerdergenoemde mondiale processen en hun mogelijke gevolgen, plaats een object met betekenis blijft.

Omdat deze betekenis aan ruimte wordt gegeven door mensen, is de interesse in de relatie tussen mens en plaats groot. Er zijn in de literatuur verschillende termen om deze relatie tussen mens en plaats te beschrijven, zoals 'insiderness', 'rootedness' en 'embeddedness' (Relph, 1976, Tuan, 1980). In dit onderzoek staat het begrip 'sense of place' centraal om de relatie tussen mens en plaats te onderzoeken. Door middel van het uitzetten van dit begrip vanuit de 'attitude theory' (Jorgensen & Stedman, 2006), kan inzicht worden gekregen in de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof.

De reden om het begrip 'sense of place' uiteen te zetten vanuit de 'attitude theory', is dat betekenis aan plaatsen wordt gegeven door mensen. Het gaat om de houding ('attitude') van een persoon of groep tegenover een ruimtelijke omgeving. De definitie van 'houding' is 'de reactie van een individu op een externe gebeurtenis, een extern object of een externe stimulus' (Fishbein & Azjen, 1975, p 28). Bij deze definitie kan een ruimtelijke omgeving worden gezien als een extern object (Kyle et al., 2004a). De aard van de houding tegenover een ruimtelijke omgeving kan cognitief, affectief of conatief (functioneel) zijn (Jorgensen & Stedman, 2001; Kyle et al., 2004b). Dit worden ook wel de dimensies van 'sense of place' genoemd. Nadat het begrip 'sense of place' nader is bekeken, wordt op de verschillende aarden van houding ingegaan.

3.2 Sense of place

Naar het begrip 'sense of place' wordt zowel non-positivistisch als positivistisch onderzoek gedaan. Non-positivistisch onderzoek is voornamelijk fenomenologisch van aard en in deze onderzoeken ligt de nadruk op de moeilijkheden omtrent omgaan met het begrip 'sense of place' (Shamai & Ilatov, 2004). Positivistisch onderzoek benadert 'sense of place' vanuit gedragstheorie (Lalli, 1992). In deze onderzoeken wordt gekozen voor één definitie en operationalisatie van het begrip 'sense of place' als uitgangspunt. Dit onderzoek valt onder deze positivistische benadering van 'sense of place'. Dit betekent dat er uit wordt gegaan van één definitie van het begrip 'sense of place' en dat deze definitie verder niet meer ter discussie staat. Op basis van deze definitie wordt het onderzoek verder uitgewerkt. De reden hiervoor is dat op basis van fenomenologisch onderzoek weinig harde uitspraken kunnen worden gedaan. Door de keuze voor positivistisch onderzoek kunnen hardere uitspraken worden gedaan over 'sense of place'.

Het definiëren van het begrip 'sense of place' is niet eenvoudig omdat het een abstract en vaag begrip is (Shamai & Ilatov, 2004). Het wordt gebruikt als containerbegrip om de relatie tussen mens en plaats te omschrijven (Trentelman, 2009). Definities van 'sense of place' zijn 'a general attitude towards a spatial setting' (Jorgensen & Stedman, 2006, p. 317), 'meaning attached to a spatial setting by a person or group' (Jorgensen & Stedman, 2001, p. 233), 'a personal orientation towards a place' (Trentelman, 2009, p. 201), 'meanings humans associate with the physical environment' (Kyle et al., 2004a, p. 213) en 'the phenomena of human-place bonding' (Kyle et al., 2004b, p. 439). Alle voorgaande definities bevatten een gemene deler: houding en plaats. Daarom wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de definitie 'de houding van mensen tegenover een plaats' voor het begrip 'sense of place'.

Belangrijk om bij het begrip 'sense of place' te benoemen, is dat er zowel sprake kan zijn van een positieve als een negatieve relatie tussen mens en plaats. Een ander begrip dat gebruikt wordt als containerbegrip om de relatie tussen mens en plaats te omschrijven is 'place attachment'. Een tekortkoming van dit begrip is dat hier exclusief sprake kan zijn van een positieve relatie (Trentelman, 2009). In dit onderzoek wordt ook gebruik gemaakt van het begrip 'place attachment'. Niet als containerbegrip, maar als het affectieve onderdeel van het containerbegrip 'sense of place'. Hier wordt in paragraaf 3.2.2 verder op ingegaan. De verhoudingen tussen de begrippen in dit onderzoek, worden in paragraaf 3.3 uitgebreid uitgelegd.

3.2.1 Cognitieve dimensie

De cognitieve dimensie van 'sense of place' wordt ook wel omschreven als 'place identity'. Dit is een begrip dat wordt gebruikt om de relatie tussen mens en plaats te onderzoeken. De betekenis van cognitief wordt omschreven als 'met betrekking tot het kennen, het waarnemen en het overdenken van de buitenwereld' (Vandale, 2012a). Het gaat om iemands gedachten, mening en perceptie van zijn of haar omgeving (Jorgensen & Stedman, 2001; Kyle et al., 2004a)

Prohansky (1978, p. 149) definieert 'place identity' als 'those dimensions of self that define the individual's personal identity in relation to the physical environment by means of a complex pattern of conscious and unconscious ideas, beliefs, preferences, feelings, values, goals and behavioural tendencies and skills relevant to this environment'. Van deze definitie wordt nog veel gebruik gemaakt in literatuur over de relatie tussen mens en plaats (Jorgensen & Stedman, 2001; Trentelman, 2009; Kyle et al., 2004a). Bij deze definitie bieden plaatsen individuen de mogelijkheid om hun identiteit zowel te uiten, als te bevestigen. Andere definities van 'place identity' zijn 'the symbolic importance of a place as a repository of emotions and relationships that give meaning and purpose to life' (Williams & Vaske, 2002, p. 834) en 'those dimensions of self, such as the mixture of feelings about specific physical settings and symbolic connections to place, that define who we are' (Raymond et al. 2010, p. 422).

'Place identity' vanuit de beleving van de mens gezien, betekent dat de plaats deel is van de identiteit van een persoon. De verbondenheid van een persoon met een plaats is deel van hoe deze wil dat anderen over hem/haar denken. De relatie tussen de mens en een plaats bepaalt dan deels de identiteit van de persoon (Trentelman, 2009). Om nog duidelijker te maken wat het begrip 'place identity' inhoudt, kan het in een breder perspectief worden geplaatst. Het is een substructuur van het bredere begrip zelfidentificatie, vergelijkbaar met bijvoorbeeld geslachtsidentificatie en rolidentificatie (Prohansky, 1978; Jorgensen & Stedman, 2001). Voorbeelden hiervan zijn 'wij vrouwen' of 'wij mannen' voor geslachtsidentificatie en 'wij bouwvakkers' of 'wij managers' voor rolidentificatie.

Bij het ontwikkelen van 'place identity' is tijd de meest bepalende factor. Het hebben van een langdurige geschiedenis en het regelmatig bezoeken van een plaats blijken een cruciale rol te spelen (Pretty et al, 2003). 'Place identity' wordt ontwikkeld door lange tijd aan een bepaalde plaats verbonden te zijn (bijvoorbeeld door familiehistorie of werk), maar ook door de hoeveelheid tijd die je ergens doorbrengt. De reden hiervoor is dat bij het ontwikkelen van 'place identity' het gevoel om tot een gemeenschap te behoren van groot belang is (Bow & Buys, 2003). Dit betekent dat vooral sociale aspecten een rol spelen. Het creëren van een netwerk van sociale relaties duurt langer dan het ontwikkelen van een band met een mooie fysieke omgeving (Lewicka, 2011; Jorgensen & Stedman, 2006). Om deze reden is tijd de

meest bepalende factor is bij het ontwikkelen van 'place identity'. Op het onderscheid tussen sociale en fysieke aspecten wordt in paragraaf 3.4 verder ingegaan.

3.2.2 Affectieve dimensie

Een begrip dat wordt gebruikt om de affectieve dimensie van 'sense of place' te omschrijven is 'place attachment'. Hierbij gaat het om affectieve gevoelens en emoties jegens plaatsen (Jorgensen & Stedman, 2001; Lewicka, 2011). Affectieve gevoelens zijn altijd positieve gevoelens. Affectie wordt namelijk beschreven als genegenheid, oftewel een warm gevoel (Vandale, 2012b). Dat bij 'place attachment' alleen wordt uitgegaan van positieve gevoelens, blijkt ook uit de definities die worden gebruikt om de term te omschrijven (Trentelman, 2009).

Jorgensen & Stedman (2006, p. 317) definiëren 'place attachment' als 'positive feelings about a spatial setting' en 'a positive bond that develops between groups or individuals and their environment' (Jorgensen & Stedman, 2001, p. 234). Waxman (2006, p. 36) definieert place attachment als 'a set of feelings that emotionally binds people to a particular place'. Het feit dat bij dit begrip alleen positieve gevoelens jegens een plaats worden betrokken, heeft gevolgen gehad voor de onderlinge relaties tussen de begrippen waar in dit onderzoek gebruik van wordt gemaakt. Hier wordt in paragraaf 3.3 verder op ingegaan.

Zowel bij 'place identity' als bij 'place attachment' speelt het gevoel van een persoon een belangrijke rol. Toch is er een duidelijk onderscheid tussen beide begrippen. 'Place identity' is het gevoel dat een plaats een bijdrage kan leveren aan de eigen identiteit van een persoon (zie paragraaf 3.2.1). Bij 'place attachment' gaat het over het gevoel dat een plaats een persoon geeft en de emoties die ontstaan met betrekking tot de plaats (Kyle et al., 2004b). Bij 'place identity' staat de persoon centraal, bij 'place attachment' staat de plaats centraal.

3.2.3 Conatieve dimensie

De conatieve dimensie van 'sense of place' wordt in de literatuur ook wel de functionele dimensie of 'place dependence' genoemd (Bow & Buys, 2003). Plaats kan belangrijk zijn voor een persoon door haar functionele waarde (Kyle et al., 2004a). Een aantal onderzoekers gaat verder dan deze bewering dat plaatsen hierdoor *belangrijk* kunnen zijn. Kyle et al. (2004b, p. 443) stellen dat mensen door de functionele waarde van plaatsen zelfs *afhankelijk* kunnen zijn van specifieke omgevingen.

In de literatuur wordt gebruik gemaakt van verschillende, meer en minder uitgebreide definities van 'place dependence'. Uitgebreide definities zijn 'how well a setting serves goal achievement given an existing range of alternatives' (Jorgensen & Stedman, 2001, p. 234), 'dependence on a particular place of interest for the things one wants to do' (Trentelman, 2009, p. 200), 'the importance of the perceived strength of the connection and a continual relationship with a particular place due to its ability to be congruent with desired activities and goals' (Bow & Buys, 2003, p. 4).

Meer eenvoudige definities zijn 'the potential to be of functional significance to the perceiver' (Bow & Buys, 2003, p. 5), 'the unique ability of places to facilitate desired experiences' (Kyle et al., 2004a, p. 214) en 'the extent to which the physical environment meets the conditions that support the intentional use' (Schreyer et al., 1981, p. 36).

Deze definities verschillen van elkaar qua formulering en omvang, maar de boodschap blijft hetzelfde. De meest eenvoudig te begrijpen definitie 'how well a setting serves goal achievement given an existing range of alternatives' (Jorgensen & Stedman, 2001) is dan ook toereikend.

3.2.4 Conclusie

Terwijl de begrippen 'place identity' en 'place attachment' beiden gericht zijn op mensen en hun gevoel, is 'place dependence' gericht op plaatsen en hun functionaliteit. In tegenstelling tot 'place attachment' kan bij 'place dependence' wel sprake zijn van een negatieve relatie. In combinatie met de eerdere conclusie dat bij 'place identity' de persoon centraal staat en bij 'place attachment' de plaats, is ervoor gekozen om bij het onderzoeken van 'sense of place' in dit onderzoek alleen gebruik wordt gemaakt van de onderdelen 'place attachment' en 'place dependence'. De reden hiervoor dat een plaats, de buitenruimte van De Uithof, centraal staat in dit onderzoek. Bij de begrippen 'place attachment' en 'place dependence' staat de plaats ook centraal en komen zowel het gevoel dat gebruikers hebben bij een plaats, als de functionaliteit van de plaats aan bod. Daarom passen ze goed bij wat in dit onderzoek onderzocht wordt.

3.3 Modellen

In verschillende studies is onderzocht hoe de begrippen uit paragraaf 3.2 met elkaar samenhangen (Fishbein & Azjen, 1975; Williams et al., 1992; Jorgensen & Stedman, 2006). In deze paragraaf worden drie modellen besproken die deze samenhang weergeven: het driedimensionale, tweedimensionale en eendimensionale model. Het doel hiervan is om een model te kiezen dat past bij dit onderzoek.

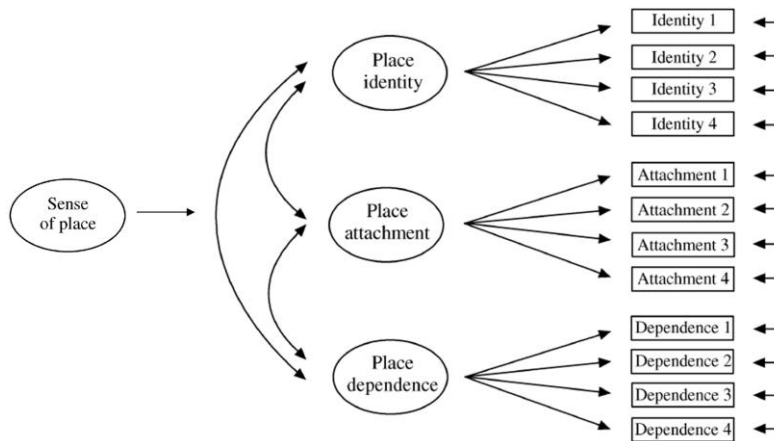
3.3.1 Driedimensionaal

Het driedimensionale model (figuur 3.1) geeft de drie dimensies van 'sense of place' weer als drie duidelijk van elkaar te onderscheiden onderdelen (Jorgensen & Stedman, 2001). Dit komt overeen met onderzoek van Williams & Roggenbruck (1989) naar het meten van 'place attachment'. Hieruit blijkt dat 'place attachment' een aparte dimensie is, in plaats van een overkoepelend concept zoals door bijvoorbeeld Schreyer et al. (1981) wordt beweerd.

Het model houdt rekening met de mogelijkheid dat de onderscheiden onderdelen met elkaar kunnen correleren, maar ook met de mogelijkheid dat 'place identity', 'place attachment' en 'place dependence' voor een object in grote mate van elkaar kunnen verschillen binnen één persoon (Jorgensen & Stedman, 2001). Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat een plaats functioneel perfect past bij wat een persoon er wil doen ('place dependence'), maar dat deze verder geen 'warme' gevoelens bij die plek heeft ('place attachment') en de plek ook geen deel uit maakt van de identiteit van de persoon ('place identity'). Jorgensen & Stedman (2001, 2006) leveren met hun onderzoeken naar de relatie tussen mens en plaats onderbouwing voor dit model.

Belangrijk om te benoemen, is dat 'place attachment' in dit model wordt gebruikt als onderdeel van 'sense of place', naast 'place identity' en 'place dependence'. In het tweedimensionale model heeft 'place attachment' een andere rol.

Figuur 3.1: Driedimensionaal model 'sense of place'

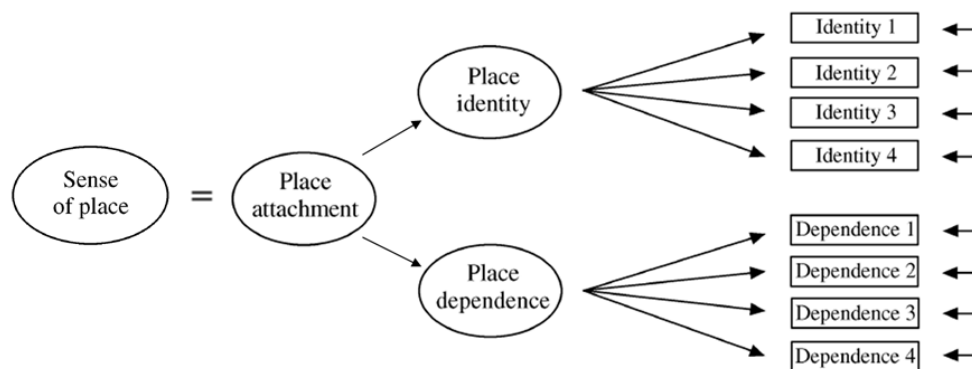
Bron: Jorgensen & Stedman, 2001

3.3.2 Tweedimensionaal

Naast een driedimensionaal model, wordt in de literatuur gesproken over een tweedimensionaal model (Trentelman, 2009; Kyle et al., 2004a). Bij het onderscheid tussen deze twee modellen speelt de interpretatie van de term 'place attachment' een grote rol.

In de literatuur worden zowel 'sense of place' als 'place attachment' gebruikt als containerbegrip om de relatie tussen mens en plaats te omschrijven (Trentelman, 2009). In het driedimensionale model is 'place attachment' één van de drie onderdelen van 'sense of place'. In het tweedimensionale model is 'place attachment' het containerbegrip, in plaats van onderdeel van een containerbegrip. Literatuur waar 'place attachment' wordt gebruikt als containerbegrip, gaat dus uit van andere onderlinge relaties tussen de begrippen dan bij het driedimensionale model. Bow & Buys (2003), Raymond et al. (2010) en Kyle et al. (2003) leveren met hun onderzoek bewijs voor de onderbouwing van dit model.

Figuur 3.2: Tweedimensionaal model 'sense of place'

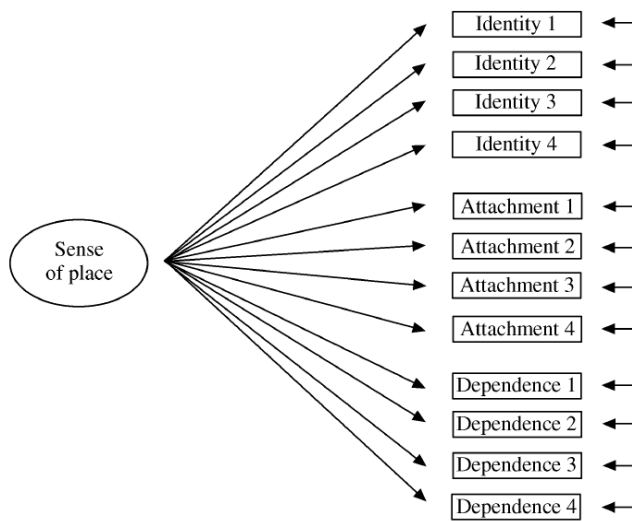

Bron: Jorgensen & Stedman, 2001

3.3.3 Eendimensionaal

Het eendimensionale of unidimensionale model gaat er vanuit dat de drie componenten uit het driedimensionale model van 'sense of place' perfect met elkaar correleren. Dit houdt in dat de drie componenten ononderscheidbaar worden (Jorgensen & Stedman, 2001). De interpretatie van 'sense of place' als concept met onderscheidbare onderdelen blijkt dan onjuist en dit heeft gevolgen voor het model (figuur 3.3). Eagly & Chaiken (1993) en Dillon & Kumar (1985) hebben in hun onderzoek naar mens en plaats bewijs geleverd voor de onderbouwing van dit model.

Figuur 3.3: Eendimensionaal model 'sense of place'

Bron: Jorgensen & Stedman, 2001

3.3.4 Conclusie

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het driedimensionale model. Wel wordt dit model aangepast aan de keuze die in paragraaf 3.2. 3 is gemaakt, om voor dit onderzoek alleen gebruik te maken van de onderdelen 'place attachment' en 'place dependence' bij het onderzoeken van de 'sense of place' van gebruikers van De Uithof (zie Hoofdstuk 4, inleiding).

Er is een aantal redenen waarom voor dit model is gekozen. Ten eerste is er in paragraaf 3.1 al voor gekozen om de mening van gebruikers van De Uithof over de buitenruimte te meten aan de hand van het begrip 'sense of place'. Er is bewust voor gekozen om 'place attachment' als onderdeel van 'sense of place' te behandelen en niet als containerbegrip. De belangrijkste reden is dat onder 'place attachment' affectieve, en dus alleen maar positieve, gevoelens worden verstaan. Bij het begrip 'sense of place' kan ook sprake zijn van negatieve gevoelens. Dit betekent dat het onmogelijk is om gebruik te maken van het tweedimensionale model, waarbij 'sense of place' en 'place attachment' gelijk zijn aan elkaar.

Ten tweede wordt in het eendimensionale model verwacht dat alle onderdelen perfect met elkaar correleren, waardoor onderscheid tussen hen overbodig is. Voor dit onderzoek is onderscheid tussen deze begrippen wel noodzakelijk. Op deze manier kan namelijk worden

achterhaald of er een groot verschil is tussen de mening van gebruikers over 'place attachment' en 'place dependence' en kan zo worden bepaald waar bij de ontwikkeling van de buitenruimte de meeste aandacht moet worden besteed. De Uithof kan bijvoorbeeld functioneel perfect passen bij wat de gebruiker er wil doen, maar geen affectieve gevoelens bij hen losmaken, of andersom.

3.4 Sociale en fysieke aspecten

Onderzoek naar de relatie tussen mens en plaats onderscheidt sociale en fysieke aspecten die invloed hebben op 'sense of place' (Brehm et al. 2006; Scannel & Gifford 2010). Sociale aspecten hebben betrekking op sociale banden in een plaats. Fysieke aspecten hebben betrekking op de fysieke kenmerken van een plaats.

3.4.1 Sociale of fysieke aspecten?

De interesse in sociale aspecten is in de literatuur naar de relatie tussen mens en plaats tot nu toe groter geweest dan de interesse in fysieke aspecten. De reden hiervoor is de historische ontwikkeling van dit onderzoeksgebied (Fried, 1984). Het onderzoeksgebied heeft haar oorsprong in de sociale wetenschappen. Onderzoek naar de relatie tussen mens en plaats vloeit voort uit onderzoek naar sociale gemeenschappen. Plaats is een aspect dat bepalend blijkt bij de ontwikkeling van sociale gemeenschappen. Vanuit daar is de interesse ontstaan voor meer onderzoek naar de relatie tussen mens en plaats. Door deze historische ontwikkeling is er in deze wetenschapstak meer onderzoek gedaan naar sociale dan fysieke aspecten van 'sense of place' (Lewicka, 2011).

De discussie over welk aspect het meest belangrijk is kan worden verdeeld in drie standpunten. Sociale aspecten worden belangrijker gevonden dan fysieke aspecten en omgekeerd, of beide aspecten worden als even belangrijk gezien (Trentelman, 2009). Het verloop van de discussie over het belang van sociale en fysieke aspecten heeft gevolgen voor de focus van de wetenschap op dit gebied in de toekomst.

Een belangrijk argument van voorstanders van het standpunt dat sociale aspecten belangrijker zijn dan fysieke aspecten, is dat 'sense of place' puur en alleen een sociale constructie is (Relph, 1976; Tuan, 1977; Low & Altman, 1992). De fysieke omgeving wordt door deze groep gezien als container voor deze sociale constructie. Voorstanders van het standpunt dat fysieke aspecten belangrijker zijn dan sociale aspecten maken zich voornamelijk zorgen over een tekort aan aandacht voor fysieke aspecten in de wetenschap (Beckly, 2003; Stedman, 2002). Om deze reden nemen zij dit standpunt in. Voorstanders van het laatste standpunt erkennen het belang van beide aspecten (Cheng et al., 2003; Eisenhauer et al., 2000; Gieryn; 2000).

3.4.2 Fysieke aspecten

Ondanks de grote interesse in sociale aspecten, is het belang van fysieke aspecten bij de relatie tussen mens en plaats in verschillende onderzoeken bewezen (Hidalgo & Hernandez, 2001; Eisenhauer et al., 2000; Brown & Raymond, 2007; Brehm et al., 2006; Scannell & Gifford, 2010). Hidalgo & Hernandez (2001) onderzoeken of de relatie tussen mens en plaats verschilt op verschillende schaalniveaus. Uit hun onderzoek blijkt dat het belang van sociale aspecten hoger is op woningniveau en het belang van fysieke aspecten op stadsniveau. Zij onderstrepen daarom het belang van onderscheid tussen sociale en fysieke aspecten.

Eisenhauer et al. (2000) onderzoeken waarom een plaats speciaal is voor een persoon. Zij maken onderscheid tussen sociale (relaties met familie/vrienden) en ecologische aspecten (omgevingskenmerken). Aan beide aspecten is door de respondenten evenveel gewicht gegeven. Uit de onderzoeken van Brown & Raymond (2007), Brehm et al. (2006) en Scannell & Gifford (2010) blijkt niet alleen het belang van onderscheid tussen sociale en fysieke aspecten. Uit de resultaten blijkt ook dat fysieke aspecten in deze gevallen een belangrijker rol speelden in de relatie tussen mens en plaats dan sociale aspecten (Lewicka, 2011).

3.4.3 Invloedsfactoren

Het belang van zowel sociale als fysieke aspecten voor 'sense of place' kan door een aantal factoren worden beïnvloed. Uit de literatuur (Kelly & Hosking, 2008; Pretty et al., 2003; Fried, 1984) zijn vier factoren naar voren gekomen: duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status.

De eerste factor is de tijd die iemand in een plaats doorbrengt. Hoe frequenter men een plaats bezoekt en hoe langer de tijd is die men er dan doorbrengt, hoe groter het belang van sociale aspecten wordt voor het vormen van een 'sense of place' (Kelly & Hosking, 2008). Hoe minder frequent een plaats bezocht wordt en hoe minder tijd men er dan doorbrengt, hoe belangrijker fysieke aspecten worden. De reden hierachter is dat het over het algemeen langer duurt om een sociaal netwerk te vormen, dan om een band met de fysieke omgeving te ontwikkelen (Lewicka, 2011).

Een tweede factor is leeftijd. Hiervoor geldt dat hoe ouder men wordt, hoe meer waarde men gaat hechten aan sociale aspecten. Hieruit kan mogelijk worden geredeneerd dat jongere mensen meer waarde hechten aan fysieke aspecten (Pretty et al., 2003).

Een laatste factor die bepaalt of men meer waarde hecht aan fysieke of aan sociale aspecten is sociaaleconomische status van een persoon. Fysieke aspecten worden door mensen met een hogere sociaaleconomische status hoger gewaardeerd bij het vormen van een 'sense of place' dan sociale aspecten. Bij mensen met een sociaaleconomisch lagere status is dit omgekeerd (Fried, 1984).

3.4.4 Conclusie

Het is voor dit onderzoek van belang om duidelijk te maken vanuit welk perspectief de campus in dit onderzoek onderzocht wordt. De definitie van 'sense of place' is de houding van mensen tegenover een plaats. Dat de mening van gebruikers van een plaats centraal staat in dit onderzoek, betekent dat de campus wordt onderzocht vanuit een sociaal perspectief. Omdat naast de gebruikers, de buitenruimte van De Uithof centraal staat, is ervoor gekozen om binnen dit sociale perspectief de fysieke kenmerken van de campus te onderzoeken. Dit betekent voor dit onderzoek dat binnen een sociaal perspectief, de fysieke invalshoek onderzocht wordt.

De fysieke aspecten van 'sense of place' staan dus centraal in dit onderzoek. De mening over deze sociale en fysieke aspecten wordt volgens de literatuur beïnvloed door de factoren duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status. In dit onderzoek wordt voor alle vier de factoren onderzocht of dit ook het geval is bij de mening van gebruikers over de fysieke aspecten van de buitenruimte van De Uithof.

3.4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn een aantal belangrijke keuzes gemaakt met betrekking tot dit onderzoek. Om te beginnen is de theorie gekozen waarvan gebruik kan worden gemaakt om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden. Het begrip 'sense of place' wordt daarvoor aan de hand van de 'attitude theory' uiteengezet. Volgens deze theorie dragen drie verschillende dimensies bij aan het ontwikkelen van 'sense of place'.

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van twee van deze dimensies: 'place attachment' en 'place dependence'. De reden hiervoor is dat bij dit onderzoek een plaats centraal staat, namelijk de buitenruimte van de Uithof. Bij beide dimensies is dit ook het geval. 'Place attachment' heeft betrekking op het gevoel dat de gebruiker heeft bij een plaats. 'Place dependence' heeft betrekking op de functionaliteit van de plaats. In welke mate past de plaats ruimtelijk bij wat de gebruiker er wil en moet doen?

Bij de keuze welk model het beste past bij dit onderzoek, is er vanuit gegaan dat de meningen van een gebruiker over 'place attachment' en 'place dependence' van elkaar kunnen verschillen. Zo kan een plaats functioneel perfect passen bij wat de gebruiker er wil doen, maar heeft deze gebruiker totaal geen 'warme' gevoelens bij de plaats. Om deze reden wordt gebruik gemaakt van het driedimensionale model. Dit model wordt aangepast aan dit onderzoek (zie Hoofdstuk 4, inleiding).

Een laatste belangrijke keuze die in dit hoofdstuk gemaakt is, is de focus op de fysieke aspecten van 'sense of place'. Deze keuze is gemaakt, omdat de buitenruimte van De Uithof centraal staat in dit onderzoek. Het is daarom voor het beantwoorden van de hoofdvraag niet van belang om de sociale aspecten van 'sense of place' te onderzoeken, maar uitsluitend gebruik te maken van de fysieke aspecten.

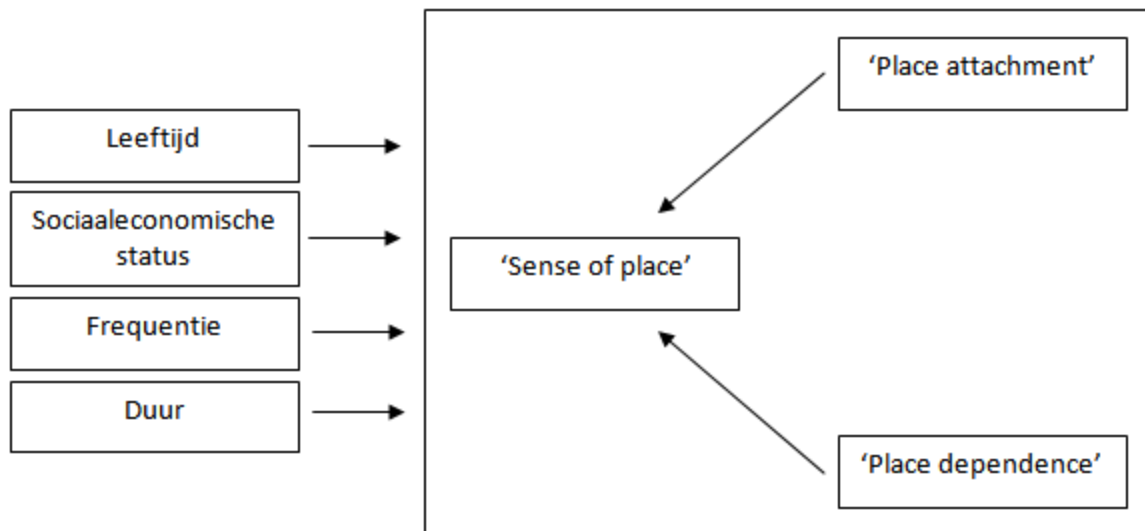
In het volgende hoofdstuk wordt het verband gelegd tussen de theorie uit dit hoofdstuk en het concept 'campus'. Op basis van campusliteratuur (o.a. Dober, 1992; Kenney et al., 2005) worden belangrijke fysieke kenmerken van campussen gekoppeld aan de twee dimensies van 'sense of place' waar in dit onderzoek gebruik van wordt gemaakt. Op basis daarvan kan worden onderzocht wat de mening van gebruikers is over de fysieke kenmerken van de buitenruimte van De Uithof die bijdragen aan 'place attachment', 'place dependence' en daarmee aan 'sense of place'.

Hoofdstuk 4: Methoden

Inleiding

In hoofdstuk drie is de theorie beschreven waar dit onderzoek op is gebaseerd. Deze theorie wordt in onderstaand model schematisch weergegeven.

Figuur 4.1: Conceptueel model

Beknopt omschreven is 'sense of place' een begrip dat de relatie tussen mens en plaats omschrijft. Het begrip 'sense of place' wordt in dit onderzoek uiteengezet door middel van de 'attitude theory'. Dit houdt in dat de relatie tussen mens en plaats wordt onderzocht door middel van twee houdingen jegens een plaats: 'place attachment' en 'place dependence'. 'Place attachment' houdt het gevoel van de gebruiker over een plaats in. Bij 'place dependence' gaat het om de mate waarin een plaats ruimtelijk past bij wat de gebruiker er wil en moet doen. 'Sense of place' kan worden beïnvloed door de leeftijd en sociaaleconomische status van de gebruiker en de frequentie en duur van zijn verblijf.

In dit onderzoek is deze 'attitude theory' een aanname (zie paragraaf 4.3.1). Dit betekent dat deze theorie niet getoetst wordt. De theorie wordt wel gebruikt om campusliteratuur te kunnen onderverdelen in ruimtelijke aspecten die bijdragen aan 'place attachment' en ruimtelijke aspecten die bijdragen aan 'place dependence'. Op deze manier kan worden getoetst in welke mate ruimtelijke campusaspecten die bijdragen aan een positieve 'sense of place' van de gebruiker, aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof. In paragraaf 4.1 wordt de koppeling gemaakt tussen de theorie uit hoofdstuk drie en de campusliteratuur. Op deze manier worden de begrippen 'place attachment' en 'place dependence' toegepast op campusliteratuur en daardoor meetbaar gemaakt voor dit onderzoek, oftewel geoperationaliseerd.

Figuur 4.1 wordt in paragraaf 4.2 uitgebreid met de informatie uit paragraaf 4.1 (zie figuur 4.2). Hierdoor ontstaat een uitgebreid conceptueel model, waarin alle onderdelen van dit onderzoek schematisch worden weergegeven. De onderlinge verbanden worden daarbij nogmaals beknopt beschreven.

Het hoofdstuk eindigt met een paragraaf waarin wordt beschreven welke stappen zijn doorlopen om het antwoord op de onderzoeksvraag en deelvragen van dit onderzoek te vinden. Dit wordt gedaan door middel van een omschrijving van onder andere het onderzoekstype, de gebruikte methoden, de manier van meten, betrouwbaarheid en validiteit. Aan de hand van het combineren van deze informatie met de informatie uit paragraaf 4.1, is bepaald welke variabelen worden gebruikt voor dit onderzoek. Op basis van deze lijst met variabelen is de enquête opgesteld waarmee de informatie wordt verzameld die nodig is om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag.

4.1 Operationalisatie

In hoofdstuk drie is de 'attitude theory' beschreven, waarmee de relatie tussen mens en plaats kan worden onderzocht. Door middel van deze theorie wordt in dit onderzoek de relatie tussen de campus en haar gebruiker onderzocht. 'Sense of place' is de overkoepelende attitude en 'place attachment' en 'place dependence' zijn onderdelen van deze attitude. Bovenstaande theorie is in dit onderzoek een aanname (zie paragraaf 4.3.1). Daarnaast ligt de focus op de fysieke aspecten van de campus om deze attitude te onderzoeken. In deze paragraaf worden de begrippen 'place attachment' en 'place dependence' geoperationaliseerd, zodat ze kunnen worden gemeten door middel van de onderzoeksmethoden die voor dit onderzoek worden gebruikt (zie paragraaf 4.3). Het operationaliseren van de begrippen is gedaan door middel van het gebruik van campusliteratuur (o.a. Dober, 1992; Dober, 2000; Kenney et al., 2005). Hierdoor zijn de begrippen niet meer abstract en daardoor bruikbaar voor alle plaatsen, maar specifiek toepasbaar op campussen.

4.1.1 Fysieke aspecten 'place attachment'

Waxman (2006) definieert 'place attachment' als 'een verzameling van affectieve gevoelens die mensen emotioneel bindt aan specifieke plaatsen' (zie hoofdstuk 3, paragraaf 3.2.2). Deze definitie is breed en abstract en daarom niet meetbaar. In deze paragraaf wordt beschreven welke fysieke aspecten van de campus kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van affectieve gevoelens voor, en een emotionele binding met de campus. Hierdoor wordt het begrip 'place attachment' meetbaar gemaakt.

Uniciteit

Om 'place attachment' te creëren moet een plaats uniek zijn (Rose, 1995; Dober, 1992; Kenney et al., 2005). Hierdoor wordt een plaats herkenbaar, onderscheidt een plaats zich van andere plaatsen en wordt het genot van de gebruiker vergroot (Raymond et al., 2010, Kenney et al., 2005). Uniciteit activeert de zintuigen en draagt daardoor bij aan het ontwikkelen van 'place attachment' bij de gebruiker. Het zorgt ervoor dat het karakter van de plaats visueel zichtbaar wordt, waardoor deze herkenbaar wordt als specifieke plaats. Uniciteit is de visuele functie van plaats (Dober, 1992). Dober (1992) gebruikt de term 'placemaking' om de uniciteit van een gebied te omschrijven. Hij noemt vier factoren die bijdragen aan het creëren van een unieke campus. Deze factoren zijn stijl, materialen, 'landmarks' en landschap. Kenney et al. (2005) noemen daarnaast architectuur als factor die bijdraagt aan uniciteit. Daarom wordt voor het meten van uniciteit in dit onderzoek gebruik gemaakt van deze vijf factoren.

Stijl

Onder stijl wordt verstaan 'de herkenbare, speciale manier waarop objecten van een plaats gevormd en geplaatst zijn' (Dober, 1992). Het gaat om stijl in de breedste zin van het woord, om zowel de natuurlijke als de bebouwde onderdelen van de campus. Het gaat om het geheel, de uitstraling, het karakter van de campus. Voorbeelden van onderdelen van stijl zijn kleuren, groengebruik en een bewegwijzeringsstelsel. Ook architecturale stijl valt bij Dober (1992) onder dit kopje. Onder het kopje architectuur zal hier verder op worden ingegaan. 'Het succes van stijl is het product van vele elementen die in harmonie met elkaar samenwerken' (Gaines, 1991). De andere factoren die in deze paragraaf aan bod komen zijn voorbeelden van deze elementen.

Materialen

Het gebruik van specifieke materialen voor gebouwen en de buitenruimte kan de stijl van de campus op verschillende manieren versterken. Materialen kunnen worden gebruikt om eenheid te creëren, voor versterking van andere elementen in het landschap of juist om voor contrast te zorgen (Dober, 1992). Materialen hebben op deze manier het vermogen om bij te dragen aan 'place attachment'. Materialen zijn grondstoffen voor stijl (zie kopje 'Stijl').

'Landmarks'

Een 'landmark' kan een groot, imposant object zijn, maar iets kan ook juist een 'landmark' zijn omdat het niet groot en imposant is. Het moet in ieder geval onderscheidend zijn. Iets waarmee gebruikers van een plaats zich kunnen identificeren. 'Landmarks' hebben meestal een vanzelfsprekende functie en dienen vaak als navigatiepunten. Het zijn iconische en symbolische objecten die de campus uniek maken. Deze unieke plekken op de campus zijn cruciaal om 'place attachment' te ontwikkelen (Dober, 1992). De andere factoren die in deze paragraaf worden besproken, kunnen 'landmarks' complementeren. Een goede locatie voor 'landmarks' zijn kruisingen, omdat het levendige, actieve plekken zijn waar veel mensen samenkomen (Kenney et al., 2005).

Kenney et al. (2005) omschrijven verschillende voorbeelden van 'landmarks'. Dit kunnen bijvoorbeeld gebouwen, open ruimte (pleinen, groen), torens en monumenten zijn. Een speciaal voorbeeld van 'landmarks' voor campussen zijn de entrees. Entrees kunnen zorgen voor het onderscheidende karakter van een plaats ten opzichte van het omliggende gebied. Het gebruik van entrees is een effectieve manier om 'place attachment' te creëren. Onderdeel van deze entrees zijn zowel de campusgrens als de daadwerkelijke entrees. Een visueel aantrekkelijke campusgrens bepaalt de uitstraling van de campus jegens het omliggende gebied en heeft een symbolisch karakter. Entrees zijn een fysiek symbool van 'hallo' en 'tot ziens'. Een entree kan zorgen voor het achterlaten van een indruk bij de gebruiker. Het gebruik van entrees als 'landmark' moet daarom, in het bijzonder op grote campussen, worden aangemoedigd.

Landschap

Het landschap is een reeks van visuele belevingen die een totale indruk van een plaats voortbrengen. Alle natuurlijke ruimtelijke objecten zijn onderdeel van het campuslandschap (Dober, 1992). Waar het bij stijl gaat om het geheel, de totale uitstraling van gebouwde en natuurlijke objecten (zie 'Stijl'), gaat het bij landschap uitsluitend over laatstgenoemde. Het landschap is het eerste wat mensen zien

als zij een plaats binnengaan en het beeld dat ze meenemen als ze de plaats weer verlaten (Van Yahres & Knight, 1995). Het kan blijvende herinneringen creëren bij haar gebruikers.

Een solide ontworpen landschap zorgt voor karakter. Het geeft de campus eenheid. Het landschap drukt de persoonlijkheid van de campus uit (Kenney et al. 2005). Door het ontwikkelen van een samenhangend landschap kan een campus zich daarom onderscheiden.

Architectuur

Onder architectuur worden de vormen en de plaatsing van objecten verstaan. Architectuur kan een bijdrage leveren aan het karakter van een plaats, mede door het creëren van samenhang (Kenney et al., 2005). Door deze functies is het een belangrijke factor die bijdraagt aan de uniciteit van de campus.

Kenney et al. (2005) wijden een volledig hoofdstuk aan de rol van architectuur op de campus. Door middel van architectuur kunnen visuele focuspunten worden geboden. Daarnaast kan er een eenduidige architecturale stijl worden gecreëerd, waarbij door gebruik van materialen voor eenheid en contrast kan worden gezorgd (zie kopje 'Materialen'). Eenheid kan ook worden gecreëerd door middel van het gebruik van steeds terugkerende objecten in de buitenruimte. Hieruit blijkt dat architectuur, evenals het landschap, kan worden gebruikt om een samenhangende, verbonden plaats te creëren. Architectuur en al haar elementen kunnen gedenkwaardige en definiërende onderdelen van een plaats zijn. Bij toekomstige ontwikkelingen kan gebruik worden gemaakt van deze architecturale stijl, voor een vloeiende inpassing in de plaats. Uit het voorgaande blijkt dat een consistent en complementair architecturaal karakter een bijdrage kan leveren aan het ontwikkelen van 'place attachment'.

Er zijn twee opmerkingen die voor deze paragraaf van belang zijn. Ten eerste moet bij al deze factoren rekening worden gehouden met de al bestaande elementen in de plaats (Kenney et al., 2005). Daarnaast is er niet één goede manier waarop de genoemde factoren gebruikt dienen te worden. Alle factoren moeten op een context specifieke en flexibele manier worden gebruikt, waarbij rekening wordt gehouden met de andere factoren (Dober, 1992).

Levendigheid

Op een gezonde en succesvolle campus voelt de gebruiker zich onderdeel van een gemeenschap. Door dit gemeenschapsgevoel stijgt de mate van emotionele binding aan de campus. Het creëren van een plaats waarbij het gemakkelijk is om mensen bewust of per toeval te ontmoeten, draagt bij aan het ontwikkelen van dit gemeenschapsgevoel. Een campus moet vitaal en levendig zijn om dit te kunnen bereiken (Kenney et al., 2005). In deze paragraaf worden vier factoren beschreven die volgens Kenney et al. (2005) bijdragen aan een levendige campus en daarom voor dit onderzoek worden gebruikt om levendigheid te meten. De factoren zijn dichtheid, functiemenging, open ruimten en architectuur. De volledige paragraaf gebaseerd is op de bron Kenney et al. (2005).

Dichtheid

Dichtheid draagt bij aan het creëren van een levendige campus. Op een campus waar sprake is van een hoge bouwdichtheid is de kans groter dat mensen elkaar tegenkomen, dan op een campus met uitgespreide bebouwing. Het samenstellen van de juiste dichtheid moet gericht zijn op het vormen van kruisingen van mensen. Op deze manier wordt levendigheid op de campus gecreëerd. Hoe meer de paden van mensen kruisen, hoe meer de campus voor mensen voelt als een gemeenschap, een plaats om te koesteren.

Er zijn drie gevolgen van bouwdichtheid die bijdragen aan de 'place attachment' van mensen. Dat zijn nabijheid, centra en karakter. Door gebouwen dicht bij elkaar te plaatsen, wordt de kans dat paden van gebruikers kruisen vergroot en daarmee ook de kans op spontane interactie. Voor een campus wordt een loopafstand van ongeveer tien minuten als aanvaardbaar gezien. Door bouwdichtheid kan een grotere hoeveelheid gebouwen en functies binnen deze tien minuten worden bereikt.

Dichtheid draagt bij aan het zichtbaar en voelbaar maken van het centrum van een plaats. Het centrum moet een symbolisch significante plek zijn, die door de gebruiker als het hart van de campus wordt geïdentificeerd. Op grotere campussen moeten meerdere centra aanwezig zijn.

Karakter is de manier waarop verschillende onderdelen van een plaats een samenhangend geheel vormen. De dichtheid van deze onderdelen, draagt bij aan het vormen van karakter. Kenmerken die bijdragen aan een gevoel van dichtheid zijn: de mate van omsluiting of openheid; de transparantie van gevels; de balans tussen de grootte van gebouwen en de hoeveelheid open ruimte rondom de gebouwen; en de balans tussen de totale hoeveelheid bebouwing en open ruimte.

Naast levendigheid, draagt dichtheid bij aan een veiligheidsgevoel onder gebruikers. Hier wordt in paragraaf 4.2.2 onder het kopje 'Veiligheid' verder op ingegaan.

Functiemenging

Bij plaatsen met een gebrek aan levendigheid, is vaak sprake van gescheiden functies. Voorbeelden van deze functies op een campus zijn onderwijs, onderzoek, kantoren, wonen, sport en recreatie, parkeren, horeca en winkels. Het mengen van deze functies is cruciaal voor een vitale, levendige campus.

Dit kan worden onderbouwd door gebruikspatronen. Van sommige functies wordt voornamelijk gebruik gemaakt binnen kantooruren, van andere juist daarbuiten. Door het mengen van deze functies wordt voorkomen dat gebieden met functies die voornamelijk binnen kantooruren worden gebruikt, buiten kantooruren uitgestorven zijn en andersom. Menging zorgt zo voor levendigheid van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat.

Sport en recreatie zijn typische functies die buiten de campus worden ontwikkeld. Een reden hiervoor zijn de grote hoeveelheden land die vaak nodig zijn. Door deze functies toch (deels) naar het centrum te verplaatsen, kan levendigheid worden gecreëerd op een plaats die vaak uitsterft na het sluiten van de kantoren. Sport en recreatie trekt namelijk vooral mensen tussen 15.00 en middernacht.

Het mengen van functies draagt ook bij aan kruisen van paden. Het belang hiervan voor levendigheid is in het voorgaande kopje 'Dichtheid' uitgelegd. De wens voor structuur en voorspelbaarheid (paragraaf 3.5.3) kan het mengen van functies tegenwerken.

Open ruimten

Het landschap moet worden gezien als buitenleefruimte. In deze functie moet het worden gebruikt om interactie en levendigheid in een plaats te verbeteren. Het landschap moet plaatsen bieden waar mensen kunnen interacteren (Dober, 1992). De open ruimten binnen het landschap moeten worden gebruikt om te ontmoeten, te leren en voor gemeenschappelijk activiteiten, zodat er levendigheid ontstaat. Deze functies van de buitenruimte kunnen niet genoeg worden benadrukt (Kenney et al., 2005).

Architectuur

Architectuur kan op verschillende manieren bijdragen aan de levendigheid op een campus. Door het definiëren van open ruimte en voetpaden kan interactie worden versterkt. Hierdoor wordt namelijk duidelijk zichtbaar waar paden lopen, waar kruisingen zijn en waar open ruimte is met mogelijkheden voor interactie.

Verder kan architectuur beschutting bieden tegen oncomfortabele weersomstandigheden. Bij het bouwen van gebouwen kan rekening worden gehouden met bijvoorbeeld het breken van de wind, het creëren van schaduw en van overkappingen die beschutting kunnen bieden tegen neerslag.

Ook kan bij de bouw rekening worden gehouden met de zichtbaarheid van binnenactiviteiten in de buitenruimte. Dit zorgt voor een gevoel van veiligheid (zie paragraaf 4.2.2 kopje 'Veiligheid') en wekt interesse bij voorbijgangers. Het draagt bij aan levendigheid op de campus.

Een belangrijk onderdeel van architectuur dat bij kan dragen aan de levendigheid in een plaats zijn de entrees van gebouwen. De hoeveelheid en locatie van de entrees van gebouwen kunnen de levendigheid van de buitenruimte rondom gebouwen bepalen. Entrees zijn plaatsen voor sociale ontmoetingen. Ze moeten zichtbaar en toegankelijk zijn en interactie stimuleren. Ze moeten uitnodigend zijn en herkenbaar als mogelijke bestemming (ook in het donker). Het zijn architecturale elementen die de activiteit in binnenruimten, uitstrekken naar de buitenruimte.

Voorspelbaarheid versus mysterie

De laatste twee aspecten die kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van 'place attachment', voorspelbaarheid en mysterie, worden in één paragraaf besproken. De reden hiervoor is dat zij mogelijk op gespannen voet met elkaar staan. Nadat beide aspecten zijn beschreven, wordt aan het einde van deze paragraaf geconcludeerd of en waarom voorspelbaarheid en mysterie wel of niet op gespannen voet staan.

Voorspelbaarheid

De voorspelbaarheid van een plaats kan de gebruiker een gevoel van rust en controle geven. Het zorgt ervoor dat plaatsen gemakkelijk te begrijpen en te herinneren zijn voor de gebruiker (Kaplan & Kaplan, 1989). Voorspelbaarheid dient de behoefte van de mens voor een omgeving die eenvoudig te

voorspellen is (Knopf, 1987). Om deze reden wordt voorspelbaarheid gebruikt als ruimtelijk kenmerk voor het meten van 'place attachment' in dit onderzoek.

Een duidelijk zichtbare en voelbare structuur draagt bij aan een positieve ervaring van de ruimte door de gebruiker. Hierdoor oogt de ruimte overzichtelijk en is er duidelijkheid over de richtingen die men uit moet en kan (Dober, 2000). Het landschap kan dienen als skelet voor de campus in haar geheel door onderscheidende elementen, zodat je het gemakkelijk is om er je weg te vinden (Kenney et al., 2005). Ook het infrastructuursysteem draagt bij aan het geven van een logische structuur aan een campus (Dober, 1992). Het ordenend vermogen van dit systeem is cruciaal voor de voorspelbaarheid van een plaats. Zoals een skelet het lichaam vormgeeft, kan het infrastructuursysteem worden gebruikt om de campus vorm te geven (Dober, 2000). Door zijn bijdrage aan voorspelbaarheid, draagt het versterken van de structuur van een plaats bij aan het versterken van 'place attachment'.

Daarnaast is architectuur een belangrijk onderdeel van de structuur van een plaats. Alle gebouwen, of ze nu een centrale plaats innemen of een meer ondersteunende, moeten bijdragen aan de totale structuur. Zij dragen bij aan het definiëren van het infrastructuursysteem en de open ruimten (Kenney et al., 2005). Door het definiëren van deze landschapselementen, kan architectuur een belangrijke rol spelen in het creëren van de voorspelbaarheid van een plaats.

Mysterie

Een complexe omgeving stimuleert de gebruiker tot verkenning en wekt interesse (Kaplan & Kaplan, 1989). Voorspelbaarheid van een plaats is een vereiste, mysterie is een wens. Een combinatie van beide is het summum. De mysterieusheid van een plaats dient de voorkeur van de mens voor omgevingen die onze nieuwsgierigheid stimuleren (Knopf, 1987). Om deze reden wordt mysterie gebruikt als ruimtelijk kenmerk voor het meten van 'place attachment' in dit onderzoek.

De belofte voor verdere informatie als men verder de omgeving ingaat, is van belang om mysterie te realiseren (Kaplan & Kaplan, 1989). Dit kan bijvoorbeeld door een pad dat afbuigt, een weg die draait of een uitzicht dat tijdelijk verborgen is, maar zichtbaar wordt door een kleine verandering van positie (Knopf, 1987).

Een bijkomend voordeel van mysterie, is dat het de afstanden in een plaats gevoelsmatig kan verkleinen. Door het creëren van een visuele reeks, wordt verplaatsen via voet- en fietspaden en wegen interessant (Kenney et al., 2005). Denk hierbij aan voorgronden, achtergronden, close-ups, horizontale en verticale panorama's, open en gesloten ruimte en een continuïteit tussen al deze elementen.

Een voorspelbare campus houdt in dat de buitenruimte is zoals men verwacht, wat zorgt voor rust. Een mysterieuze campus houdt in dat de campus onverwachte aspecten biedt, wat zorgt voor nieuwsgierigheid. Omdat deze aspecten totaal het tegenovergestelde van elkaar zijn, is er sprake van een spanningsveld.

Conclusie

Er is een aantal aspecten dat kan bijdragen aan 'place attachment'. Het eerste aspect is uniciteit. Dit houdt in dat het gebied uniek moet zijn. Hierdoor wordt de campus herkenbaar, onderscheidt deze zich van andere plaatsen en wordt een bijdrage geleverd aan het genot van de gebruiker. Factoren die bij kunnen dragen aan de uniciteit van de campus zijn stijl, materialen, 'landmarks', landschap en architectuur. Het tweede aspect is levendigheid. Factoren die bij kunnen dragen aan de levendigheid van een gebied zijn dichtheid van bebouwing, functiemenging, landschap en architectuur.

De laatste twee aspecten die kunnen bijdragen aan 'place attachment' staan op gespannen voet met elkaar. Dit zijn voorspelbaarheid en mysterie. Voorspelbaarheid houdt in dat door de aanwezigheid van een heldere structuur, de campus gemakkelijk te begrijpen en te herinneren moet zijn. Door mysterie moet de campus de nieuwsgierigheid van de gebruiker wekken. Dit wordt juist bereikt door het onvoorspelbare van de buitenruimte van de campus. Door de aanwezigheid van de vier factoren uniciteit, levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie kan 'place attachment' van de gebruiker aan de campus worden versterkt en daarom worden deze factoren gebruikt voor het meten van 'place attachment' in dit onderzoek.

4.1.2 Fysieke aspecten 'place dependence'

Op een campus bevinden zich dagelijks duizenden mensen. Omdat ze er wonen, werken, studeren, sporten, recreëren of het gebied om andere redenen te bezoeken. Deze mensen gebruiken de buitenruimte van de campus voor verschillende doeleinden. In hoofdstuk drie (paragraaf 3.2.3) is uitgelegd wat wordt verstaan onder 'place dependence'. Hiervoor wordt de volgende definitie gebruikt: 'in hoeverre een plaats ruimtelijk past bij wat de gebruiker er wil doen, in vergelijking met alternatieve plaatsen' (Jorgensen & Stedman, 2001). Om dit te kunnen onderzoeken, worden in deze paragraaf activiteiten beschreven die plaats kunnen vinden in de buitenruimte. Dit zijn 'Verplaatsen', 'Verblijven & ontmoeten' en 'Sporten & recreëren'. Daarnaast wordt een paragraaf gewijd aan 'Veiligheid', een belangrijke randvoorwaarde voor het gebruik van de buitenruimte.

Verplaatsen

Om verschillende redenen vinden er op een campus dagelijks vele verplaatsingen plaats. Bewoners van de campus verplaatsen zich naar hun dagelijkse bezigheden op en buiten de campus en studenten, medewerkers en bezoekers die buiten de campus wonen, verplaatsen zich richting de verschillende locaties op de campus. Binnen de campus vinden verplaatsingen plaats door bijvoorbeeld lessen of werkafspraken op verschillende locaties, het gebruik van voorzieningen op de campus of een verplaatsing enkel en alleen ter recreatie. In deze paragraaf worden naast 'Infrastructuur', de factoren 'Wayfinding' en 'Parkeren' beschreven, die gerelateerd zijn aan verplaatsen op de campus.

Infrastructuur

Het infrastructuursysteem, inclusief parkeren (zie kopje 'Parkeren') is na sport- en recreatie de grootste grondgebruiker op een campus (Kenney et al., 2005). 'Landmarks', landschappen en architectuur (zie paragraaf 4.3.1) betekenen niets als de gebruiker zich op de campus niet eenvoudig kan verplaatsen (Dober, 2000). Het infrastructuursysteem moet logisch zijn, waardoor het

gemakkelijk te begrijpen is en efficiënt gebruikt kan worden (Kenney et al., 2005). Dit zorgt ervoor dat er een functioneel systeem ontstaat.

Een belangrijke randvoorwaarde voor een goed functionerend infrastructuursysteem is het scheiden van de verschillende verkeerssoorten, inclusief voetgangers. Deze randvoorwaarde wordt onderschreven door Dober (2000) en Kenney et al. (2005). Het draagt ook bij aan veiligheid (zie kopje 'Veiligheid'). Kenney et al. (2005) noemen een aantal uitgangspunten die bijdragen aan het scheiden van verkeerssoorten.

Het infrastructuursysteem in het centrum van de campus moet uitsluitend zijn ingericht voor voetgangers. Voetgangers moeten de hoofdrol hebben op de campus. Buiten het centrum moet een balans worden gezocht in de vraag naar circulatie. Hierbij moet het uitgangspunt zijn dat lopen en fietsen worden gestimuleerd en autorijden wordt geaccommodeerd. Wegen moeten de campus dienen, niet domineren. Behalve het scheiden van verkeerssoorten, is het ook van belang om de verschillende verkeerssoorten zo min mogelijk te laten kruisen. De redenen hiervoor zijn efficiëntie en veiligheid (zie kopje 'Veiligheid').

Bewegwijzering

Naast de ruimtelijke mogelijkheden om je als gebruiker soepel over de campus te kunnen verplaatsen, is het ook van belang dat alle locaties gemakkelijk vindbaar zijn. Een bewegwijzeringssysteem is daarom een onmisbaar onderdeel van de buitenruimte van de campus (Dober, 2000).

Dober (2000) stelt dat een bewegwijzeringssysteem verschillende functies heeft. Het is essentieel om alle locaties op de campus gemakkelijk vindbaar te maken, te informeren over verkeersrichtingen en de gebruiker welkom te heten, zodat het voor hen duidelijk is wanneer zij de campus binnengaan en verlaten. Een bewegwijzeringssysteem moet zichtbaar zijn, leesbaar vanaf verschillende afstanden en op verschillende snelheden (voor voetgangers, maar ook voor auto's) en eenvoudig te begrijpen. Een goed bewegwijzeringssysteem begint in de omliggende omgeving van de campus en eindigt in de gebouwen bij de deur waar de gebruiker naar binnen moet.

Parkeren

De voetganger moet op de campus centraal staan en fietsen moet worden gestimuleerd (zie kopje 'Infrastructuur'), maar er zal altijd ruimte op de campus beschikbaar moeten blijven voor autoparkeren. Automobilisten hebben hierbij verschillende wensen. Parkeren moet eenvoudig, veilig en snel kunnen (Dober, 2000). Daarnaast moet de parkeerplaats liefst zo dicht mogelijk bij de gewenste locatie liggen (Kenney et al., 2005). Hierbij kan worden uitgegaan van een afstand van maximaal ongeveer 300 meter, oftewel vijf minuten lopen.

Kenney et al. (2005) signaleren een spanningsveld tussen deze wens voor parkeren nabij de gewenste locatie en de wens naar levendigheid (zie paragraaf 4.3.1). Grote parkeerplaatsen in het centrum van de campus zorgen voor spreiding van de bebouwing. Dit staat haaks op de wens naar dichtheid, wat levendigheid in een gebied moet creëren. Parkeerplaatsen zijn geen aantrekkelijke verblijfsruimten, maar vaak juist onheilspellende ruimten waar weinig mensen zich bevinden. Daarnaast gaat er ruimte verloren aan parkeerplaatsen die, zeker in het centrumgebied, in de vorm van bijvoorbeeld open ruimte ook had kunnen dienen als ruimte voor interactie. Een andere, meer

praktische reden waarom parkeren nabij de gewenste locatie niet bijdraagt aan levendigheid, is omdat de gebruiker dan vanuit de auto gelijk zijn kantoor inloopt, daar aan het einde van de dag weer uitkomt en onmiddellijk de auto instapt. Het is van belang op een balans te vinden tussen de wens van gebruikers om dicht bij de gewenste locatie te parkeren en de wens naar een prettige omgeving.

Er zijn een aantal oplossingen voor de ongewenste effecten van parkeerplaatsen. Ten eerste kan door het realiseren van parkeerplaatsen op (gepaste) afstand van de gewenste locatie de gebruiker worden verplicht om een stuk te lopen. Dit draagt bij aan levendigheid (Kenney et al., 2005). Hierbij moet het uitgangspunt zijn dat parkeerplaatsen zoveel mogelijk aan de rand van de campus, op minder prominente plekken moeten worden gerealiseerd. Daarnaast kunnen parkeerplaatsen minder onheilspellend en visueel aantrekkelijker worden gemaakt door ze op te delen in kleinere vakken door middel van groen. Ook een groene buffer aan de randen van de parkeerplaatsen kan hier een bijdrage aan leveren. Daarnaast kan een combinatie van parkeren en kunst, oftewel een parkeerplaats als kunstobject, een parkeerplaats ook visueel aantrekkelijker maken (Dober, 2000).

Op grote campussen kan een satellietparkeerplaats een mogelijke oplossing zijn (Kenney et al., 2005). Hierbij wordt aan de rand van de campus of net daarbuiten een grote hoeveelheid parkeerplaatsen gerealiseerd, bijvoorbeeld in de vorm van een parkeergarage. Door middel van een shuttle-service (bijvoorbeeld bus of tram), komt de gebruiker vanuit de satellietparkeerplaats bij de gewenste locatie op de campus.

Naast autoparkeren, is ook fietsparkeren belangrijk op de campus. Het realiseren van eenvoudige en veilige fietsstallingen dicht bij de gewenste locatie, draagt bij aan het stimuleren van het gebruik van de fiets als vervoermiddel (Dober, 2000). Fietsen kunnen voor visuele vervuiling zorgen als zij vastgeketend zijn aan hekken en palen. Daarnaast dragen grote fietsstallingen als ze leeg staan niet bij aan de visuele aantrekkelijkheid van de campus. Bij het realiseren van fietsstallingen is het daarom van belang om de locatie en schaal in ogenschouw te nemen. Waar mogelijk kan fietsparkeren worden gecombineerd met andere functies zoals verblijven en ontmoeten (Dober, 2000). Een voorbeeld is het combineren van een fietsstalling met zitmogelijkheden. Bijkomende voordelen hiervan zijn dat het door de levendigheid prettiger is om in en rond de fietsstalling te verblijven en veiliger om er je fiets te stallen.

Verblijven & ontmoeten

De functie van primaire en secundaire ruimten is voornamelijk visueel en symbolisch. Deze ruimten bepalen de uitstraling van een gebied. Voorbeelden zijn pleinen, gazonnen en terrassen. Het verschil tussen primaire en secundaire ruimten is de schaal. Primaire ruimten zijn groter dan secundaire ruimten en hebben een hierdoor grotere visuele en symbolische impact op het gebied.

De primaire functie van tertiaire ruimten is verblijven. Het zijn ruimten die de mogelijkheid bieden om alleen of in groepen onderdeel uit te maken van de informele aspecten van het leven op de campus. Dit kan door middel van een drukke plek voor sociale interactie, maar ook terugtrekken op een stil plekje is hiervan een onderdeel (Dober, 2000). Deze drukke en stille plekken kunnen op twee manieren ontstaan. Ze kunnen bewust voor één van beide functies worden ontworpen, of ze worden ontworpen als flexibele ruimten met de mogelijkheid om te worden aangepast aan de verschillende

manieren van gebruik. Als de gebruiker een ruimte kan aanpassen aan zijn eigen wensen, is de kans groter dat deze hier wil verblijven (Kenney et al., 2005). Deze tertiaire, of verblijfsruimten, dragen bij aan het verhogen van de kwaliteit van de campus (Dober, 2000).

Buitenruimte

Zitgelegenheden zijn een essentieel onderdeel van de buitenruimte van de campus (Dober, 2000). Er is een direct verband tussen de hoeveelheid zitgelegenheden in de buitenruimte en de mate van sociale interactie. Een goede selectie en locatie van zitgelegenheden dragen bij aan het creëren van een functionele en aantrekkelijke omgeving. Als zitgelegenheden met willekeur worden behandeld, geven zij de campus een rommelige uitstraling. Voorbeelden van zitgelegenheden in de buitenruimte zijn banken, (brede) trappen, muurtjes en grasvelden. De buitenruimte kan ook worden gebruikt als studieruimte. Het is van belang dat deze zitgelegenheden niet alleen aanwezig zijn in het centrumgebied, maar verspreid over de hele campus (Kenney et al., 2005).

Binnenruimte

Dit onderzoek is gericht op de buitenruimte van de campus. Omdat de binnenruimte van de campus invloed kan hebben op de buitenruimte, wordt ook aandacht besteed aan verblijfsruimten in de binnenruimte. Een belangrijke functie in de binnenruimte die invloed heeft op de buitenruimte zijn eet- en drinkgelegenheden. Eten en drinken trekt mensen aan en is een stimulans voor sociale interactie (Kenney et al., 2005). Daarom is het van belang dat eet- en drinkgelegenheden op verschillende locaties verspreid over de campus aanwezig zijn. Daarnaast is het belangrijk dat de activiteit binnen, buiten zichtbaar is. Voorbeelden van eet- en drinkgelegenheden zijn koffieshops, cafés, bistro's en kantines.

Er zijn meer functies van de binnenruimte die zorgen voor 'place dependence', oftewel dat de gebruiker op de campus kan doen wat hij er wil doen. Deze functies vallen niet direct onder verblijven & ontmoeten, maar kunnen er een bijdrage aan leveren. Het gaat om de aanwezigheid van detailhandel en andere voorzieningen, zoals een bank (Kenney et al., 2005). Voorbeelden van detailhandel op de campus zijn een supermarkt, boekwinkel en copyshop. In het centrum van de campus kan een winkelcentrum worden gerealiseerd door deze voorzieningen er te clusteren, in de vorm van bijvoorbeeld een winkelplein of -straat.

Sporten & recreëren

Naast verplaatsen en verblijven & ontmoeten, moet een gebruiker op de campus kunnen sporten en recreëren. Sport en recreatie is de grootste grondgebruiker op de campus (zie kopje 'Verplaatsen'). Duidelijk onderscheid tussen sport en recreatie kan niet worden gemaakt, omdat ze overlappen. Wandelen, fietsen en hardlopen wordt bijvoorbeeld door sommigen gedaan als recreatie en door anderen als sport. Daarnaast kunnen ook grasvelden worden gebruikt voor zowel recreatieve als sportieve doeleinden.

Campussen beschikken vaak over een sportcentrum waar het beoefenen van verschillende sporten mogelijk is. Dit zijn vaak massale gebouwen met grote hoeveelheden open ruimte (in de vorm van speelvelden) er omheen, gelegen aan de buitenrand van de campus (Kenney et al., 2005). Het is

gewenst om deze sportvoorzieningen te spreiden over de campus en ook in het centrum te realiseren (zie paragraaf 4.3.1, kopje 'Levendigheid'). Voorbeelden van recreatieve voorzieningen op de campus zijn botanische tuinen, beeldentuinen en wandelroutes langs ruimtelijke historische kenmerken (Dober, 2000).

Veiligheid

Verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren zijn onmogelijk zonder een bepaalde mate van veiligheid. Zonder deze mate van veiligheid maken gebruikers van de campus bij voorbaat al geen gebruik van de buitenruimte (Kenney et al., 2005). Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen fysieke veiligheid en sociale veiligheid.

Fysieke veiligheid is 'de mate waarin mensen beschermd zijn tegen persoonlijk leed door ongevallen en tegen onheil van niet-menselijke aard' (Stol et al., 2008). Voorbeelden zijn ongevallen in het verkeer en de industrie en onheil door overstromingen en blikseminslag. Bij fysieke veiligheid kan onderscheid worden gemaakt tussen objectieve en subjectieve veiligheid. Objectief is de werkelijke mate van fysieke veiligheid en subjectief is het gevoel van fysieke veiligheid (Stol et al., 2008). In dit onderzoek wordt alleen de subjectieve fysieke veiligheid onderzocht.

Sociale veiligheid is 'de bescherming tegen gevaar dat veroorzaakt wordt door menselijk handelen in de openbare ruimte' (Stol et al., 2008). Ook bij sociale veiligheid kan onderscheid worden gemaakt tussen objectieve en subjectieve veiligheid. Bij objectieve veiligheid gaat het om het daadwerkelijk plaatsvinden van gevaar door menselijk handelen, zoals gewelddelicten en brandstichting. Bij subjectieve veiligheid gaat het om de individueel gevoelde veiligheid. Factoren die hier invloed op hebben zijn bijvoorbeeld 'enge' plekken en 'vreemde' mensen met 'vreemd' gedrag (Stol et al., 2008). In dit onderzoek wordt alleen de subjectieve sociale veiligheid onderzocht.

Met betrekking tot de campus betekent dit dat in dit onderzoek twee factoren van belang zijn. Voor subjectieve fysieke veiligheid is dit het verkeer en voor subjectieve sociale veiligheid is dit levendigheid (zie kopje 'Circulatie' en paragraaf 4.2.1, kopje 'Levendigheid'). Voor het verkeer geldt dat het veiliger wordt naarmate de verkeerssoorten zoveel mogelijk worden gescheiden en de hoeveelheid kruisingen (voornamelijk tussen verschillende verkeerssoorten) zoveel mogelijk beperkt wordt. Onder verkeer worden ook voetgangers verstaan. Voor levendigheid geldt dat meer levendigheid in de buitenruimte (zie kopje 'Levendigheid') bijdraagt aan een gevoel van veiligheid. Hieraan dragen bij: dichtheid van bebouwing, functiemenging, landschap en architectuur. Bij architectuur draagt specifiek de zichtbaarheid van binnenactiviteiten in de buitenruimte bij aan een veiligheidsgevoel.

Conclusie

Er is een aantal aspecten die bijdragen aan 'place dependence'. De drie aspecten verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren, zijn activiteiten die de gebruiker in de buitenruimte wil kunnen doen. Het vierde aspect, veiligheid, is een randvoorwaarde om deze activiteiten in de buitenruimte voor de gebruiker mogelijk te maken.

Voor verplaatsen is het van belang dat de gebruiker zich eenvoudig over de campus kan bewegen, gemakkelijk de weg kan vinden en eenvoudig de auto of fiets kan parkeren. Verblijven & ontmoeten vraagt om voldoende verschillende soorten verblijfsruimten of flexibele verblijfsruimten. Buiten zijn voldoende zitmogelijkheden nodig, binnen zijn mogelijkheden voor eten en drinken belangrijk, maar ook de aanwezigheid van detailhandel. Bij sporten & recreëren is het vooral van belang dat er voldoende ruimte en voorzieningen beschikbaar zijn voor sport en recreatie en dat deze over de gehele campus verspreid zijn. Bij veiligheid wordt alleen het veiligheidsgevoel van de gebruiker onderzocht, oftewel de subjectieve veiligheid. Op campusse spelen twee aspecten een rol. Voor fysieke veiligheid is dit het verkeer en voor sociale veiligheid de levendigheid op de campus.

4.1.3 Invloedsfactoren

Uit hoofdstuk 3 blijkt dat vier factoren invloed kunnen hebben op de mening van gebruikers over een plaats. Deze invloedsfactoren zijn duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status. Om te onderzoeken of deze factoren ook invloed hebben op de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof, moeten ze worden geoperationaliseerd.

Voor de factoren duur en leeftijd geldt dat ze zeer eenvoudig geoperationaliseerd zijn. Voor de factor duur is het van belang om te achterhalen hoeveel tijd gebruikers doorbrengen in De Uithof en voor de factor leeftijd hoeft alleen de leeftijd van de gebruiker achterhaald te worden.

De factoren frequentie en sociaaleconomische status worden minder direct geoperationaliseerd. Voor de factor frequentie is onderscheidt gemaakt tussen gebruikers die in De Uithof wonen en gebruikers die er niet wonen. De reden hiervoor is dat bewoners zich frequenter in De Uithof bevinden dan andere gebruikers. Voor de factor sociaaleconomische status is gebruik gemaakt van het onderscheid tussen studenten en medewerkers. Omdat de populatie voor een groot deel uit studenten bestaat, kan sociaaleconomische status niet gemeten worden op basis van inkomen of afgeronde opleiding. Daarom is de keuze gemaakt om gebruik te maken van het onderscheid tussen studenten en medewerkers om de invloed van sociaaleconomische status te meten.

Op basis van deze operationalisatie kan in dit onderzoek worden gemeten of de invloedsfactoren duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status invloed hebben op de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof.

4.1.4 Conclusie

'Place attachment' en 'place dependence' dragen bij aan het ontwikkelen van een 'sense of place' bij gebruikers van een plaats. In deze paragraaf zijn beide begrippen toegepast op een specifieke plaats: de campus. Door middel van het gebruik van campusliteratuur zijn ruimtelijke aspecten van de campus gekoppeld aan deze begrippen. Hierdoor zijn de begrippen 'place attachment' en 'place dependence' meetbaar gemaakt.

Voor 'place attachment', oftewel affectieve gevoelens jegens de campus, zijn uniciteit, levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie bepalende aspecten. Of de campus uniek is hangt af van verschillende factoren. Deze factoren zijn stijl, materialen, 'landmarks', landschap en architectuur. De levendigheid van de campus hangt af van de dichtheid van de bebouwing, de mate van functiemenging, het landschap en de architectuur. Een duidelijk zichtbare en voelbare ruimtelijke structuur draagt bij aan

de voorspelbaarheid van de campus. Het landschap, het infrastructuursysteem en architectuur kunnen bijdrage aan het creëren van deze structuur. Om affectie te ontwikkelen met een campus moet deze je nieuwsgierig maken. Nieuwsgierigheid ontstaat door onverwachte aspecten van de campus. Dit staat haaks op de wens naar voorspelbaarheid. Tussen deze aspecten is dan ook sprake van een spanningsveld.

De mate waarin een plaats past bij wat de gebruiker er wil doen, oftewel 'place dependence', wordt in dit onderzoek gemeten door middel van de vier aspecten verplaatsen, verblijven & ontmoeten, sporten & recreëren en veiligheid. Veiligheid is de randvoorwaarde die de activiteiten mogelijk maakt. Voor fysieke veiligheid is het veiligheidsgevoel in het verkeer van belang en voor het gevoel van sociale veiligheid de levendigheid van de campus.

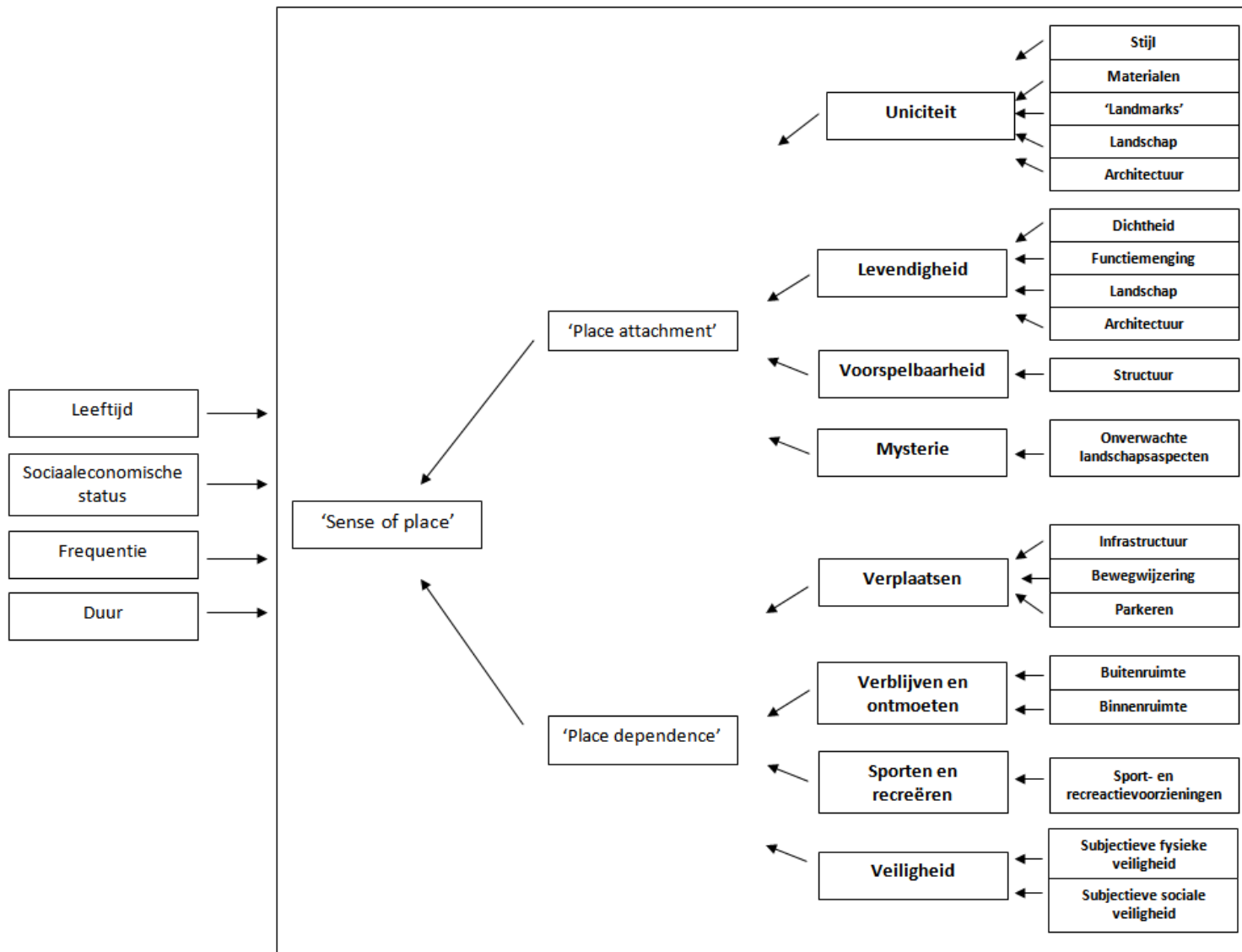
Om zich over de campus te kunnen verplaatsen zijn voor de gebruiker drie factoren van belang. Kan de gebruiker zich eenvoudig naar de gewenste plaats bewegen, is deze plaats gemakkelijk vindbaar door het bewegwijzeringssysteem en kan de gebruiker bij aankomst zijn vervoermiddel parkeren? Verblijven & ontmoeten wordt mogelijk gemaakt door de aanwezigheid van verschillende soorten verblijfsruimten, zodat de gebruiker er kan doen wat hij wil. Denk hierbij aan individueel, in groepen, in stilte en in drukte. Flexibele verblijfsruimten kunnen worden aangepast aan de wensen van de gebruiker. In de buitenruimte is de aanwezigheid van zitmogelijkheden het belangrijkste voor verblijven & ontmoeten. In de binnenruimte zijn dit de eet- en drinkgelegenheden en de aanwezigheid van detailhandel. Voor de mogelijkheid tot sport en recreatie is het van belang dat er voldoende voorzieningen aanwezig zijn en dat deze verspreid zijn over de gehele campus.

In dit hoofdstuk zijn door middel van het gebruik van campusliteratuur de begrippen 'place attachment' en 'place dependence' toegepast op de campus. Hierdoor kan worden gemeten welke ruimtelijke kenmerken voor de gebruikers van De Uithof bijdragen aan hun 'sense of place' en in welke mate deze kenmerken aanwezig zijn in De Uithof. Daarnaast kan door middel van de operationalisatie van de vier invloedsfactoren duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status worden onderzocht of deze de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof beïnvloeden.

4.2 Conceptueel model

In de inleiding van dit hoofdstuk is een eenvoudig conceptueel model opgenomen (figuur 4.1). In dit model wordt de 'attitude theory' schematisch weergegeven. In de operationalisatie die op de inleiding volgt (paragraaf 4.1), wordt de koppeling gemaakt tussen 'attitude theory' en campusliteratuur. Deze campusliteratuur wordt geordend op basis van ruimtelijke kenmerken die bijdragen aan 'place attachment' en ruimtelijke kenmerken die bijdragen aan 'place dependence'. In onderstaand conceptueel model (figuur 4.2) is de koppeling tussen 'attitude theory' en campusliteratuur weergegeven.

Figuur 4.2: Uitgebreid conceptueel model

4.2.1 Beschrijving uitgebreid conceptueel model

Bij figuur 4.1 staat een beknopte uitleg van het 'attitude theory'-onderdeel van dit model. Nu volgt een beknopte uitleg van wat in het uitgebreide conceptueel model (figuur 4.2) is toegevoegd aan het eenvoudige conceptueel model (figuur 4.1).

In de campusliteratuur worden verschillende ruimtelijke kenmerken beschreven die bijdragen aan een ruimtelijk goede campus. Dit onderzoek is gericht op de buitenruimte van de campus. Daarom zijn alleen ruimtelijke kenmerken die invloed hebben op de buitenruimte meegenomen. Ruimtelijke kenmerken die volgens de literatuur invloed hebben op 'place attachment' zijn uniciteit, levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie. 'Place dependence' houdt in dat de gebruiker van een plaats er moet kunnen doen/bereiken wat hij er wil en moet doen. Vanuit de campusliteratuur zijn drie factoren naar voren gekomen die de gebruiker er wil en moet doen. Dat zijn verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren. Randvoorwaarde om dit alles te kunnen doen is dat er een bepaald mate van veiligheid moet zijn. Daarom is ook deze factor toegevoegd aan het model. In de laatste kolom zijn factoren toegevoegd die volgens de campusliteratuur bijdragen aan de verschillende factoren die bijdragen aan 'place attachment' en 'place dependence'.

4.2.2 Veronderstellingen

Op basis van de tekst in paragraaf 4.1 en het uitgebreid conceptueel model (zie figuur 4.2) kunnen veronderstellingen worden opgesteld. Het doel van deze veronderstellingen is richting geven aan de analyse van het empirisch materiaal. Door het opstellen van veronderstellingen wordt er in dit onderzoek enkel voor gezorgd dat alle noodzakelijke factoren die bijdragen aan 'sense of place' aan bod komen. Voor de veronderstellingen is dan ook geen theoretische onderbouwing. In paragraaf 4.1 kon aan de hand van literatuur (o.a. Dober, 2001; Kenney et al. 2005) namelijk wel worden bepaald welke factoren van belang zijn voor 'sense of place', maar niet of er sprake is van een hiërarchie tussen deze factoren. Door in de veronderstellingen wel een hiërarchie te suggereren, wordt gegarandeerd dat alle factoren en hun onderdelen geanalyseerd worden.

Veronderstelling 1: *Van de vijf onderdelen van uniciteit wordt het onderdeel 'landmarks' door gebruikers van De Uithof het hoogst gewaardeerd.*

Veronderstelling 2: *Van de vier onderdelen van levendigheid wordt het onderdeel architectuur het hoogst gewaardeerd.*

Veronderstelling 3: *Van de vier factoren van 'place attachment' wordt de factor uniciteit het hoogst gewaardeerd*

Veronderstelling 4: *Van de drie onderdelen van verplaatsen wordt het onderdeel infrastructuur het hoogst gewaardeerd.*

Veronderstelling 5: *Van de twee onderdelen van verblijven & ontmoeten wordt het onderdeel binnenruimte het hoogst gewaardeerd.*

Veronderstelling 6: *Van de twee onderdelen van veiligheid wordt het onderdeel subjectieve fysieke veiligheid het hoogst gewaardeerd.*

Veronderstelling 7: *Van de vier factoren van 'place dependence' wordt het onderdeel verplaatsen het hoogst gewaardeerd.*

Veronderstelling 8: *Van de twee dimensies van 'sense of place' wordt de dimensie 'place dependence' het hoogst gewaardeerd.*

Bovenstaande veronderstellingen zijn niet gebaseerd op literatuur, maar enkel opgesteld om ervoor te zorgen dat alles geanalyseerd wordt wat noodzakelijk is om de hoofdvraag van dit onderzoek te onderbouwen. Van de veronderstellingen is daarom wel gebruik gemaakt als 'checklist' bij het analyseren van het empirisch materiaal, maar omdat theoretische onderbouwing voor de veronderstellingen volledig ontbreekt, komen ze niet expliciet terug in de tekst (zie Hoofdstuk 5).

4.3 Onderzoeksmethoden

In paragraaf 4.1 en 4.2 is inhoudelijk ingegaan op de dimensies, factoren en onderdelen die bijdragen aan het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' bij gebruikers van de buitenruimte van De Uithof. In deze paragraaf wordt ingegaan op de methoden die gebruikt worden om deze dimensies, factoren en onderdelen te meten.

Eerst wordt beschreven wat voor type onderzoek gedaan wordt en welke onderzoeksmethode daar het beste bij past. Op basis hiervan is gekozen dat gebruik wordt gemaakt van een enquête om de mening van gebruikers te achterhalen. Hoe ervoor wordt gezorgd dat een enquête wordt opgesteld waarin alle dimensies, factoren en onderdelen op de juiste manier worden gemeten, wordt in paragraaf 4.3.3 beschreven. Deze paragraaf mondt dan ook uit in de enquête die voor dit onderzoek gebruikt is (zie Bijlage 2). Aan wie en op welke manier deze enquête is voorgelegd wordt in paragraaf 4.3.4 beschreven, gevolgd door een conclusie van het gehele hoofdstuk.

4.3.1 Onderzoekstype

Wetenschappelijk onderzoek kent wat betreft onderzoekstype twee uitersten: exploratief wetenschappelijk onderzoek en toetsend wetenschappelijk onderzoek (Baarda & De Goede, 2006). Bij exploratief onderzoek is het doel het ontwikkelen en formuleren van theorie en hypothesen. 'Er is vooraf geen theorie en er zijn ook geen scherp geformuleerde hypothesen voorhanden' (Baarda & De Goede, 2006). Onderzoek met dit karakter is theorieeloos en heeft over het algemeen een kwalitatief karakter. Bij toetsingsonderzoek worden bestaande theorie en hypothesen geconfronteerd met de empirie. Op deze manier kan worden onderzocht of de beweringen door de empirie worden gesteund. Er is bij onderzoek met een toetsend karakter sprake van een formele theorie die aan de hand van over het algemeen kwantitatief onderzoek getoetst wordt. Dit type onderzoek geeft antwoord op ja/nee-vragen: ja, de theorie klopt of nee, de theorie klopt niet.

Figuur 4.3: Onderzoekstypen

Dit onderzoek bevindt zich in het gebied tussen deze uitersten (zie figuur 4.3). Dit houdt in dat het geen zuiver exploratief karakter heeft, maar ook geen zuiver toetsend karakter. De formele theorie die in dit onderzoek wordt beschreven, de 'attitude theory', wordt gebruikt als kapstok om de campusliteratuur aan op te hangen. Deze theorie wordt niet getoetst in de onderzoek, maar aangenomen. Dit betekent dat het onderzoek geen zuiver toetsend karakter heeft.

Toch is er ook geen sprake van een zuiver exploratief karakter, want er wordt wel degelijk gebruik gemaakt van theorie. De informatie uit de campusliteratuur kan worden gezien als zeer lichte theorie en dit onderzoek is op deze zeer lichte theorie gebaseerd. Er wordt onderzocht in welke mate de onderdelen die, op basis van de campusliteratuur, van belang zijn bij het ontwikkelen van een positieve 'sense of place', aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof. Concluderend bevindt dit onderzoek zich tussen het zuiver exploratief en zuiver toetsend karakter (zie figuur 4.3).

4.3.2 Onderzoeksmethoden

In de vorige paragraaf is uitgelegd van welk onderzoekstype sprake is bij dit onderzoek. Nadat de onderzoeksvraag geformuleerd is, moet worden bepaald door middel van welke onderzoeksmethoden hier het beste antwoord op kan worden gegeven.

De eerste keuze die hierbij van belang is, is de keuze tussen kwantitatief of kwalitatief onderzoek. Een belangrijk verschil tussen beide methoden is het doel. Door middel van kwantitatief onderzoek kan in korte tijd informatie worden verkregen van een grote groep personen en kunnen vanuit het onderzoek generaliseerbare uitspraken worden gedaan. Vragen en antwoordmogelijkheden staan voor een groot deel van tevoren vast, waardoor de reden achter antwoorden (vaak) onbeantwoord blijft. Bij kwalitatief onderzoek ligt de nadruk op het onderzoeken van achterliggende redenen, de 'waarom-vraag'. Het doel is om van een kleine groep, diepgaande informatie te verkrijgen. Het nadeel van kwalitatief onderzoek is dat de resultaten van het onderzoek moeilijk generaliseerbaar zijn (Baarda & De Goede, 2006).

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag van dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van kwantitatief onderzoek. De reden hiervoor is dat hiermee informatie kan worden verkregen van een grote groep personen. Dit is van belang om generaliseerbare uitspraken te kunnen doen over de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof. Kwantitatief onderzoek kan worden gedaan door middel van observatie als het om gedrag gaat, of interviews als het gaat om gevoelens, attitudes, kennis, houdingen of opinies. Het doel van dit onderzoek is het krijgen van inzicht in de

houding van gebruikers tegenover de buitenruimte van De Uithof (zie paragraaf 1.3). Daarom is ervoor gekozen om gebruik te maken van enquêtes om de houdingen van gebruikers van De Uithof over de buitenruimte te meten. In de volgende paragraaf (zie 4.3.3) wordt verder ingegaan op het onderwerp 'enquête'.

4.3.3 Enquête

Informatieverzameling kan gestructureerd of ongestructureerd worden gedaan. Bij ongestructureerde informatieverzameling staat van te voren niet vast welke informatie verkregen moet worden en daardoor ook niet welke informatie verkregen wordt. Een enquête, waar in dit onderzoek gebruik van wordt gemaakt, is een manier van gestructureerde informatieverzameling (Baarda & De Goede, 2006). Deze manier van dataverzameling is alleen mogelijk als vooraf precies bekend is welke informatie nodig is. Er is sprake van gerichte vragen, waaraan ook antwoordmogelijkheden zijn toegevoegd.

Vraagstelling

Door middel van het gebruik van theoretische literatuur en campusliteratuur is het voor dit onderzoek mogelijk om vooraf te bepalen welke informatie nodig is van de respondenten. Uit hoofdstuk 3 blijkt uit welke onderdelen een houding tegenover een plaats bestaat. Er is voor gekozen om in dit onderzoek gebruik te maken van de onderdelen 'place attachment' en 'place dependence'. Uit de campusliteratuur blijkt welke ruimtelijke kenmerken van een campus belangrijk zijn. Door deze ruimtelijke kenmerken ofwel onder te brengen bij 'place attachment', ofwel bij 'place dependence', kan worden onderzocht in welke mate deze ruimtelijke kenmerken volgens de gebruikers aanwezig zijn in De Uithof.

Omdat deze ruimtelijke kenmerken al bekend zijn, is het mogelijk om vooraf te bepalen welke informatie nodig is. Dit betekent dat in de enquête gebruik kan worden gemaakt van gesloten vragen. Wel wordt ook ruimte gegeven aan respondenten om nieuwe informatie toe te voegen. De reden hiervoor is dat de mogelijkheid bestaat dat de campusliteratuur niet volledig is. Dit wordt gedaan door middel van open vragen ter afsluiting van de enquête.

Meetniveaus

Bij het maken van de enquête moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van statistische verwerking van de gegevens. De statistische verwerking hangt samen met het aantal en de aard van de antwoord categorieën.

Bij het meten van attitudes en meningen, waarvan in dit onderzoek sprake is, kunnen schalen (Likert schaal) als antwoordmogelijkheden worden gebruikt. Het aantal schaalcategorieën is afhankelijk van de nuancering die de onderzoeker in het antwoord wil hebben. Naarmate meer nuancering gewenst is, zijn er meer schaalcategorieën nodig. Ook hangt het aantal schaalcategorieën af van de complexiteit van de begrippen die worden gemeten. Hoe complexer de begrippen, hoe meer schaalcategorieën gewenst zijn. Daarnaast kun je door middel van het gebruik van meer schaalcategorieën, beter verschillen tussen de respondenten vaststellen. Doordat het aantal

antwoordmogelijkheden groter is, kunnen er namelijk meer verschillende antwoorden worden gegeven. De meest gebruikte schalen zijn drie- en vijfpuntschalen (Baarda & De Goede, 2006).

Door de complexiteit van de te meten begrippen en de wens voor duidelijke verschillen bij de resultaten, is voor dit onderzoek gekozen om gebruik te maken van een zevenpuntschaal ('1' de waarde zeer onvoldoende en '7' zeer voldoende). Na de statistische analyse van de empirische gegevens wordt bepaald of deze uitgebreide schaal nog steeds van belang is bij het bespreken van de resultaten, of dat een eenvoudiger schaal toereikend is.

Bij het overgrote deel van de enquêtevragen wordt gebruik gemaakt van de zevenpuntschaal. Alleen bij vragen over de interveniërende variabelen, zoals geslacht, sociaaleconomische status en duur, is gebruik gemaakt van andere antwoordcategorieën. Daarnaast is door middel van een aantal open vragen de mogelijkheid gegeven om andere factoren aan te kaarten dan de vooraf vastgestelde factoren die zorgen voor een positieve 'sense of place'.

Instrumentele betrouwbaarheid

Er zijn verschillende factoren die invloed kunnen hebben op de betrouwbaarheid van het gebruikte meetinstrument. Deze factoren zijn toeval, de omgeving, de interviewer en de respondent (Baarda & De Goede, 2006). Een voorbeeld van toeval bij dit onderzoek, is dat de vragen over fysieke veiligheid anders worden ingevuld als de respondent op die dag gevallen is met de fiets. De omgeving waarin een interview wordt afgenomen kan ook invloed hebben. Op rumoerige plekken kan iemand zich mogelijk slecht concentreren en wordt de lijst daardoor anders ingevuld dan wanneer de respondent wel geconcentreerd was. Verder kan de interviewer bepaalde reacties oproepen, kan de vragenlijst bepaalde reacties oproepen en kan de respondent zich op de ene dag beter voelen dan de andere. Als deze factoren kunnen invloed hebben op de uiteindelijke resultaten.

Controleren of het meetinstrument betrouwbaar is, kan op een aantal manieren. Bij de test-hertestmethode wordt de enquête na verloop van tijd nogmaals voorgelegd aan een aantal respondenten. Door het meten van de correlatie tussen de resultaten van de eerste enquête te vergelijken met die van de tweede, kan worden gecontroleerd of er een stabiele samenhang is tussen beide. Deze methode is lastig, omdat het vaak al moeite kost om respondenten één maal een enquête te laten invullen. Daarom is hier in dit onderzoek ook geen gebruik van gemaakt.

Naast stabiliteit van de antwoorden, is ook homogeniteit van de vragen belangrijk voor de instrumentele betrouwbaarheid. Door het gebruik van meerdere vragen om één begrip te meten, wordt de kans op toeval verkleind. Als begrippen in verschillende vragen zijn geoperationaliseerd, is het van belang dat de verschillende vragen hetzelfde meten. Als dit niet het geval is, kunnen de antwoorden niet worden gecombineerd tot één score voor het begrip.

Van deze tweede methode om de instrumentele betrouwbaarheid te vergroten, is in dit onderzoek gebruik gemaakt. De acht factoren die op basis van campusliteratuur geselecteerd zijn, worden door middel van meerdere vragen gemeten. Dit geldt ook voor het meten van een deel van de onderdelen van de acht factoren. Om te toetsen of de verschillende vragen hetzelfde meten en dus mogen worden samengevoegd tot één score, wordt gebruik gemaakt van de Cronbach's Alpha-toets in SPSS.

Door middel van deze toets wordt de interne consistentie van een groep vragen gemeten. Als de interne consistentie hoog is, betekent dit dat de verschillende vragen die gebruikt worden om één begrip te meten, inderdaad hetzelfde meten.

Voor dit onderzoek geldt dat de acht factoren waarvan gebruik wordt gemaakt om de tevredenheid van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof te onderzoeken (zie paragraaf 4.1.3), allen zijn gemeten door middel van meerdere vragen. Voor alle factoren is dan ook getoetst of de vragen die zijn gebruikt om de factor te meten, inderdaad het juiste meten (zie Bijlage 3). Daarnaast zijn enkele onderdelen van factoren ook gemeten door middel van meerdere vragen en is de Cronbach's Alpha-toets ook op deze onderdelen toegepast.

Voor alle factoren geldt dat de waarde van Cronbach's Alpha voldoende is om aan te nemen dat de gestelde vragen hetzelfde meten (zie Bijlage 3, tabel 4.1.1-4.1.18). Dit geldt ook voor de waarde van Cronbach's Alpha voor de dimensies 'place attachment' en 'place dependence'. Als de waarde van Cronbach's Alpha 0.7 of hoger is, is de interne consistentie goed. Als de waarde tussen de 0.6 en 0.7 ligt, is de interne consistentie redelijk. Voor de onderdelen van factoren waarbij ook gebruik is gemaakt van meerdere vragen om het te meten, geldt ook dat de interne consistentie redelijk of goed is (zie Bijlage 3, tabel 4.1.1-4.1.18). Alleen voor het onderdeel dichtheid van de factor levendigheid geldt dat de waarde van Cronbach's Alpha onder 0.6 ligt. Daarom is ervoor gekozen om de verschillende vragen van dit onderdeel apart te bespreken bij de resultaten en geen algemene score voor dichtheid te bepalen (zie paragraaf 5.1.2).

Instrumentele validiteit

Naast betrouwbaarheid, is ook instrumentele validiteit belangrijk. Dit betekent dat in de enquête gemeten is wat moet worden gemeten om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Een belangrijke opmerking is dat betrouwbaarheid geen garantie, maar wel een voorwaarde is voor validiteit (Baarda & De Goede, 2006).

Begripsvaliditeit houdt in dat de gebruikte indicatoren, adequate indicatoren zijn voor de begrippen die gemeten worden. Dit kan worden gedaan door de resultaten van het onderzoek te vergelijken met resultaten van andere instrumenten die beoogden hetzelfde te maken (Baarda & De Goede, 2006). Het vinden van een dergelijk instrument is moeilijk. Wel kan worden getoetst of resultaten uit andere onderzoeken over dit onderwerp, overeen komen met de resultaten van dit onderzoek.

Omdat de theorie waarvan gebruikt wordt gemaakt in dit onderzoek voor het eerst is toegepast op het concept 'campus', is het moeilijk om instrumentele validiteit op deze manier te bewijzen. Bewijs voor de instrumentele betrouwbaarheid kan wel worden aangetoond aan de hand van de resultaten van dit onderzoek. De dimensies van 'sense of place', 'place attachment' en 'place dependence' zijn geoperationaliseerd aan de hand van campusliteratuur (zie paragraaf 4.1). Hieruit blijken vier factoren van belang voor 'place attachment' en vier factoren voor 'place dependence' met betrekking tot het concept 'campus'.

Uit dit onderzoek blijkt dat alle acht factoren volgens de gebruikers inderdaad aanwezig zijn in De Uithof (zie paragraaf 5.4). Uit de mogelijkheid om als respondent aan te geven of er cruciale dingen ontbreken in de enquête zijn geen nieuwe factoren aan het licht gekomen. Hieruit kan worden

opgemaakt dat door middel van de acht factoren die zijn geselecteerd op basis van campusliteratuur, inderdaad gemeten is wat gemeten moest worden om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag.

Variabelen

Aan de hand van de informatie uit de paragrafen 4.1 en 4.3.3 kan de enquête voor dit onderzoek worden opgesteld. Het belangrijkste onderdeel van het opstellen van een enquête, is het bepalen van de variabelen aan de hand waarvan de verschillende dimensies, factoren en onderdelen worden gemeten. Deze variabelen komen voort uit de operationalisatie van de dimensies van 'sense of place', 'place attachment' en 'place dependence' (zie paragraaf 4.1). Welke variabelen gebruikt worden om welke dimensies, factoren en onderdelen van dit onderzoek te meten wordt in Bijlage 1 schematisch weergegeven. Dit mondt uit in de enquête die voor dit onderzoek wordt gebruikt (zie Bijlage 2).

4.3.4 Populatie en steekproef

Nu duidelijk is op welke manier de dimensies, factoren en onderdelen in dit onderzoek gemeten worden, is het van belang om te bepalen wiens mening eigenlijk gemeten moet worden. Uit de onderzoeksvraag blijkt dat dit 'de gebruikers van De Uithof' zijn.

Deze groep bestaat uit studenten, medewerkers en bezoekers (zie paragraaf 2.2.3). Voor het bereiken van al deze verschillende gebruikers van De Uithof, is een onderzoeker afhankelijk van medewerking van een grote groep verschillende partijen. Na inventarisatie zijn drie partijen bereid gevonden om mee te werken aan het onderzoek door middel van het verspreiden van de enquête. Dit betekent dat de totale groep van onderzoekseenheden (de onderzoekpopulatie) waar het onderzoek zich op richt beperkt is tot deze twee partijen.

Populatie

De drie partijen die bereid zijn gevonden om mee te werken aan het onderzoek zijn de Universiteit Utrecht, de Hogeschool Utrecht en de bewoners van De Uithof. Dit betekent dat in het onderzoek niet alle gebruikers van De Uithof vertegenwoordigd zijn, maar wel de overgrote meerderheid.

Dagelijks komen er namelijk ongeveer 60.000 personen richting De Uithof (zie paragraaf 2.2.2). Tussen de 40.000 en 50.000 gebruikers van De Uithof zijn studenten van de UU en de HU (zie paragraaf 2.2.3). De totale groep bevindt zich natuurlijk niet dagelijks in De Uithof, maar wel een aanzienlijk deel. Deze groep is vertegenwoordigd in dit onderzoek. Daarnaast werken er ongeveer 7000 medewerkers van de UU en de HU in De Uithof. Ook voor deze groep geldt dat de totale groep zich niet dagelijks in De Uithof bevindt, maar wel een aanzienlijk deel. Deze groep is ook vertegenwoordigd in dit onderzoek. De groep bewoners van De Uithof heeft met ongeveer 2000 personen een aanzienlijk kleinere omvang. Wel brengt deze groep ontzettend veel tijd door in De Uithof, waardoor hun mening over de buitenruimte als waardevol voor dit onderzoek wordt beschouwd. Deze derde groep gebruikers is ook vertegenwoordigd in dit onderzoek. Dit betekent dat in totaal ongeveer 60.000 gebruikers van De Uithof worden vertegenwoordigd in dit onderzoek.

Ondanks dat dit een aanzienlijk deel van de gebruikers van De Uithof is, is het van belang om aan te geven welke gebruikers niet worden vertegenwoordigd in dit onderzoek. Een belangrijke groep die ontbreekt, zijn de medewerkers van het UMCU. Deze groep gebruikers telt namelijk meer dan 10.000 personen. Helaas wilde het UMCU de enquête niet grootschalig verspreiden onder haar medewerkers.

Een tweede groep die niet vertegenwoordigd is in dit onderzoek zijn de medewerkers van de verschillende bedrijven en instituten die zich in De Uithof bevinden. De belangrijkste reden hiervoor is het gebrek aan tijd. Het kost veel tijd om al deze bedrijven te bereiken en bereid te vinden mee te werken. Daarnaast hanteren de meeste instellingen, bedrijven en instituten een procedure bij dit soort vragen die een te lange doorlooptijd beslaat voor de tijdsplanning van dit onderzoek.

Een laatste groep die ontbreekt zijn de bezoekers van De Uithof. Deze groep bestaat voornamelijk uit bezoekers van het UMCU (patiënten en visite) en mensen die De Uithof voor zakelijke, sportieve of recreatieve doeleinden bezoeken (zie paragraaf 2.2.3). Deze personen bevinden zich enkel sporadisch in De Uithof. Door het ontbreken van contactgegevens van deze groep en de omvang van de enquête waardoor aanspreken op straat geen optie is, is het onmogelijk om ze bij het onderzoek te betrekken. Daarnaast is het de vraag of de inrichting van buitenruimte van De Uithof moet worden gebaseerd op de mening van mensen die er enkel sporadisch gebruik van maken.

Geconcludeerd kan worden dat een aantal gebruikersgroepen niet vertegenwoordigd zijn in dit onderzoek, maar een aanzienlijk deel van de gebruikers die veel tijd doorbrengen in De Uithof is wel vertegenwoordigd. Dit zijn de studenten en medewerkers van de UU en de HU en de bewoners van De Uithof. Samen vormen zij de populatie door dit onderzoek.

Steekproef

Het onderzoeken van de gehele populatie is onmogelijk. De voornaamste reden hiervoor is de beperking door tijd. Het onderzoek moet worden afgerond binnen een bepaalde periode. Daarnaast is het praktisch onmogelijk om de mening van alle gebruikers van De Uithof te achterhalen. Om deze redenen wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een steekproef.

Er is geen beschikking over een steekproefkader voor de populatie van dit onderzoek (oftewel een lijst met alle gebruikers van De Uithof), waaruit een aselechte steekproef kan worden getrokken. Daarom moet gebruik worden gemaakt van een selecte steekproef. Dit wordt ook wel een gerichte steekproef genoemd (Baarda & De Goede, 2006). De onderzoekseenheden worden niet op basis van toeval getrokken en hebben daarom geen gelijke kans om in de steekproef terecht te komen.

Er is gebruik gemaakt van twee typen steekproeven. Het belangrijkste type is de doelgerichte steekproef. Onderzoekseenheden zijn persoonlijk aangesproken met de vraag of zij mee willen doen aan het onderzoek. Om de onderzoekseenheden te bereiken is de enquêteur naar gebouwen gegaan waarin deze zich bevinden en heeft daar mensen aangesproken. Daarnaast is gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de enquête via e-mail te verspreiden. Zowel de UU, de HU, studieverenigingen en bewonersbesturen hebben een e-mail verstuurd naar studenten, medewerkers en bewoners, met een link naar de online-enquête. Ook zijn artikelen en blogs met deze link geplaatst in DUB en

Trajectum. Naast de doelgerichte steekproef is gebruik gemaakt van de sneeuwbalsteekproef. Aan verschillende gebruikers van De Uithof is gevraagd of zij de enquête wilden verspreiden binnen hun netwerk.

Voor het bepalen van de omvang van de steekproef is gebruik gemaakt twee eenvoudige vuistregels. De eerste vuistregel is dat de omvang van de steekproef uit minimaal dertig onderzoekseenheden moet bestaan. De tweede vuistregel is dat de omvang van de steekproef zo groot mogelijk moet zijn. Daarom is vooraf een deadline vastgesteld tot wanneer de onderzoekseenheden de kans hebben om de enquête in te vullen. Dit heeft geleid tot een steekproef met een omvang van 275 onderzoekseenheden.

Non-respons

Bij het gebruik van een steekproef is het van belang om een en ander te vermelden over non-respons. Non-respons kan invloed hebben op de uitslagen van het onderzoek. De eerste reden hiervoor is dat de mogelijkheid bestaat dat bijvoorbeeld alleen personen die een heel uitgesproken mening over het onderwerp hebben de enquête willen invullen. Personen die het niet interesseert hoe de buitenruimte van De Uithof eruit ziet zijn waarschijnlijk minder geneigd om de enquête in te vullen, dan mensen die vinden dat de buitenruimte van De Uithof heel slecht is ingericht. Aan deze vorm van non-respons kan door de onderzoeker weinig worden gedaan (Baarda & De Goede, 2006).

Een andere manier waardoor non-respons de uitslagen van het onderzoek kunnen beïnvloeden is het niet volledig of niet correct invullen van de enquête. Hier is in dit onderzoek op twee manieren mee omgegaan. Ten eerste zijn de half ingevulde enquêtes niet meegenomen in het onderzoek. Daarnaast is gecontroleerd op 'outliers'. Door middel van het plotten van boxplots in SPSS is eerst gezocht naar afwijkende enquêtes (zie Bijlage 3.2). Daarna is voor al deze enquêtes gecheckt of ze serieus zijn ingevuld, of bijvoorbeeld alleen maar dezelfde antwoorden bevatten. Voor alle 'outliers' geldt dat de enquêtes correct zijn ingevuld en dus dat ze zijn meegenomen in het onderzoek.

Een derde situatie waarin non-respons invloed kan hebben op de resultaten van het onderzoek, is als de enquête door bepaalde groepen mensen heel veel wordt ingevuld en door andere groepen amper. Dit is bijvoorbeeld vaak het geval bij huis-aan-huis enquêtes waarbij voornamelijk ouderen of mensen zonder werk thuis zijn waardoor deze groepen oververtegenwoordigd worden in de steekproef. Om te bepalen of in de steekproef voor dit onderzoek groepen worden onder- of oververtegenwoordigd, is een representativiteitsanalyse gedaan.

Representativiteit

Omdat onderzoekseenheden bij selecte steekproeven niet allemaal een gelijke kans hebben om in de steekproef terecht te komen, vormen deze steekproeven niet automatisch een representatieve afspiegeling van de populatie. Om het toch mogelijk te maken om statistisch te toetsen en daardoor uitspraken te kunnen doen voor de gehele populatie, moet een zogenaamde representativiteitsanalyse worden gedaan. Hierbij wordt voor enkele sleutelkenmerken onderzocht of de verhoudingen in de steekproef overeenkomen met die in de populatie. Als blijkt dat hiervan

sprake is, mag worden gesteld dat de steekproef met betrekking tot deze sleutelkenmerken representatief is. Op deze manier kunnen ook bij selecte steekproeven, uitspraken worden gedaan over de gehele populatie.

De representativiteitsanalyse kan worden gedaan aan de hand van de 'goodness-of-fit' toets. Voor de steekproef waarvan gebruik wordt gemaakt in dit onderzoek, is deze toets uitgevoerd voor twee sleutelkenmerken. Het eerste sleutelkenmerk is de man/vrouw verhouding. Hiervoor geldt dat de verhouding in de steekproef overeen komt met de verhouding in de populatie (zie Bijlage 3, tabel 4.3.1). Het tweede sleutelkenmerk is de verhouding tussen studenten en medewerkers. Hiervoor geldt dat de verhouding in de steekproef niet overeen komt met de verhouding in de populatie (zie Bijlage 3, tabel 4.3.2). Om de steekproef toch representatief te maken met betrekking tot dit sleutelkenmerk, is het van belang om te wegen.

Door middel van het gebruik van weging kan worden geconcludeerd dat de steekproef representatief is met betrekking tot de sleutelkenmerken man/vrouw verhouding en verhouding student/medewerker (zie Bijlage 3, tabel 4.3.1 & 4.3.3). Daarom is statistische toetsing toegestaan en mogen uitspraken worden gedaan over de gehele populatie.

4.3.5 Conclusie

In deze paragraaf is uitgebreid beschreven op welke manier de enquête die voor dit onderzoek is gebruikt tot stand is gekomen. Hiervoor zijn een aantal aspecten van belang geweest, zoals het onderzoekstype en de gekozen onderzoeksmethode. In combinatie met de onderzoeksvraag is gekozen om gebruik te maken van een enquête voor het verzamelen van de empirische gegevens.

Bij het opstellen van een enquête moet met een aantal zaken rekening worden gehouden, zoals vraagstelling, meetniveaus, betrouwbaarheid en validiteit. Nadat op basis van deze informatie in combinatie met de inhoudelijke informatie uit paragraaf 4.1 de enquête is opgesteld, moet worden bepaald aan wie en op welke manier de enquête wordt voorgelegd.

Helaas bleek het onmogelijk om alle groepen gebruikers mee te nemen in dit onderzoek. Het is wel gelukt om een grote groep gebruikers te vertegenwoordigen. De groepen gebruikers die deel uitmaken van de onderzoekpopulatie zijn studenten en medewerkers van de UU en de HU en de bewoners van De Uithof. Door middel van een steekproef die representatief is met betrekking tot twee sleutelkenmerken, kunnen uitspraken worden gedaan over de gehele onderzoekpopulatie.

4.4 Conclusie

Dit hele hoofdstuk geeft eigenlijk antwoord op één vraag: hoe kan de mening van gebruikers over de 'sense of place' van de buitenruimte van De Uithof worden gemeten?

Om te beginnen is het voor het beantwoorden van deze vraag van belang om een koppeling te maken tussen de 'attitude theory' uit hoofdstuk 3 en campusliteratuur. Op deze manier is in paragraaf 4.1 bepaald welke ruimtelijke aspecten van de buitenruimte van een campus bijdragen aan 'place attachment' en 'place dependence' en daarmee aan 'sense of place'. Hierdoor is het mogelijk om de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof te meten. De acht factoren die van belang blijken voor het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' met een campus zijn: 1) uniciteit, 2) levendigheid, 3) voorspelbaarheid, 4) mysterie, 5) verplaatsen, 6) verblijven & ontmoeten, 7) sporten & recreëren en 8) veiligheid.

In het tweede deel van dit hoofdstuk wordt uitgelegd van welke methoden gebruik wordt gemaakt om deze acht factoren en daarmee 'place attachment', 'place dependence' en 'sense of place' te meten. De methode die het beste past bij de onderzoeksvraag is kwantitatief onderzoek in de vorm van een enquête. Deze enquête wordt afgenomen bij studenten en medewerkers van de UU en de HU en bewoners van De Uithof. Deze groep beslaat een aanzienlijk deel van de totale groep gebruikers van De Uithof. Omdat de steekproef die genomen is uit de totale onderzoekspopulatie representatief is met betrekking tot twee sleutelkenmerken, mag statistische toetsing op de empirische gegevens worden uitgevoerd. Dit betekent dat op basis van de resultaten uit het volgende hoofdstuk, de analyse van de empirische gegevens, uitspraken mogen worden gedaan over de gehele onderzoekspopulatie.

Hoofdstuk 5: Analyse

Inleiding

In hoofdstuk vier staat beschreven op welke manier de 'sense of place' van De Uithof in dit onderzoek gemeten wordt. 'Sense of place' wordt in dit onderzoek uiteen gezet in de dimensies 'place attachment' en 'place dependence' (zie figuur 4.1, Conceptueel Model). Er is door middel van enquêtes empirisch materiaal verzameld over verschillende factoren die 'place attachment' en 'place dependence' bepalen. In dit hoofdstuk worden de resultaten van de analyse van het empirisch materiaal beschreven.

Het hoofdstuk bestaat uit drie delen. Het eerste deel omvat het onderwerp 'place attachment', waarin achtereenvolgend de factoren uniciteit, levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie aan bod komen. Omdat deze factoren tezamen in dit onderzoek de 'place attachment' in een plaats bepalen, wordt de paragraaf afgesloten met een beschrijving over in welke mate de factoren die bijdragen aan 'place attachment' volgens de respondenten aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof (zie figuur 4.2, Uitgebreid Conceptueel Model).

In het tweede deel van dit hoofdstuk komt het onderwerp 'place dependence' aan bod. Hierbij worden achtereenvolgend de factoren verplaatsen, verblijven & ontmoeten, sporten & recreëren en veiligheid in De Uithof beschreven. Deze vier factoren samen, vormen in dit onderzoek de 'place dependence'. Door het samenvoegen van deze factoren kan in de laatste paragraaf de mening van de respondenten over de factoren die bijdragen aan 'place dependence' worden beschreven (zie figuur 4.2, Uitgebreid Conceptueel Model).

In het laatste deel wordt op basis van alle resultaten voor 'place attachment' en 'place dependence', een conclusie kan getrokken over de, volgens de respondenten, aan- of afwezigheid van de factoren die bijdragen aan het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' voor de buitenruimte van De Uithof.

Bij het bespreken van de resultaten van de analyse zal veelal gebruik worden gemaakt van scores voor de verschillende dimensies, factoren en onderdelen. Om deze scores goed met elkaar te kunnen vergelijken en de analyse leesbaar te maken, wordt gebruik gemaakt van de volgende schaal: zeer onvoldoende, onvoldoende, neutraal, voldoende, zeer voldoende (zie paragraaf 4.3.3).

5.1 Place attachment

Waxman (2006) definieert 'place attachment' als 'een verzameling van affectieve gevoelens die mensen emotioneel bindt aan specifieke plaatsen' (zie paragraaf 3.2.2). Het begrip 'place attachment' is meetbaar gemaakt door te bepalen welke fysieke aspecten van de campus kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van affectieve gevoelens voor, en een emotionele binding met de campus (zie paragraaf 4.1.1). Fysieke aspecten die hieraan bijdragen zijn uniciteit, levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie. De vier factoren van 'place attachment' komen in deze paragraaf aan bod. De paragraaf eindigt met een beschrijving van de mening van de respondenten over de factoren van 'place attachment'.

5.1.1 Uniciteit

Uit hoofdstuk vier (paragraaf 4.1.1, Uniciteit) blijkt dat een plaats uniek moet zijn om 'place attachment' te creëren. Uniciteit zorgt ervoor dat een plaats herkenbaar wordt als specifieke plaats en zich hierdoor onderscheidt van andere plaatsen. Aan de hand van literatuur (Dober, 1992; Kenney et al., 2005) zijn vijf factoren geselecteerd op basis waarvan uniciteit gemeten kan worden. Deze factoren zijn 1) 'landmarks', 2) stijl, 3) architectuur, 4) landschap en 5) materialen. Aan de hand van deze factoren is gemeten in welke mate uniciteit volgens de respondenten aanwezig is in De Uithof.

1) De factor 'landmarks' scoort overtuigend voldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.1.1), hetgeen betekent dat De Uithof volgens de respondenten over iconische, symbolische objecten beschikt. De aanwezigheid van deze objecten zorgt ervoor dat de respondenten zich met De Uithof kunnen identificeren. Ruim 35 procent van de respondenten geeft aan het Van Unnikgebouw een 'landmark' te vinden (zie afbeelding 5.1). Casa Confetti (zie afbeelding 5.2) staat met ruim twintig procent op de tweede plek en ook Universiteitsbibliotheek De Uithof (zie afbeelding 5.3) wordt door ruim vijftien procent van de respondenten als beeldbepalend object gezien (zie Bijlage 4, tabel 5.1.2). In De Uithof is daarom volgens de respondenten duidelijk sprake van de aanwezigheid van 'landmarks'. Dit is niet verrassend in een gebied met een groot aantal architecturaal hoogstaande gebouwen, ontworpen door gerenommeerde architecten zoals Wiel Arets, Marlies Rohmer en Rem Koolhaas.

2) Onder de factor stijl wordt de aanwezigheid van een herkenbare ruimtelijke stijl verstaan. Het gaat om de uitstraling, het karakter van het geheel. Deze factor scoort 'boven neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.1.1). 3) Ook de factor architectuur, die kan bijdragen aan karakter en samenhang, scoort 'boven neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.1.1). Over beide factoren zijn de respondenten zeker niet negatief, maar ook niet uitgesproken positief.

4) De factor landschap, alle natuurlijke objecten in de buitenruimte, scoort 'beneden neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.1.1). Dit betekent dat men hierover zeker niet positief is, maar ook niet uitgesproken negatief. Een mogelijk oorzaak hiervoor is dat de basis van de buitenruimte bestaat uit bestrating in de vorm van grijze tegels en natuurlijke objecten aan deze basis worden toegevoegd. De mening van respondenten zou mogelijk positiever zijn geweest als sprake zou zijn van het omgekeerde: een natuurlijke basis (in de vorm van bijvoorbeeld gras) waar bestrating aan is toegevoegd. Door het ontbreken van een positieve score voor de factor landschap, mist De Uithof een kans op het uitdragen van persoonlijkheid en daarmee het achterlaten van een indruk bij haar gebruikers.

Afbeelding 5.1: Van Unnikgebouw

Bron: Universiteit Utrecht, Beeldbank, 2013

Afbeelding 5.2: Casa Confetti

Bron: Interpon, 2013

Afbeelding 5.3: Universiteits bibliotheek
De Uithof

Bron: Architectuurcentrum Aorta

5) Onder de factor materialen wordt de herkenbaarheid van steeds terugkerende materialen verstaan. Deze factor scoort onvoldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.1.1), waarmee duidelijk wordt dat er geen sprake is van eenduidig, herkenbaar, steeds terugkerend materiaalgebruik. Het materiaal dat door de respondenten het meest herkenbaar is als steeds terugkerend materiaal in De Uithof is beton (bijna dertig procent). Daarnaast zijn baksteen (ruim dertien procent), glas (ruim twaalf procent) en tegels (ruim zeven procent) veelgenoemde materialen (zie Bijlage 4, tabel 5.1.3). In De Uithof wordt inderdaad veel gebruik gemaakt van deze materialen. De gevels van (vooral de nieuwere) gebouwen bestaan veelal uit glas of baksteen en in de buitenruimte wordt in het hele gebied gebruik gemaakt van grijze tegels als bestrating (zie afbeelding 5.4). Daarnaast bestaat een groot deel van de gebouwen die in de jaren '60 en '70 tijdens de start van de ontwikkelingen in dit gebied gebouwd zijn, voornamelijk uit beton (zie afbeelding 5.5). Het is belangrijk om te bepalen of dit de materialen zijn waarmee in De Uithof eenheid en karakter gecreëerd wil worden. Door het gebrek aan herkenbare, steeds terugkerende materialen, mist De Uithof een belangrijke factor die bijdraagt aan het creëren van eenheid en karakter.

Naast de vijf algemene factoren waarmee uniciteit gemeten kan worden, wordt op twee factoren dieper ingegaan. De reden hiervoor is dat in de literatuur aandacht wordt besteed aan specifieke onderdelen van deze factoren (Dober, 1992; Kenney et al., 2005). Voor de factor 'landmarks' gaat het hierbij om de campusentrees en voor de factor architectuur om terugkerende objecten.

In paragraaf 4.1.1 (zie 'Landmarks') wordt beschreven dat campusentrees een speciaal voorbeeld zijn van 'landmarks'. Zij zorgen ervoor dat het onderscheid tussen een plaats en het omliggende gebied duidelijk zichtbaar wordt, waardoor op een effectieve manier 'place attachment' wordt gecreëerd. Volgens de respondenten zijn duidelijk herkenbare campustoegangen onvoldoende aanwezig in De Uithof (zie Bijlage 4, tabel 5.1.4). Dit is geen verrassend resultaat, aangezien bij de twee belangrijkste entrees van De Uithof op geen enkele manier duidelijk wordt gemaakt dat je de campus ingaat of verlaat (zie afbeelding 5.6 en 5.7). In de literatuur wordt aangegeven dat het gebruik van entrees als 'landmark' zeker op grote campussen moet worden aangemoedigd (Kenney et al., 2005). De Uithof kan met haar 40.000 tot 50.000 studenten en meer dan 20.000 medewerkers worden gezien als grote campus (zie paragraaf 2.2.3). Door het volgens de respondenten ontbreken van duidelijk herkenbare campustoegangen, loopt De Uithof een kans mis om op een doeltreffende manier 'place attachment' te creëren.

Voor uniciteit door middel van architectuur hoeft volgens de literatuur niet alleen groots te worden gedacht (Kenney et al., 2005). Eenheid kan ook worden gecreëerd door middel van het gebruik van steeds terugkerende objecten in de buitenruimte. Volgens de respondenten is hiervan onvoldoende sprake in De Uithof (zie Bijlage 4, tabel 5.1.4). Bijna vijftig procent geeft toch eventuele voorbeelden. Bijna 25 procent van de respondenten noemt de 'grasbakken' als herkenbare, steeds terugkerende objecten (zie afbeelding 5.8). Ruim tien procent van de respondenten noemt banken als voorbeeld (zie Bijlage 4, tabel 5.1.5). Dit betekent dat er duidelijk objecten zijn die herkenbaar zijn als steeds terugkerend, maar volgens de respondenten zijn deze er op dit moment onvoldoende in De Uithof. Zorgen dat de aanwezigheid van steeds terugkerende objecten in de buitenruimte van De Uithof voldoende wordt, kan bijdragen aan meer eenheid in het gebied.

Afbeelding 5.4: Materialen glas, baksteen en tegels
in de buitenruimte van De Uithof

Afbeelding 5.5: Kruidgebouw, gebouwd in De Uithof in de jaren '60 en '70

Bron: Universiteit Utrecht, CS

Afbeelding 5.6: Entree van De Uithof, exclusief voor auto's

Afbeelding 5.7: Entree van De Uithof, voor auto's en fietsers

Afbeelding 5.8: 'Grasbakken' in de buitenruimte van De Uithof

Het voorgaande beschrijft specifiek de vijf factoren die in dit onderzoek samen de uniciteit van De Uithof bepalen. Door de vijf factoren samen te voegen kan de uniciteit van De Uithof voor de respondenten gemeten worden. Uniciteit scoort 'boven neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.1.6). De respondenten zijn hierover dus zeker niet negatief, maar ook niet uitgesproken positief. Dit betekent dat De Uithof volgens de respondenten niet overtuigend herkenbaar is als specifieke plaats en zich hierdoor ook niet duidelijk onderscheidt van andere plaatsen.

5.1.2 Levendigheid

De tweede factor voor 'place attachment' is levendigheid. Het is belangrijk om een plaats te creëren waarbij het eenvoudig is om mensen bewust of per toeval te ontmoeten. Dit draagt bij aan het ontwikkelen van een gemeenschapsgevoel waardoor de mate van emotionele binding aan de campus stijgt. Om dit te verwezenlijken is een vitale en levendige campus vereist. Op basis van Kenney et al. (2005) zijn vier factoren geselecteerd op basis waarvan de levendigheid van een campus gemeten kan worden. Deze factoren zijn 1) functiemenging, 2) open ruimten, 3) dichtheid en 4) architectuur.

1) Het mengen van verschillende functies zoals onderwijs, kantoren, wonen en sport is cruciaal voor levendigheid op een campus (zie paragraaf 4.1.1, Functiemenging). De factor functiemenging scoort neutraal (zie Bijlage 4, tabel 5.1.7). De gebruikers zijn hier niet positief, wat betekent dat op dit gebied ruimte is voor verbetering. Het meer mengen van functies in De Uithof kan daarom een bijdrage leveren aan het verbeteren van levendigheid in De Uithof.

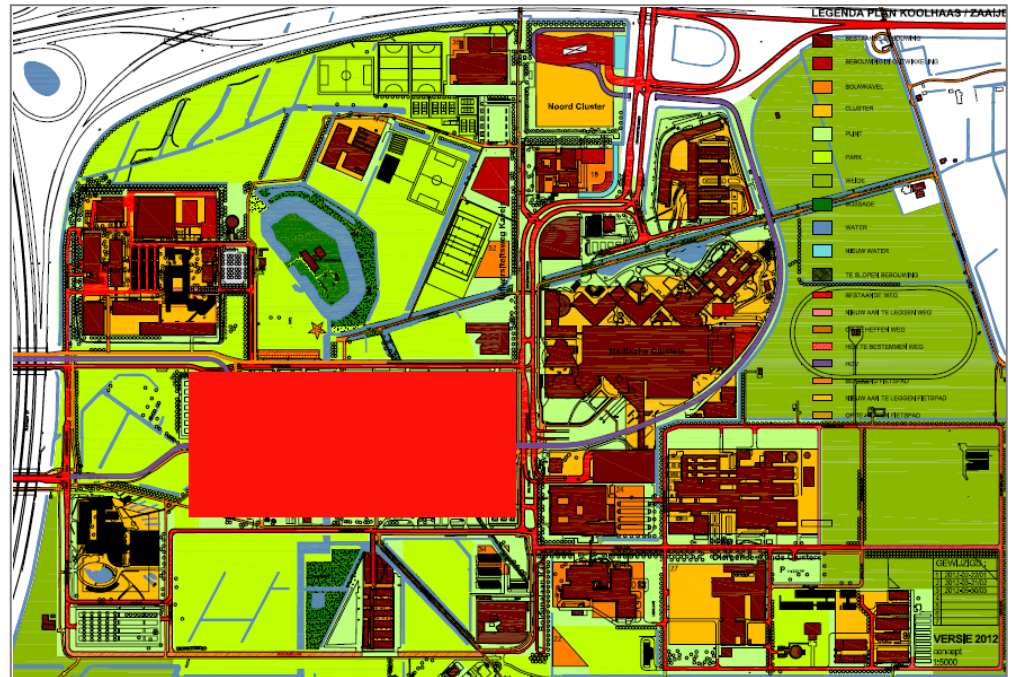
2) Open ruimten op een campus moeten zorgen voor ontmoeten, leren en gemeenschappelijk activiteiten, zodat er levendigheid ontstaat (zie paragraaf 4.1.1, Open ruimten). De respondenten waarderen de factor open ruimten neutraal, wat betekent dat op dit gebied duidelijk ruimte is voor verbetering. Door het verbeteren van de aanwezigheid van open ruimten waarin gebruikers elkaar kunnen ontmoeten, kan de levendigheid in De Uithof toenemen.

3) Bij de factor dichtheid gaat het om bouwdichtheid. Op een campus waar sprake is van een hoge bouwdichtheid is de kans groot dat mensen elkaar tegenkomen, waardoor de campus voor mensen voelt als een gemeenschap, een plaats om te koesteren (zie paragraaf 4.1.1, Dichtheid). Voor deze factor geldt dat de respondenten de bouwdichtheid, de mate van omsluiting van het gebied en de nabijheid binnen De Uithof neutraal waarderen (zie Bijlage 4, tabel 5.1.7). De zichtbaarheid en voelbaarheid van een centrum in De Uithof scoort ruim 'beneden neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.1.7).

Op de vraag waar in De Uithof sprake is van een zichtbaar en voelbaar centrum antwoordt ruim tachtig procent met 'het rode gebied' (zie afbeelding 5.9 en Bijlage 4, tabel 5.1.9). Dit is het gebied waar de Heidelberglaan doorheen loopt (zie afbeelding 2.10, rode lijn) en waar ook de drie gebouwen zich bevinden die door de respondenten als 'landmark' zijn bestempeld. Het is voor de respondenten dus duidelijk waar in De Uithof geprobeerd wordt een centrum te creëren, maar dit gebied is niet voldoende zichtbaar en voelbaar als centrum. De mening van respondenten komt overeen met de daadwerkelijke situatie. Door een clustering van detailhandel en een pleintje is inderdaad duidelijk waar geprobeerd is een centrum te creëren. Dat dit gebied onvoldoende zichtbaar en voelbaar is als centrum komt mogelijk doordat wegen en fietspaden dit centrumgebied regelmatig kruisen en het gebied geen gezelligheid uitstraalt (zie afbeelding 5.10, 5.11 en 5.12).

Op het gebied van dichtheid zijn de respondenten niet negatief over De Uithof, maar ook zeker niet positief. Voor het verbeteren van levendigheid in De Uithof kan daarom op dit gebied winst behaald worden.

Afbeelding 5.9: 'Rode gebied', volgens gebruikers de locatie van centrum De Uithof

Bron: Stedenbouwkundig plan Koolhaas/Zaaijer, 2013

Afbeelding 5.10 en 5.11: Foto van het huidige 'centrum' van De Uithof

Afbeelding 5.12: Foto van het huidige 'centrum' van De Uithof

4) Architectuur kan op drie manieren bijdragen aan levendigheid. Het kan plekken voor interactie zoals open ruimten duidelijk zichtbaar maken, beschutting bieden en activiteit binnen gebouwen buiten zichtbaar maken (zie paragraaf 4.1.1, Levendigheid, Architectuur). Het duidelijk zichtbaar maken van plekken voor interactie scoort 'beneden neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.1.7). Ook over het bieden van beschutting en het buiten zichtbaar maken van binnenactiviteit zijn de respondenten negatief (zie Bijlage 4, tabel 5.1.7). Een groot deel van de nieuwe(re) gebouwen in De Uithof beschikt over een glazen gevel, wat bij kan dragen aan het beter zichtbaar maken van de binnenactiviteit in de buitenruimte. Het bieden van beschutting ontbreekt echter bijna volledig in de buitenruimte van De Uithof. De meest eenvoudige manier om dit te realiseren is in combinatie met gebouwen, maar deze beschikken over het algemeen over gevels die recht omhoog lopen en daardoor geen enkele bijdrage leveren aan het bieden van beschutting (zie afbeelding 5.13). Op het gebied van architectuur valt daarom nog veel winst te behalen voor het verbeteren van levendigheid in De Uithof.

Een belangrijk onderdeel van architectuur dat bij kan dragen aan de levendigheid in een plaats zijn de entrees van gebouwen (zie paragraaf 4.1.1, Levendigheid, Architectuur). Entrees zijn plaatsen voor sociale ontmoetingen omdat iedereen van deze locaties gebruik maakt om gebouwen in te gaan en te verlaten. De respondenten waarderen gebouwentrees in De Uithof onvoldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.1.10). Hierdoor dragen de gebouwentrees onvoldoende bij aan levendigheid in De Uithof. De respondenten zijn ontevreden over de hoeveelheid, locatie, zichtbaarheid en toegankelijkheid van deze plekken. Gebouwentrees in De Uithof zijn volgens hen geen uitnodigende plekken (zie Bijlage 4, tabel 5.1.11). Wat het meest opvalt bij de gebouwentrees in De Uithof, is het ontbreken van zitgelegenheden en beschutting (zie afbeelding 5.14 en 5.15). Dit is een teken dat gebouwentrees in De Uithof niet worden ontworpen als plekken in de buitenruimte waar gebruikers elkaar ontmoeten.

De factoren dichtheid, functiemenging, open ruimten en architectuur bepalen samen de mate van levendigheid in De Uithof. Met een 'beneden neutrale score' zijn de respondenten hierover duidelijk niet positief (zie Bijlage 4, tabel 5.1.12). Dit betekent dat De Uithof door hen niet als vitale en levendige campus wordt gezien. Door dit tekort aan levendigheid ontwikkelen gebruikers van De Uithof minder snel een gemeenschapsgevoel en hierdoor minder snel emotionele binding aan de campus (zie paragraaf 4.1.1, Levendigheid).

Afbeelding 5.13: Lange, glazen gebouwgevels die geen beschutting bieden

Afbeelding 5.14: Voorbeeld van een gebouwentree in De Uithof

Afbeelding 5.15: Voorbeeld van een gebouwentree in De Uithof

5.1.3 Voorspelbaarheid & mysterie

Voorspelbaarheid en mysterie zijn beide factoren die bijdragen aan 'place attachment'.

Voorspelbaarheid houdt in dat de buitenruimte van een plaats logisch is en daardoor gemakkelijk te begrijpen. Een duidelijk zichtbare en voelbare structuur draagt hieraan bij (zie paragraaf 4.1.1, Voorspelbaarheid). Mysterie daarentegen, betekent onverwachtheid. Hierdoor wordt de gebruiker nieuwsgierig gemaakt (zie paragraaf 4.1.1, Mysterie). Omdat voorspelbaarheid en mysterie het tegenovergestelde van elkaar zijn, wordt verwacht dat er sprake is van een spanningsveld tussen beide factoren. Om deze reden worden in deze paragraaf beide factoren beschreven.

Doordat een plaats gemakkelijk te begrijpen oftewel voorspelbaar is, wordt deze voor de gebruiker ook gemakkelijk te herinneren (zie paragraaf 4.1.1, Voorspelbaarheid). De respondenten waarderen de voorspelbaarheid van De Uithof 'beneden neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.1.13). Dit betekent dat men hierover zeker niet positief is, maar ook niet uitgesproken negatief. Door middel van landschap, infrastructuur en architectuur kan de structuur en daarmee de voorspelbaarheid van de buitenruimte van De Uithof verbeterd worden (Dober, 1992; Dober, 2000; Kenney et al., 2005).

Een plaats die de interesse wekt door onverwachtheid draagt bij aan de binding van gebruikers aan de plaats (zie paragraaf 4.1.1, Mysterie). Ook de factor mysterie wordt door de respondenten 'beneden neutraal' gewaardeerd (zie Bijlage 4, tabel 5.1.14). Dit betekent dat op dit gebied ruimte is voor verbetering. Door middel van meer onverwachte of 'verstopte' elementen (bijvoorbeeld paden die afbuigen of onverwachte doorkijkjes) in de buitenruimte van De Uithof, kan de campus voor haar gebruikers interessanter worden (Kaplan & Kaplan, 1989; Knopf, 1987).

In de inleiding van deze paragraaf is aangegeven dat het voor de factoren voorspelbaarheid en mysterie naar aanleiding van de literatuur interessant is om te onderzoeken of er sprake is van een negatief verband tussen beide. Uit de analyse van het empirisch materiaal blijkt dat er inderdaad sprake is van een matig sterke samenhang tussen voorspelbaarheid en mysterie (zie Bijlage 4, tabel 5.1.15). Opvallend is alleen dat er sprake is van een positief verband en niet van het verwachte negatieve verband. Dit kan mogelijk verklaard worden door een foutieve veronderstelling van de auteur dat twee tegengestelde factoren afbreuk doen aan elkaar en daarom niet naast elkaar kunnen bestaan.

Voorspelbaarheid en mysterie kunnen, in tegenstelling tot wat door de auteur verwacht werd dus tegelijkertijd aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof. Er is geen sprake van negatieve beïnvloeding waarbij bij een toename van de voorspelbaarheid van De Uithof, de mysterieusheid van het gebied automatisch afneemt. Omdat beide factoren tegengestelden van elkaar zijn, kan niet worden geconcludeerd dat het positieve verband betekent dat door een toename van voorspelbaarheid, de mysterieusheid van De Uithof ook toeneemt. Wel kan worden geconcludeerd dat de buitenruimte van De Uithof tegelijkertijd zowel voorspelbaar kan zijn door haar logische structuur, als mysterieus door haar onverwachte elementen.

5.1.4 Place attachment

In de voorgaande paragrafen zijn de verschillende factoren aan bod gekomen die in dit onderzoek worden gebruikt om 'place attachment' van gebruikers aan De Uithof te bepalen. Door middel van het meten van de factoren uniciteit, levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie kan worden bepaald hoe de respondenten van De Uithof denken over 'place attachment'.

Onder 'place attachment' worden de affectieve gevoelens en emotionele binding aan een plaats verstaan (zie paragraaf 4.1.1). Deze dimensie van 'place attachment' wordt door de respondenten 'beneden neutraal' gewaardeerd voor de buitenruimte van De Uithof (zie Bijlage 4, tabel 5.1.16). De respondenten zijn niet uitgesproken negatief over de buitenruimte van De Uithof wat betreft 'place attachment', maar ze zijn ook zeker niet positief. Dit betekent dat er op het gebied van 'place attachment' nog veel te winnen valt.

In de voorgaande paragrafen is duidelijk geworden dat bij alle factoren van 'place attachment' nog veel verbetering mogelijk is. De meeste verbetering is mogelijk bij onderdelen die onvoldoende scoorden. Bij uniciteit gaat het hierbij voornamelijk om het gebruik van steeds terugkerende materialen, campusentrees en steeds terugkerende objecten in de buitenruimte. Voor levendigheid geldt dat veel verbetering mogelijk is op het gebied van architectuur. Door middel van architectuur kunnen plekken voor interactie herkenbaar worden gemaakt, beschutting worden geboden en binnenactiviteit buiten zichtbaar worden gemaakt. Daarnaast kunnen de ingangen van gebouwen een grote bijdrage gaan leveren aan de levendigheid in De Uithof als de hoeveelheid, locatie, zichtbaarheid en toegankelijkheid in acht worden genomen en ze een uitnodigende uitstraling krijgen.

Volgens Dober (1992) en Kenney et al. (2005) zijn vier factoren van belang bij het ontwikkelen van 'place attachment' aan een campus. Op basis van deze literatuur mag verwacht worden dat deze vier factoren aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof. Deze factoren, uniciteit, levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie, scoren voor de buitenruimte van campus De Uithof allen neutraal. Dit betekent dat de factoren die cruciaal zijn voor het ontwikkelen van 'place attachment', volgens de respondenten onvoldoende aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof. Hierdoor ontwikkelen zij weinig of geen affectieve gevoelens voor, en emotionele binding met campus De Uithof.

5.2 Place dependence

Jorgensen & Stedman (2001) definiëren 'place dependence' als 'in hoeverre een plaats ruimtelijk past bij wat de gebruiker er wil doen, in vergelijking met alternatieve plaatsen' (zie paragraaf 3.2.3). Het gaat om de functionele waarde van een plaats. Het begrip 'place dependence' is meetbaar gemaakt door te bepalen welke activiteiten gebruikers van een campus in een dergelijk gebied willen en moeten doen. Door onderzoek naar de mate van tevredenheid van de gebruikers van De Uithof over verschillende activiteiten, wordt inzicht verkregen in hun 'place dependence' (zie paragraaf 4.1.2).

Activiteiten die campusgebruikers moeten en willen kunnen doen in de buitenruimte van een campus zijn verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren. Een vreemde eend in de bijt is veiligheid. Veiligheid is geen activiteit, maar wel een randvoorwaarde voor de activiteiten die in de buitenruimte van een campus plaatsvinden. Daarom wordt ook deze factor meegenomen bij het meten van 'place dependence'. De vier factoren van 'place dependence' komen in deze paragraaf aan bod. De paragraaf eindigt met een beschrijving van 'place dependence' van de gebruikers van De Uithof.

5.2.1 Verplaatsen

Om in een plaats te kunnen doen wat de gebruiker er moet en wil doen, moet het mogelijk zijn om gewenste locaties eenvoudig te bereiken. Hierbij is zowel de externe bereikbaarheid, de bereikbaarheid van buitenaf, als de interne bereikbaarheid, de bereikbaarheid binnen een plaats, van belang. Voor verplaatsen op een campus blijken drie factoren van belang. Deze factoren zijn de infrastructuur, parkeren en 'wayfinding' (zie paragraaf 4.1.2).

Voor een campus zijn dus zowel de externe als de interne bereikbaarheid van belang. Ten eerste is het van belang dat gebruikers de campus eenvoudig kunnen bereiken, maar als zij zich eenmaal binnen de campus bevinden moeten locaties ook eenvoudig te bereiken zijn. Bij infrastructuur zijn zowel wegen, fiets- en voetpaden als OV betrokken. Zowel de externe als de interne bereikbaarheid scoren voldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.2.1). Dit betekent dat de respondenten op dit gebied redelijk tevreden zijn. De aanwezigheid van een uitgebreid infrastructuursysteem binnen en rondom De Uithof (zie paragraaf 2.2.2) draagt mogelijk bij aan deze voldoende score voor bereikbaarheid.

De infrastructuur voor de verschillende verkeerssoorten is volgens de respondenten voldoende gescheiden, maar kruist elkaar volgens hen te vaak (zie Bijlage 4, tabel 5.2.2). Dit laatste houdt mogelijk verband met het betrekken van voetpaden en daarmee voetgangers bij infrastructuur. Uit het onderzoek blijkt namelijk ook dat de respondenten vinden dat voetgangers, ten opzichte van andere weggebruikers, onvoldoende de hoofdrol krijgen in De Uithof (zie Bijlage 4, tabel 5.2.2). Uit de literatuur blijkt dat dit, voornamelijk in het centrumgebied, een belangrijk aspect van een campus is (zie paragraaf 4.1.2). Volgens de respondenten is er in De Uithof dan ook onvoldoende sprake van een centrum uitsluitend voor voetgangers (zie Bijlage 4, tabel 5.2.2). Dit komt overeen met de werkelijkheid, want in De Uithof is er geen enkel gebied, zelfs niet het centrumgebied, dat uitsluitend door voetgangers gebruikt mag worden. Ook het centrumgebied wordt doorkruist door fietspaden en een busbaan (zie afbeelding 5.10, 5.11 en 5.12).

Nadat de gebruiker De Uithof heeft bereikt, moet een groot deel de auto parkeren of fiets stallen. Het stallen van fietsen blijkt met een ruim voldoende score geen probleem (zie Bijlage 4, tabel 5.2.1). Over autoparkeren zijn de respondenten minder positief, want dit onderdeel van verplaatsen scoort 'beneden neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.2.1). Het tekort aan parkeerplaatsen in De Uithof draagt hier mogelijk aan bij (zie paragraaf 2.2.2). Om tevredenheid over autoparkeren te verbeteren is het van belang dat gebruikers hun auto snel en eenvoudig kunnen parkeren. Daarnaast wil de gebruiker graag een parkeerplaats die zo dicht mogelijk (maximaal 300 meter) bij de gewenste locatie ligt (zie paragraaf 4.1.2).

Uit voorgaande blijkt dat zowel campus De Uithof, als locaties binnen de campus volgens de respondenten goed bereikbaar zijn via infrastructuur. Het bewegwijzeringssysteem daarentegen, draagt totaal niet bij aan deze bereikbaarheid. Dit scoort namelijk een onvoldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.2.3). Als specifiek naar bewegwijzering wordt gekeken blijkt dat deze niet voldoende zichtbaar, leesbaar en eenvoudig te begrijpen is. Het grootste minpunt volgens de respondenten is echter dat het bewegwijzeringssysteem van De Uithof niet omvattend genoeg is (zie Bijlage 4, tabel 5.2.4). Het is niet aanwezig vanaf de omgeving van De Uithof, tot aan de gewenste locatie binnen De Uithof. Op het gebied van bewegwijzering is daarom voor De Uithof nog veel winst te behalen.

Bovenstaande factoren infrastructuur, parkeren en bewegwijzering vormen tezamen de algemene score voor verplaatsen in De Uithof. De respondenten waarderen verplaatsen ruim 'boven neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.2.5). De respondenten zijn hierover duidelijk niet negatief, maar ook niet uitgesproken positief. Dit betekent dat er op het gebied van verplaatsen verbetering mogelijk is, zodat gewenste locaties voor gebruikers van De Uithof eenvoudiger bereikbaar worden.

5.2.2 Verblijven & ontmoeten

De buitenruimte van een plaats bestaat uit primaire, secundaire en tertiaire ruimten. De functie van primaire en secundaire ruimten is voornamelijk visueel en symbolisch. Deze ruimten bepalen de uitstraling van een gebied. De primaire functie van tertiaire ruimten is verblijven. Deze tertiaire, of verblijfsruimten, dragen bij aan het verhogen van de kwaliteit van de campus (zie paragraaf 4.1.2).

In dit onderzoek is aandacht besteed aan verblijfsplekken die zich in de buitenruimte bevinden, zoals banken, trappen en muurtjes. Daarnaast is ook aandacht besteed aan verblijfsplekken en voorzieningen die zich in de binnenruimte van de campus bevinden en grote invloed hebben op de buitenruimte zoals eet- en drinkgelegenheden en een supermarkt. De respondenten waarderen verblijven & ontmoeten in de binnenruimte (voldoende) hoger dan verblijven & ontmoeten in de buitenruimte ('boven neutraal') (zie Bijlage 4, tabel 5.2.6). Dezelfde tendens geldt voor de aanwezigheid van verblijfsplekken. In de binnenruimte waarderen de respondenten de aanwezigheid van verblijfsplekken ruim 'boven neutraal', terwijl deze score voor de buitenruimte 'beneden neutraal' ligt (zie Bijlage 4, tabel 5.2.6). Hieruit blijkt dat op het gebied van verblijven & ontmoeten vooral verbetering nodig en mogelijk is in de buitenruimte van De Uithof.

Van verblijfsplekken in de buitenruimte scoren vier van de vijf soorten 'boven neutraal'. Alleen de score voor flexibele verblijfsplekken in de buitenruimte scoort 'beneden neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.2.7). Dit geeft aan dat de behoefte aan flexibele verblijfsplekken in de buitenruimte hoger ligt dan aan verblijfsplekken om specifiek alleen, samen, in drukte of in stilte te verblijven. Flexibele

verblijfsplekken zijn plekken die kunnen worden aangepast aan de gewenste manier van gebruik. De gebruiker moet er bijvoorbeeld met een groep kunnen lunchen, alleen kunnen studeren, maar ook kunnen samenwerken. Over het algemeen kan worden gesteld dat de respondenten niet negatief zijn over verblijfsplekken in de buitenruimte, maar ook niet uitgesproken positief (zie Bijlage 4, tabel 5.2.8). Dit betekent dat verbetering van verschillende soorten verblijfsplekken in de buitenruimte ervoor kunnen zorgen dat de gebruikers van De Uithof de factor verblijven & ontmoeten hoger gaan waarderen. Op dit moment is het aanbod aan verblijfsplekken in de buitenruimte van De Uithof namelijk vrij eenzijdig en bestaat voor het overgrote deel uit banken.

Verschiedende vormen van verblijfsplekken in de buitenruimte blijken een bijdrage te leveren aan de factor verblijven & ontmoeten (zie paragraaf 4.1.2). Trappen, muurtjes en grasvelden (zie afbeelding 5.16 en 5.17) worden door de respondenten neutraal gewaardeerd, maar volgens hen zijn banken en de combinatie zitje/tafel er onvoldoende aanwezig (Bijlage 4, tabel 5.2.9). Voor banken geldt dat ze zeker aanwezig zijn in De Uithof (zie afbeelding 5.18). De onvoldoende score voor banken wijst er mogelijk op dat deze zich niet op de plekken in bevinden waar de gebruiker er behoefte aan heeft. Voor de combinatie zitje/tafel geldt dat deze amper aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof. Het toevoegen van deze vorm verblijfsplek lijkt dan ook een eenvoudige manier om de factor verblijven & ontmoeten te verbeteren.

Uit de mogelijkheid om aan te geven of er naast deze vijf vormen van verblijfsplekken behoefte is aan andere verblijfsplekken in de buitenruimte, zijn geen nieuwe verblijfsplekken naar voren gekomen. Dit betekent dat er volgens de respondenten geen voor hen cruciale vormen van verblijfsplekken ontbreken in de buitenruimte van De Uithof.

Onder verblijfsplekken in de binnenruimte worden in dit onderzoek naast bijvoorbeeld eet- en drinkgelegenheden, ook voorzieningen als een supermarkt, boekwinkel, copyshop en bank verstaan (zie paragraaf 4.1.2). Alle voorzieningen scoren neutraal, wat betekent dat de respondenten niet negatief, maar ook niet positief over zijn over de aanwezige hoeveelheid van deze voorzieningen (zie Bijlage 4, tabel 5.2.10). De respondenten geven vooral aan behoefte te hebben aan meer detailhandel. Voorbeelden die hierbij worden genoemd zijn een drogisterij, horeca in de vorm van cafés en meer toegankelijke eetgelegenheden en een HEMA.

Deze paragraaf beschrijft de factor verblijven & ontmoeten voor zowel de buitenruimte als de binnenruimte. Ondanks een verschil in tevredenheid over verblijven en ontmoeten in de buitenruimte en de binnenruimte, waarderen de respondenten verblijven & ontmoeten in De Uithof 'boven neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.2.11). Door de wensen van gebruikers op het gebied van verblijven & ontmoeten, vooral over de buitenruimte, in acht te nemen, kan verblijven & ontmoeten in De Uithof worden verbeterd. Dit draagt bij aan het verhogen van de kwaliteit van De Uithof.

Afbeelding 5.16: Trappen als verblijfsplek

Afbeelding 5.17: Grasvelden als verblijfsplek

Bron: Universiteit Utrecht, Beeldbank, 2013

Afbeelding 5.18: Banken als verblijfsplek

Bron: Universiteit Utrecht, Beeldbank, 2013

5.2.3 Sporten & recreëren

Naast verplaatsen en verblijven & ontmoeten, moet een gebruiker op de campus kunnen sporten en recreëren. Sport en recreatie is over het algemeen een zeer grote grondgebruiker op elke campus (Kenney et al., 2005). Voor het meten van de factor sport & recreatie is onderscheid gemaakt tussen sporten in de binnen- en buitenruimte van De Uithof en recreëren in de binnen- en buitenruimte. Door het samenvoegen van de scores kan deze paragraaf eindigen met een algemene conclusie over sporten & recreëren in De Uithof. Zo ontstaat een algemene score voor de factor sporten & recreëren en kan deze worden gebruikt voor het scoren van 'place dependence' in De Uithof.

De respondenten waarderen zowel sporten in de binnenruimte als de buitenruimte ruim 'boven neutraal'. Zij waarderen de aanwezigheid van sportvoorzieningen in de buitenruimte 'boven neutraal' en in de binnenruimte zelfs voldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.2.12). Over sporten in De Uithof zijn de respondenten dus zeker niet negatief, maar ook niet uitgesproken positief.

Recreëren in de buitenruimte van De Uithof wordt door de respondenten voldoende gewaardeerd. De aanwezigheid van recreatievoorzieningen in de buitenruimte wordt 'boven neutraal' gewaardeerd. Een duidelijk verschil is zichtbaar bij recreëren in de binnenruimte van De Uithof. Dit onderdeel van sporten & recreëren wordt onvoldoende gewaardeerd. Ook de aanwezigheid van recreatievoorzieningen in de binnenruimte van De Uithof scoort onvoldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.2.12).

Voorbeelden van sport- en recreatievoorzieningen in De Uithof die hoog scoren zijn de botanische tuin (zeer voldoende) (zie afbeelding 5.19) en het sportcentrum (ruim voldoende). De aanwezigheid van wandel-/hardlooproutes, fietsroutes (zie afbeelding 5.20) en een fitnesscentrum scoren 'boven neutraal' en de aanwezigheid van een beeldentuin 'beneden neutraal'. Deze 'beneden neutrale' score is niet verrassend, omdat er geen beeldentuin is in De Uithof. De twee voorzieningen die onvoldoende scoren zijn beiden recreatievoorzieningen in de binnenruimte. Dit komt overeen met de onvoldoende die eerder aan deze categorie werd gekoppeld. Het gaat om de, volgens de respondenten, onvoldoende aanwezigheid van een theater en bioscoop (zie Bijlage 4, tabel 5.2.13 & 5.2.14). Dit is niet verrassend, want er bevindt zich in De Uithof zowel geen theater als een bioscoop.

Sporten & recreëren in De Uithof wordt door de respondenten 'beneden neutraal' gewaardeerd (zie Bijlage 4, tabel 5.2.15). Dit betekent dat zij hierover niet positief zijn, maar ook niet uitgesproken negatief. Er is vooral sprake van verschillen tussen de categorieën. Daar waar sporten in de binnenruimte een voldoende scoort, zijn recreatiemogelijkheden in de binnenruimte van De Uithof volgens de respondenten onvoldoende aanwezig (zie Bijlage 4, tabel 5.2.12). Om de factor sporten & recreëren en daarmee 'place attachment' te verbeteren, zijn er vooral veel verbetermogelijkheden in de categorie recreatiemogelijkheden in de binnenruimte.

Afbeelding 5.19: Botanische tuinen in De Uithof

Bron: National Geographic, 2013

Afbeelding 5.20: Fietsroutes in De Uithof

5.2.4 Veiligheid

Verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren zijn onmogelijk zonder een bepaalde mate van veiligheid. Zonder deze mate van veiligheid maken gebruikers van de campus bij voorbaat geen gebruik van de buitenruimte. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen fysieke veiligheid en sociale veiligheid (zie paragraaf 4.1.2).

In dit onderzoek is de subjectieve veiligheid onderzocht. Dit betekent dat niet wordt onderzocht hoe veilig het daadwerkelijk is in De Uithof (objectieve veiligheid), maar in welke mate de gebruiker zich er veilig voelt. In dit onderzoek zijn hierbij twee factoren van belang.

Bij fysieke veiligheid gaat het om veiligheid op het gebied van onveiligheid die wordt veroorzaakt door niet-menselijk handelen zoals technisch falen of de natuur. Voor De Uithof geldt dat fysieke veiligheid is gemeten door middel van het veiligheidsgevoel binnen het verkeer (inclusief voetgangers). De respondenten waarderen fysieke veiligheid neutraal (zie Bijlage 4, tabel 5.2.16). Dit betekent dat er geen sprake is van urgentie, maar dat op dit gebied wel ruimte is voor verbetering.

Sociale veiligheid gaat over onveiligheid door menselijk handelen zoals overvallen of geweld. De respondenten voelen zich in De Uithof voldoende veilig voor ongevallen van menselijke aard (zie Bijlage 4, tabel 5.2.16). Wel is er een duidelijk verschil zichtbaar tussen het veiligheidsgevoel overdag en 's avonds of 's nachts. Het veiligheidsgevoel overdag scoort ruim voldoende. 's Nachts daarentegen, waarderen de respondenten de veiligheid van De Uithof onvoldoende (zie Bijlage 4, tabel 5.2.16). Deze tegenstelling kan worden verklaard doordat mensen zich over het algemeen minder veilig voelen als het donker is dan als het licht is (Oppelaar & Wittebrood, 2006).

Samen vormen de subjectieve fysieke veiligheid en de subjectieve sociale veiligheid de totale score voor veiligheid in De Uithof volgens de respondenten. Deze score is 'boven neutraal' (zie Bijlage 4, tabel 5.2.17). Verbetering op dit gebied is mogelijk door het scheiden van verkeerssoorten, het terugbrengen van het aantal kruisingen en het verbeteren van het veiligheidsgevoel als het donker is.

In de inleiding van deze paragraaf is aangegeven dat veiligheid een randvoorwaarde is om gebruik te maken van de buitenruimte. Als een gebruiker zich niet veilig voelt in de buitenruimte, dan gebruikt deze de buitenruimte minder om te verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren.

Uit dit onderzoek blijkt dit voor De Uithof inderdaad het geval te zijn. Zowel voor verplaatsen en veiligheid, verblijven & ontmoeten en veiligheid en sporten & recreëren en veiligheid geldt dat er sprake is van een positief verband (zie Bijlage 4, tabel 5.2.18, 5.2.19 en 5.2.20). Dit betekent dat als de respondent veiligheid hoger waardeert, deze de factoren verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren ook hoger waardeert. Als de respondent zich veilig voelt in De Uithof, heeft dit dus een positief effect heeft op het gebruik van de buitenruimte.

Ook kan iets worden gezegd over de sterkte van deze verbanden. Voor sporten & recreëren geldt een zwak verband en voor verplaatsen geldt dat er een matige positieve samenhang is met veiligheid. Tussen verblijven & ontmoeten en veiligheid is sprake van een matig sterke samenhang (zie Bijlage 4, tabel 5.2.18, 5.2.19 en 5.2.20). Voor deze verschillen in de sterkte van verbanden zijn een aantal mogelijke verklaringen.

Het matige verband tussen verplaatsen en veiligheid ontstaat mogelijk door de noodzaak van verplaatsen. Of de gebruiker zich nu wel of niet veilig voelt, ze moeten zich toch verplaatsen om naar school te gaan, te werken, boodschappen te doen of weer naar huis te gaan. Hierdoor wordt verplaatsen minder afhankelijk van veiligheid, waardoor er sprake is van een matig positief verband.

Het sterke verband tussen verblijven & ontmoeten ontstaat mogelijk door een vergelijkbaar mechanisme. Dit mechanisme is alleen tegenovergesteld van dat van verplaatsen. Of een gebruiker in de buitenruimte van De Uithof gaat verblijven & ontmoeten is een keuze, geen verplichting. Het is een logische beredenering dat de kans dat gebruikers van De Uithof in de buitenruimte gaan verblijven & ontmoeten groter wordt als zij zich er veilig voelen.

Voor sporten & recreëren is een mogelijke verklaring minder voor de hand liggend dat voor verplaatsen en verblijven & ontmoeten. Ook bij sporten & recreëren is namelijk, evenals bij verblijven & ontmoeten, sprake van een keuze. Op basis hiervan zou een sterk verband verwacht worden. Mogelijk kan het zwakker verband verklaard worden doordat De Uithof weinig wordt gebruikt voor dit doeleinde. Er is een sportcentrum dat voornamelijk door studenten gebruikt wordt, maar dit valt maar onder één van de categorieën door middel waarvan sporten & recreëren in dit onderzoek gemeten is. Duidelijk is dat De Uithof niet gebruikt wordt voor recreatievoorzieningen in de binnenruimte zoals een theater en bioscoop, omdat deze er niet zijn. Daarnaast is het mogelijk dat de buitenruimte van De Uithof weinig gebruikt wordt voor sport- en recreatiedoeleinden. Gechargeerd betekent het dat als men geen gebruik maakt van De Uithof voor sporten & recreëren, het op dit gebied geen verschil maakt of men zich er veilig of onveilig voelt.

De belangrijkste conclusie die kan worden getrokken, is dat er voor De Uithof wel degelijk sprake is van een verband tussen veiligheid en de overige factoren van 'place dependence'. Dit betekent dat veiligheid voor de respondenten inderdaad een randvoorwaarde is om in De Uithof te kunnen doen wat zij er willen en moeten doen. Met een 'boven neutrale score' is er geen noodzaak tot urgentie op het gebied van veiligheid, maar is er wel ruimte voor verbetering.

5.2.5 'Place dependence'

In de voorgaande paragrafen zijn de verschillende factoren aan bod gekomen die in dit onderzoek worden gebruikt om de 'place dependence' van gebruikers aan De Uithof te bepalen. Door middel van het meten van de factoren verplaatsen, verblijven & ontmoeten, sporten & recreëren en veiligheid kan worden bepaald hoe de gebruikers van De Uithof denken over 'place dependence'.

Onder 'place dependence' wordt de mate waarin een plaats functioneel past bij wat de gebruiker er wil en moet doen verstaan. Deze dimensie van 'sense of place' wordt door de respondenten 'boven neutraal' gewaardeerd (zie Bijlage 4, tabel 5.2.21). Zij zijn zeker negatief over de buitenruimte van De Uithof wat betreft 'place dependence', maar ze zijn ook niet uitgesproken positief. Dit betekent dat er op het gebied van 'place dependence' nog terrein te winnen valt.

In de voorgaande paragrafen is duidelijk geworden dat bij alle factoren van 'place dependence' nog veel verbetering mogelijk is. De meeste verbetering is mogelijk bij onderdelen die onvoldoende scoorden. Bij verplaatsen gaat het daarbij om het bewegwijzeringssysteem. Dit moet beter zichtbaar en leesbaar worden en eenvoudiger te begrijpen. Daarnaast moet het worden uitgebreid, zodat het

aanwezig is vanaf de omgeving van De Uithof tot aan de gewenste locatie binnen De Uithof. Voor verblijven & ontmoeten geldt dat de meeste verbetering mogelijk is op het gebied van verblijfsplekken in de buitenruimte. Door het toevoegen van meer banken, maar vooral ook tafels aan de buitenruimte van De Uithof, kan de gebruiker er gemakkelijker verblijven & ontmoeten. Bij sport & recreatie is vooral behoefte aan recreatievoorzieningen in de binnenruimte. De aanwezigheid van deze voorzieningen scoort onvoldoende omdat ze niet aanwezig zijn in De Uithof. De respondenten geven aan behoefte te hebben aan bijvoorbeeld een theater en bioscoop.

Volgens Dober (2000) en Kenney et al. (2005) zijn drie factoren cruciaal voor het ontwikkelen van 'place dependence'. Om als gebruiker op een campus te kunnen doen wat je er wil en moet doen, moet deze kunnen verplaatsen, verblijven & ontmoeten en sporten & recreëren. Daarnaast is er een belangrijke randvoorwaarde waaraan een campus moet voldoen om deze drie factoren mogelijk te maken: veiligheid. Op basis van deze literatuur mag verwacht worden dat deze vier factoren aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof. Alle factoren die cruciaal zijn voor het ontwikkelen van 'place dependence', scoren neutraal en zijn dus niet voldoende aanwezig in de buitenruimte van De Uithof. Dit betekent dat het voor gebruikers onvoldoende mogelijk is om in de buitenruimte van De Uithof te kunnen doen wat zij er willen en moeten doen.

5.3 Invloedsfactoren

In de voorgaande paragrafen van dit hoofdstuk zijn de twee dimensies van 'sense of place', 'place attachment' en 'place dependence', aan bod gekomen. Door middel van deze dimensies en hun factoren is de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof onderzocht. In de voorgaande paragrafen zijn mogelijke tegenstellingen tussen verschillende groepen gebruikers niet aan bod gekomen. De vraag of verschillende groepen gebruikers andere meningen hebben over de buitenruimte van De Uithof komt in deze paragraaf aan bod. De verschillende groepen zijn onderzocht op basis van invloedsfactoren. Hiermee worden factoren bedoeld die mogelijk van invloed zijn op de mening van de gebruiker.

Op basis van literatuur zijn vier mogelijke invloedsfactoren onderzocht waarvan verwacht wordt dat zijn invloed hebben op de mening over de buitenruimte van De Uithof. Deze invloedsfactoren zijn duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status (zie paragraaf 3.4.3). Heeft de hoeveelheid tijd die iemand doorbrengt in De Uithof invloed op z'n mening over de buitenruimte? Is er een significant verschil tussen de mening van gebruikers die in De Uithof wonen en gebruikers die er niet wonen (invloedsfactor 'frequentie', zie paragraaf 4.1.3)? Zorgt leeftijd voor een verschil in mening of zijn er verschillen tussen de mening van studenten en medewerkers (invloedsfactor 'sociaaleconomische status', zie paragraaf 4.1.3)?

Of deze vier invloedsfactoren invloed hebben op 'sense of place', haar dimensies 'place attachment' en 'place dependence' en hun factoren wordt in deze paragraaf beschreven. Er is voor gekozen om dit niet voor alle factoren en al hun onderdelen te onderzoeken. De reden hiervoor is de grote hoeveelheid neutrale scores. Dit duidt op een grijze brei aan resultaten, waardoor weinig significante verschillen tussen verschillende groepen gebruikers worden verwacht. De keuze voor de factoren die wel worden meegenomen in de analyse van invloedsfactoren is gemaakt op basis van resultaten uit de voorgaande paragrafen. Alleen de factoren waarvan onderdelen een duidelijke voldoende of

onvoldoende score hadden, zijn in de analyse meegenomen. Dit zijn uniciteit, levendigheid, verplaatsen en verblijven & ontmoeten. Daarnaast is onderzocht of de vier invloedsfactoren invloed hebben op 'sense of place', 'place attachment' en 'place dependence', zoals op basis van de literatuur wordt verondersteld (Kelly & Hosking, 2008; Lewicka, 2011; Pretty et al., 2003; Fried, 1984).

5.3.1 Duur en Frequentie

De eerste invloedsfactor heeft betrekking op de tijd die iemand in een plaats doorbrengt. Hoe frequent men een plaats bezoekt en hoe lang de tijd is die men er dan doorbrengt, heeft volgens de literatuur invloed op 'sense of place' (Kelly & Hosking, 2008). Zoals in de inleiding is aangegeven is voor beide invloedsfactoren onderzocht of zij daadwerkelijk invloed hebben op de factoren 1) uniciteit, 2) levendigheid, 3) verplaatsen en 4) verblijven & ontmoeten. Daarnaast is hun invloed op 5) 'sense of place', 6) 'place attachment' en 7) 'place dependence' onderzocht.

Voor de invloedsfactor duur geldt dat er tussen deze factor en alle zeven genoemde begrippen geen enkel verband is gevonden (zie Bijlage 4, tabel 5.3.1 t/m 5.3.7). Dit betekent dat de hoeveelheid tijd die de respondenten doorbrengen in De Uithof, geen invloed heeft op hun mening over uniciteit, levendigheid, verplaatsen, verblijven & ontmoeten, 'sense of place', 'place attachment' en 'place dependence'. De veronderstelling dat de hoeveelheid tijd die mensen doorbrengen in een plaats, invloed heeft op hun houding tegenover de plaats geldt dus niet voor de buitenruimte van De Uithof.

De invloedsfactor frequentie is gemeten op basis van wel of geen bewoner van De Uithof zijn. Bewoners bevinden zich frequenter in De Uithof dan respondenten die er niet wonen. Op basis van de literatuur (Kelly & Hosking, 2008) wordt verwacht dat er sprake is van een verband tussen hoe vaak respondenten zich in de buitenruimte van De Uithof bevinden en hun houding tegenover deze ruimte.

Voor twee factoren geldt dat er inderdaad sprake is van een verband (zie Bijlage 4, tabel 5.3.8 t/m 5.3.14). Tussen de factor uniciteit en de invloedsfactor frequentie is sprake van een matig negatief verband (zie Bijlage 4, tabel 5.3.11). Voor deze factor betekent dit, dat respondenten die frequenter aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof (bewoners), positiever zijn over de factor uniciteit. Naar aanleiding van dit resultaat is specifiek naar de onderdelen van uniciteit gekeken. Hieruit blijkt dat bewoners significant positiever zijn over de onderdelen stijl en materialen, dan respondenten die niet in De Uithof wonen (zie Bijlage 4, tabel 5.3.15). Dit ondersteunt het verband tussen frequentie en uniciteit.

Ook voor verblijven & ontmoeten geldt dat er sprake is van een verband. Tussen de factor verblijven & ontmoeten en invloedsfactor frequentie is sprake van een zwak positief verband (zie Bijlage 4, tabel 5.3.14). Voor deze factor betekent dit dat respondenten die frequenter aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof (bewoners), negatiever zijn over de factor verblijven & ontmoeten. Naar aanleiding van dit resultaat is specifiek naar de verschillende onderdelen van verblijven & ontmoeten gekeken. Hieruit blijkt dat bewoners significant negatiever zijn over de onderdelen eet- en drinkgelegenheden, supermarkt, boekwinkel, copyshop en bank (financieel) (zie Bijlage 4, tabel 5.3.15). Hieruit blijkt dat bewoners van De Uithof vooral negatief zijn over verblijven & ontmoeten in de binnenruimte, oftewel, het aanbod van voorzieningen in De Uithof. Dit ondersteunt het zwakke positieve verband tussen frequentie en verblijven & ontmoeten.

5.3.2 Leeftijd

De derde invloedsfactor is leeftijd. Hiervoor geldt dat hoe ouder men wordt, hoe meer waarde men gaat hechten aan sociale aspecten. Hieruit kan worden afgeleid dat jongere mensen meer waarde hechten aan fysieke aspecten dan oudere mensen (Pretty et al., 2003). Zoals in de inleiding is aangegeven is ook voor deze invloedsfactor onderzocht of deze daadwerkelijk invloed heeft op de factoren 1) uniciteit, 2) levendigheid, 3) verplaatsen en 4) verblijven & ontmoeten. Daarnaast is de invloed op 5) 'sense of place', 6) 'place attachment' en 7) 'place dependence' onderzocht.

Voor de invloedsfactor leeftijd geldt dat er tussen deze factor en alle zeven genoemde begrippen geen enkel verband is gevonden (zie Bijlage 4, tabel 3.3.16 t/m 3.3.22). Dit betekent dat de leeftijd van de respondenten geen invloed heeft op hun mening over uniciteit, levendigheid, verplaatsen, verblijven & ontmoeten, 'sense of place', 'place attachment' en 'place dependence'. De veronderstelling dat de leeftijd van gebruikers invloed heeft op hun houding tegenover een plaats geldt dus niet voor de buitenruimte van De Uithof. De veronderstelling dat jongere gebruikers meer waarde hechten aan fysieke aspecten van een plaats wordt door dit onderzoek niet ondersteund, wat betekent dat de invloedsfactor leeftijd geen invloed heeft op de mening van de respondenten over de buitenruimte van De Uithof.

5.3.3 Sociaaleconomische status

Een laatste factor die volgens de literatuur invloed heeft op de houding van gebruikers tegenover een plaats is de sociaaleconomische status van een persoon (zie paragraaf 3.4.3). Mensen met een hogere sociaaleconomische status hechten meer waarde aan fysieke aspecten van een plaats dan mensen met een lagere sociaaleconomische status (Fried, 1984). Ook voor deze invloedsfactor onderzocht of deze daadwerkelijk invloed heeft op de factoren 1) uniciteit, 2) levendigheid, 3) verplaatsen en 4) verblijven & ontmoeten. Daarnaast is de invloed op 5) 'sense of place', 6) 'place attachment' en 7) 'place dependence' onderzocht.

Voor de invloedsfactor sociaaleconomische status geldt dat er tussen deze factor en zes van de zeven genoemde begrippen geen enkel verband is gevonden (zie Bijlage 4, tabel 5.3.1 t/m 5.3.7). Dit betekent dat de sociaaleconomische status van de respondenten over het algemeen geen invloed heeft op hun mening over uniciteit, levendigheid, verplaatsen, verblijven & ontmoeten, 'sense of place', 'place attachment' en 'place dependence'.

Alleen tussen de factor 'place dependence' en sociaaleconomische status is een zeer zwak negatief verband gevonden. Dit duidt erop dat respondenten bij een toename van de sociaaleconomische status, negatiever worden over 'place dependence'. Deze negatievere waardering door respondenten met een hogere sociaaleconomische status, wijst erop dat deze groep inderdaad meer waarde hecht aan fysieke aspecten van de buitenruimte van De Uithof dan respondenten met een lagere sociaaleconomische status.

De veronderstelling dat de sociaaleconomische status van gebruikers invloed heeft op hun houding tegenover de plaats, geldt over het algemeen niet voor de buitenruimte van De Uithof. Alleen voor 'place dependence' is een zeer zwak verband gevonden dat in die richting wijst.

5.3.4 Conclusie

Op basis van literatuur wordt verondersteld dat er in ieder geval vier factoren zijn die invloed hebben op de houding van gebruikers tegenover een plaats (Kelly & Hosking, 2008; Lewicka, 2011; Pretty et al., 2003; Fried, 1984). Deze vier factoren zijn duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status. Onderzocht is of de veronderstelling dat deze vier factoren invloed hebben op de houding van gebruikers tegenover de buitenruimte van De Uithof, ondersteund wordt door de gegevens in dit onderzoek.

Voor de invloedsfactoren duur en leeftijd ontbreekt het verwachte verband met de houding van gebruikers tegenover de buitenruimte van De Uithof volledig. Bij de invloedsfactor sociaaleconomische status is sprake van een hele kleine bevestiging in de richting van de veronderstelling dat sociaaleconomische status invloed heeft op de houding van gebruikers tegenover de buitenruimte van De Uithof. Voor één van de zeven onderzochte factoren is een zeer zwak verband gevonden tussen deze factoren. De veronderstelling wordt dus zeker niet overtuigend bevestigd, maar kan ook niet worden verworpen. Ook voor de laatste invloedsfactor is geen overtuigend bewijs gevonden voor de veronderstelling dat frequentie invloed heeft op de houding van gebruikers tegenover de buitenruimte van De Uithof. Voor twee van de zeven factoren geldt dat er sprake is van een verband met invloedsfactor frequentie. Bij de factor uniciteit is dit verband matig en voor verblijven & ontmoeten zwak.

Voor twee van de vier invloedsfactoren is dus geen verband gevonden op basis van de gegevens van dit onderzoek en voor de andere twee een heel zwak verband. Dit kan mogelijk worden verklaard door het ontbreken van de sociale aspecten van 'sense of place' in dit onderzoek (zie paragraaf 3.4). Mogelijk hebben de invloedsfactoren duur, frequentie, leeftijd en sociaaleconomische status alleen invloed op de mening over de fysieke aspecten van 'sense of place', als deze worden onderzocht in combinatie met de sociale aspecten van 'sense of place'. Voor dit onderzoek kan in ieder geval worden geconcludeerd, dat van de invloed op de buitenruimte van De Uithof die op basis van de literatuur voor alle vier de factoren werd verwacht, amper sprake is.

5.4 'Sense of place'

Op basis van literatuuronderzoek is bepaald welke fysieke onderdelen van de buitenruimte van een campus bijdragen aan 'place attachment' en 'place dependence' en daarmee aan het ontwikkelen van een positieve houding ('of sense of place) van gebruikers tegenover een plaats (zie paragraaf 4.2.1). In de paragrafen 5.1 en 5.2 zijn de resultaten van dit onderzoek wat betreft 'place attachment' en 'place dependence' voor gebruikers van De Uithof uitgebreid beschreven. Hieruit blijkt dat de resultaten voor de factoren en dimensies van 'sense of place' allemaal rond een neutrale score liggen (zie figuur 5.1). Wel is er sprake van nuances in positieve en negatieve richting.

'Place attachment' scoort 'beneden neutraal', evenals haar factoren levendigheid, voorspelbaarheid en mysterie. Alleen bij de factor uniciteit is een nuance in positieve richting zichtbaar. 'Place dependence' scoort in tegenstelling tot 'place attachment' 'boven neutraal'. Ook bij haar factoren verplaatsen, verblijven & ontmoeten en veiligheid is deze nuance in positieve richting zichtbaar. Alleen voor de factor sporten & recreëren geldt een nuance in negatieve richting (zie figuur 5.1).

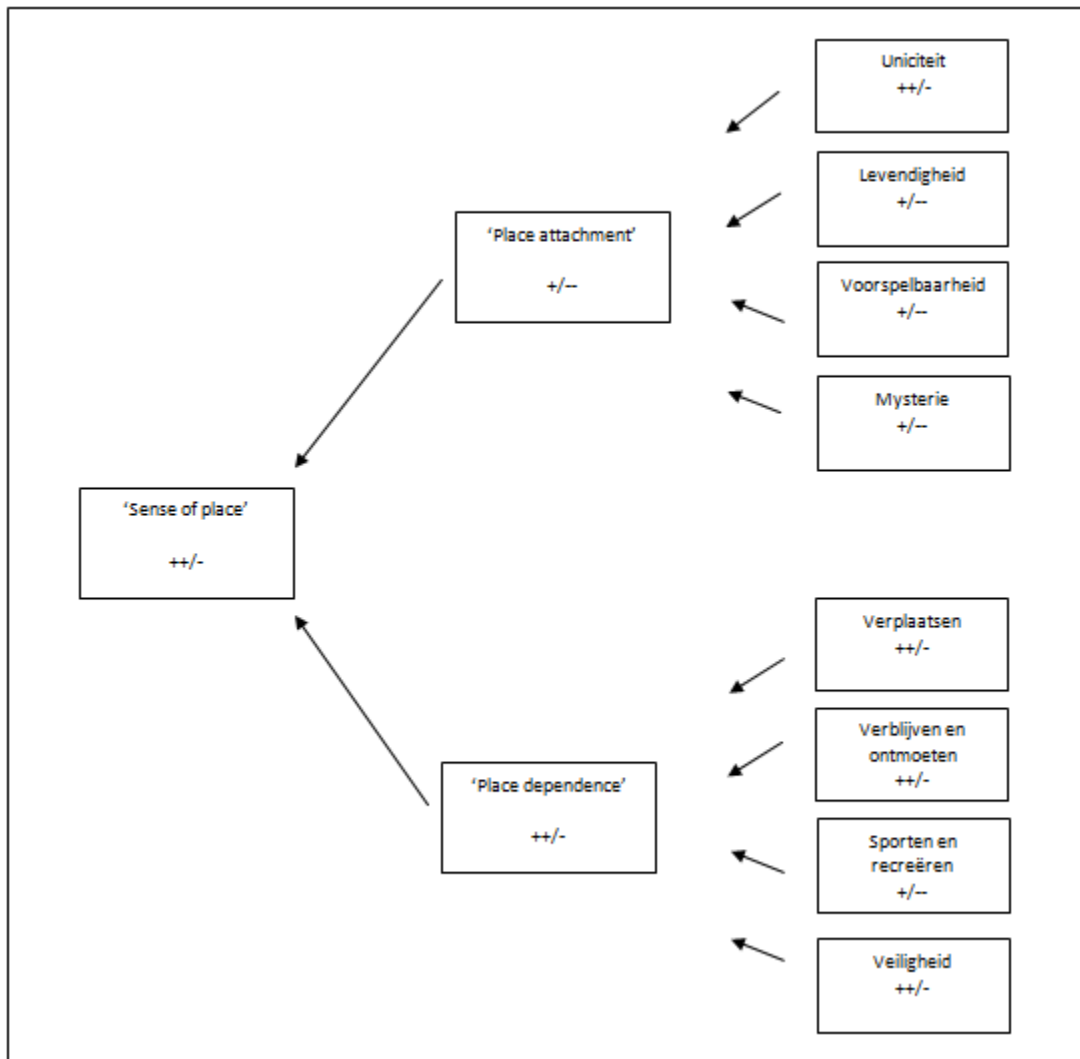
Door middel van het meten van 'place attachment' is de mening van gebruikers van De Uithof onderzocht over de onderdelen van de buitenruimte die zorgen voor affectieve gevoelens voor, en emotionele binding met een plaats. Door middel van het meten van 'place dependence' is de mening van gebruikers van De Uithof onderzocht over de onderdelen van de buitenruimte die ervoor zorgen dat je er kunt doen wat je er wil en moet doen.

Door het samenvoegen van deze resultaten is in dit onderzoek inzicht verkregen in de mening van gebruikers over de onderdelen van de buitenruimte die bijdragen aan een positieve 'sense of place', of houding, tegenover de buitenruimte van De Uithof. Het resultaat van het onderzoek is een 'grijze brei' aan bevindingen. Geen enkele factor die bijdraagt aan een positieve houding tegenover de buitenruimte van De Uithof springt eruit, noch in positieve, noch in negatieve zin. Dit betekent dat alle factoren die belangrijk zijn voor het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof, maar dat geen enkele factor voldoende aanwezig is om echt bij te dragen aan het ontwikkelen van een positieve houding (of 'sense of place') van gebruikers tegenover de buitenruimte van De Uithof.

Toch kan worden getracht om uit deze 'grijze brei' aan resultaten iets te kunnen concluderen over de invloed van de verschillende factoren op de 'sense of place' van gebruikers van De Uithof met betrekking tot de buitenruimte. Dit is gedaan door middel van het groeperen van alle onderdelen van de acht factoren van 'place attachment' en 'place dependence' die voldoende scores en alle onderdelen die onvoldoende scores.

Voldoende scores de onderdelen 'landmarks', interne en externe bereikbaarheid, fietsstallen, verblijven & ontmoeten in de binnenruimte, sportvoorzieningen in de buitenruimte (sportcentrum), recreëren in de buitenruimte (botanische tuin) en sociale veiligheid. Deze zeven onderdelen behoren tot vijf verschillende factoren. Er is daarom weinig samenhang te ontdekken, waardoor er geen duidelijke verbanden en conclusies uit kunnen worden afgeleid.

Figuur 5.1: Conceptueel model inclusief scores

Onvoldoende scoren de onderdelen materialen, campusentrees, steeds terugkerende objecten, beschutting door middel van architectuur, het buiten zichtbaar maken van binnenactiviteit, entrees van gebouwen, voetgangers in de hoofdrol, het bewegwijzeringsysteem, banken, combinatie zitje/tafel en recreëren in de binnenruimte (theater, bioscoop). Tussen deze elf onderdelen is een duidelijke samenhang te ontdekken: meer dan de helft van de onderdelen hebben betrekking op de factoren levendigheid en verblijven & ontmoeten.

Naar aanleiding hiervan is onderzocht of er sprake is van een verband tussen beide factoren en hiervan is inderdaad sprake. Tussen de factor levendigheid, die bijdraagt aan 'place attachment' en de factor verblijven & ontmoeten, die bijdraagt aan 'place dependence' bestaat een matig sterke samenhang (zie Bijlage 4, tabel 5.3.30). Dit betekent dat twee factoren, die beide bijdragen aan verschillende dimensies van 'sense of place', elkaar versterken. Hieruit kan worden geconcludeerd dat door de ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof te richten op de factoren levendigheid en verblijven & ontmoeten, de meeste winst kan worden behaald in het verbeteren van de 'sense of place' van de gebruikers.

Hoofdstuk 6: Conclusie

Inleiding

In dit onderzoek staat de mening van gebruikers over de buitenruimte van campus De Uithof centraal. Door middel van het onderzoeken van de mening van gebruikers, kan hier rekening mee worden gehouden door de partijen die de buitenruimte van De Uithof ontwikkelen. Op deze manier kan ervoor worden gezorgd dat de buitenruimte van De Uithof in de toekomst beter aansluit bij de wensen van haar gebruikers.

Om inzicht te krijgen in de mening van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof zijn een aantal deelvragen opgesteld. De antwoorden op deze deelvragen leiden tot een antwoord op de hoofdvraag van dit onderzoek. In dit hoofdstuk worden al deze vragen achtereenvolgend beantwoord. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen voor de toekomstige ontwikkeling van de buitenruimte van campus De Uithof en een nabescherping over de rol van campussen in de Nederlandse ruimtelijke ordening.

6.1 Deelvraag 1: Aan de hand van welke theorie kan de tevredenheid van gebruikers over de buitenruimte van De Uithof worden gemeten?

Om de tevredenheid van gebruikers van de buitenruimte van De Uithof te kunnen meten, is in dit onderzoek gebruik gemaakt van het begrip 'sense of place'. Het begrip is uiteengezet vanuit de 'attitude theory'. Deze theorie gaat er vanuit dat de houding van mensen tegenover een plaats wordt opgebouwd uit drie dimensies: 'place identity', 'place attachment' en 'place dependence'.

In verschillende onderzoeken is gebruik gemaakt van de 'attitude theory' om inzicht te krijgen in de relatie tussen mens en plaats. De theorie is gebruikt voor het onderzoeken van de binding van gebruikers aan recreatieve omgevingen (Williams & Roggenbruck, 1989), de houding van eigenaren van huizen aan de oever van een meer tegenover hun huis en de omgeving (Jorgensen & Stedman, 2001) en de relatie tussen binding aan een plaats en participatie aan recreatieve activiteiten (Kyle et al., 2003). In dit onderzoek is de theorie voor het eerst toegepast op het concept 'campus'. Uit het onderzoek blijkt dat het begrip 'sense of place' uiteengezet vanuit de 'attitude theory', in hoge mate toepasbaar is op dit concept.

Om deze specifieke onderzoeksvraag te beantwoorden bleek de dimensie 'place identity' niet van belang, maar deze dimensie kan voor andere onderzoeken naar de relatie tussen gebruikers en een campus zeker van meerwaarde zijn. Er is dus alleen gebruik gemaakt van de dimensies 'place attachment' en 'place dependence'. Bij deze begrippen staat de plaats namelijk centraal en dat geldt ook voor dit onderzoek, waarin de buitenruimte van De Uithof centraal staat.

Door middel van het toepassen van de 'attitude theory', is inzicht verkregen in de vraag op welke manier ervoor kan worden gezorgd dat de gebruikers van de buitenruimte van De Uithof affectieve gevoelens ontwikkelen jegens deze plaats en er daardoor emotioneel aan gebonden worden. Daarnaast heeft de theorie bijgedragen aan het krijgen van inzicht in de vraag op welke manier ervoor gezorgd kan worden dat de buitenruimte van De Uithof functioneel past bij wat de gebruikers

er willen en moeten doen. Door het toepassen van de 'attitude theory' kan dus worden onderzocht in hoeverre de buitenruimte van De Uithof bijdraagt aan het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' bij haar gebruikers. Dit betekent dat de theorie in hoge mate toepasbaar is op het concept 'campus'.

6.2 Deelvraag 2: Welke factoren bepalen de mate van 'place attachment' en de mate van 'place dependence' van gebruikers aan een campus?

Het begrip 'sense of place' en de 'attitude theory' waarvan in dit onderzoek gebruik wordt gemaakt, hebben betrekking op plaatsen in het algemeen. Om deze theorie toe te kunnen passen op de buitenruimte van campus De Uithof, is het van belang om inzicht te krijgen in de ruimtelijke kenmerken van campussen. Om deze deelvraag te beantwoorden is aan de hand van campusliteratuur onderzocht welke ruimtelijke kenmerken aanwezig moeten zijn in de buitenruimte van een campus voor het ontwikkelen van 'place attachment' en 'place dependence'.

Bij 'place attachment' zijn hiervoor vier factoren van belang. De buitenruimte van een campus moet voor de gebruiker 1) uniek, 2) levendig, 3) voorspelbaar en 4) mysterieus zijn. Om 'place dependence' te ontwikkelen zijn ook vier factoren van belang. Gebruikers van een campus moeten zich er kunnen 1) verplaatsen, 2) verblijven & ontmoeten en 3) sporten & recreëren. Daarnaast is er een randvoorwaarde waaraan voldaan moet worden, zodat gebruikers voorgaande factoren op een campus kunnen en willen doen: 4) veiligheid.

De acht factoren die bijdragen aan het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' zijn gebaseerd op Amerikaanse literatuur (o.a. Dober, 1992; Kenney et al. 2005). Deze literatuur heeft betrekking op Amerikaanse campussen. Uit dit onderzoek blijkt dat de acht factoren die betrekking hebben op Amerikaanse campussen, ook in grote mate toepasbaar zijn op de Nederlandse campus De Uithof. Uit het onderzoek blijkt immers dat volgens de gebruikers alle acht factoren aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof.

De acht factoren die, gebaseerd op Amerikaanse literatuur (o.a. Dober, 1992; Kenney et al. 2005) over Amerikaanse campussen, bijdragen aan 'place attachment' en 'place dependence', zijn dus ook toepasbaar op de buitenruimte van De Uithof. Door middel van het onderzoeken van de mening van gebruikers van De Uithof over deze factoren, kan antwoord worden gegeven op de volgende deelvraag.

6.3 Deelvraag 3: In welke mate zijn de gebruikers van campus De Uithof tevreden over de buitenruimte op het gebied van 'place attachment' en op het gebied van 'place dependence'?

Voor zowel de vier factoren die bijdragen aan 'place attachment', als de vier factoren die bijdragen aan 'place dependence' is onderzocht wat de mening van gebruikers van De Uithof over deze factoren is. Op deze manier kan worden bepaald welke factoren van de buitenruimte van De Uithof bijdragen aan de 'place attachment' en 'place dependence' van haar gebruikers en bij welke factoren hiervan geen sprake is.

Het resultaat van het onderzoek is voornamelijk een 'grijze brij' aan bevindingen. Geen enkele factor die bijdraagt aan een positieve houding tegenover de buitenruimte van De Uithof springt eruit, noch in positieve, noch in negatieve zin. Dit betekent dat alle factoren die belangrijk zijn voor het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' aanwezig zijn in de buitenruimte van De Uithof, maar dat geen enkele factor voldoende aanwezig is om echt bij te dragen aan het ontwikkelen van een positieve houding (of 'sense of place') van gebruikers tegenover de buitenruimte van De Uithof.

Ondanks het feit dat de resultaten van dit onderzoek worden bestempeld als een 'grijze brij', kan hier toch een focus uit worden afgeleid. De onderdelen van factoren die onvoldoende scoren, behoren voornamelijk tot de factoren levendigheid ('place attachment') en verblijven & ontmoeten ('place dependence'). Omdat deze factoren uit beide dimensies van 'sense of place' afkomstig zijn, elkaar versterken én samen verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de onvoldoende scorende onderdelen, is het bij de ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof van belang om vooral te investeren in de factoren levendigheid en verblijven & ontmoeten.

6.4 Hoofdvraag: In welke mate zijn gebruikers van campus De Uithof tevreden over de buitenruimte van het gebied en hoe kan de mate van tevredenheid worden verbeterd?

Uit de voorgaande paragraaf blijkt dat de gebruikers van De Uithof niet tevreden zijn over de buitenruimte. Geen van de acht factoren die bijdragen aan een positieve 'sense of place' scoort immers positief. Om ervoor te zorgen dat de mate van tevredenheid over de buitenruimte van De Uithof wordt verbeterd en de gebruikers daardoor een positieve 'sense of place' met het gebied ontwikkelen, moeten alle factoren dus worden verbeterd. Omdat het bijna onmogelijk is om alle factoren tegelijk te verbeteren, is uit de 'grijze brij' van resultaten toch de focus op de factoren levendigheid en verblijven & ontmoeten afgeleid. De toekomstige ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof richten op het verbeteren van de factoren levendigheid en verblijven & ontmoeten, is daarom de beste manier om de 'sense of place' van haar gebruikers te verbeteren.

Deze focus op levendigheid en verblijven & ontmoeten kan worden gekoppeld aan de ruimtelijke plannen die tussen 1960 en heden voor De Uithof zijn gemaakt (zie paragraaf 2.1). Het eerste ruimtelijke plan, Plan Van der Steur, kan gekarakteriseerd worden als functioneel, rechtlijnig en zakelijk. In de ruimtelijke plannen die volgen komt, als reactie op het Plan Van der Steur, een duidelijke wens naar levendigheid en leefbaarheid naar voren, die veelal wordt gezocht in het creëren van een duidelijk herkenbaar en levendig centrumgebied.

In het ruimtelijk plan waar op dit moment gebruik van wordt gemaakt bij de ontwikkeling van De Uithof (Stedenbouwkundig Plan Koolhaas/Zaaijer), is deze duidelijke wens voor levendigheid en leefbaarheid door middel van een duidelijk herkenbaar centrumgebied grotendeels weer losgelaten. Dit plan is onder andere gebaseerd op het eerste functionele, rechtlijnige en zakelijke ruimtelijke Plan Van der Steur.

De focus op levendigheid en leefbaarheid uit de ruimtelijke plannen voorafgaand aan het Stedenbouwkundig Plan Koolhaas/Zaaijer, moet terugkeren in de huidige ruimtelijke plannen voor De Uithof. Op deze manier wordt bijgedragen aan levendigheid en verblijven & ontmoeten en daarmee aan het verbeteren van de tevredenheid van de gebruikers over de buitenruimte van De Uithof.

6.5 Aanbevelingen

Op basis van deze conclusies en de resultaten van het onderzoek kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan voor de toekomstige ontwikkeling van de buitenruimte van De Uithof. Uit de 'grijze brij' aan resultaten blijkt dat verbetering mogelijk en nodig is op het gebied van alle factoren die bijdragen aan het ontwikkelen van een positieve 'sense of place' bij gebruikers. Om toch gerichte aanbevelingen te kunnen doen, is ervoor gekozen om deze te baseren op de onderdelen van de acht factoren die onvoldoende scoren en de urgente verbeterpunten die door de respondenten zijn aangedragen. De aanbevelingen zijn gerangschikt in volgorde van meest naar minst belangrijk.

1. Levendigheid

Door middel van fysieke kenmerken kan de buitenruimte van De Uithof bijdragen aan een levendige en vitale campus. Hierdoor worden gebruikers aan het gebied gebonden.

1. Zichtbaarheid en voelbaarheid centrum De Uithof: het moet een symbolisch significante plek zijn, die door gebruikers als het hart van de campus wordt gezien.
  - Creëer beslotenheid
  - Creëer een centraal plein
  - Verwijder de busbaan die het centrumgebied in tweeën snijdt
2. Gebouwentrees
  - Bepaal een passende hoeveelheid: meer entrees betekent meer levendigheid
  - Kies logische locaties
  - Creëer zichtbare, toegankelijke en uitnodigende entrees
3. Beschutting
  - Breek de wind
  - Creëer schaduw
  - Bied beschutting tegen neerslag
4. Maak activiteiten in gebouwen, buiten zichtbaar

2. Verblijven en ontmoeten

De mogelijkheid om mensen te kunnen ontmoeten draagt bij aan het ontwikkelen van een gemeenschapsgevoel bij de gebruiker en daarmee aan emotionele binding met het gebied. Er is een direct verband tussen de hoeveelheid zitgelegenheden in de buitenruimte en de mate van sociale interactie. Het is daarom van groot belang dat gebruikers tevreden zijn over de mogelijkheden voor verblijven & ontmoeten in De Uithof.

1. Ontmoetingsplekken in de buitenruimte
  - Zorg voor de aanwezigheid van tafels in combinatie met zitgelegenheden (bijvoorbeeld picknicktafels)
  - Zorg voor de aanwezigheid van banken
2. Voorzieningen
  - Zorg voor een supermarkt met uitgebreid assortiment en variatie in prijzen
  - Zorg voor horeca (terrassen, horeca voor verschillende doelgroepen)

3. Uniciteit

Het verbeteren van de uitstraling van de buitenruimte van De Uithof zorgt ervoor dat gebruikers zich er prettiger voelen en de campus beter herkenbaar wordt, waardoor deze zich onderscheidt van andere plaatsen. Er moet voor worden gezorgd dat de buitenruimte van De Uithof een voor haar gebruikers prettige uitstraling heeft.

- Verander de grauwe, kille uitstraling in een warmere uitstraling
- Zorg dat het niet te rechtlijnig is, maar dat er in ook ruimte is voor organische vormen
- Zorg voor herkenbare, steeds terugkerende materialen
- Zorg voor herkenbare, steeds terugkerende objecten
- Zorg ervoor dat de campusentrees duidelijk herkenbaar zijn

4. Landschap

Het verbeteren van het landschap is voor De Uithof een kans om persoonlijkheid uit te dragen en daarmee een indruk achter te laten bij haar gebruikers. Er moet voor worden gezorgd dat de gebruikers van de buitenruimte van De Uithof het groen dat aanwezig is in het gebied, daadwerkelijk beleven en voelen.

- Zorg voor meer groen
- Zorg voor groen in verschillende vormen (niet alleen (dezelfde) bomen en gras)
- Zorg voor groen op prettige plekken (niet langs een busbaan)
- Maak een verbinding tussen het stedelijke gebied van De Uithof en natuur waarin dit gebied zich bevindt

5. Verplaatsen

Gebruikers van De Uithof moeten gewenste locaties eenvoudig kunnen bereiken. Hiervoor zijn infrastructuur, parkeren en 'wayfinding' cruciale factoren.

1. Infrastructuur

- Breng de hoeveelheid kruisingen terug
- Verbeter doorstroming van auto's en fietsers
- Breid het openbaar vervoer binnen De Uithof uit
- Maak infrastructuur 'af' (ontbreken en doodlopen voet- en fietspaden)

2. Bewegwijzering

- Maak het zichtbaar voor alle weggebruikers
- Maak het leesbaar vanaf verschillende afstanden en op verschillende snelheden
- Zorg dat deze eenvoudig te begrijpen is
- Zorg dat deze aanwezig is vanaf de omgeving van De Uithof tot aan de gewenste locatie binnen De Uithof

3. Autoparkeren

- Zorg voor de mogelijkheid tot snel en eenvoudig parkeren
- Zorg dat de parkeerplaats zo dicht mogelijk (maximaal 300 meter) bij de gewenste locatie ligt

6.6 Campussen in Nederland

Campus. Betekent het tegenwoordig nog wel iets als een gebied wordt bestempeld als campus? Wat is een campus eigenlijk? Is het mogelijk om een harde definitie te hanteren voor het begrip campus of is het een flexibel begrip dat toepasbaar is op gebieden met uiteenlopende functies en kenmerken? Met welk doel worden gebieden eigenlijk bestempeld als campus? Om dit onderzoek af te sluiten volgt een slotbeschouwing over de rol van campussen in de Nederlandse ruimtelijke ordening, gebaseerd op de mening van de auteur.

Nederland telt op dit moment 74 campussen. Slechts 33 van deze 74 campussen zijn 'echte' campussen. Van deze 33 campussen kunnen er maar zeven volwaardig campus worden genoemd (Buck Consultants International, 2013). Anderen komen zelfs uit op een getal van enkel vijf campussen in heel Nederland, maar misschien zijn het er ook wel 150. Hieruit blijkt dat over het begrip campus geen consensus bestaat.

Dit terwijl tijdens het zoeken naar DE definitie van campus op internet, al snel een hele duidelijke en eenvoudige randvoorwaarde zichtbaar wordt: op een campus moet een universiteit gehuisd zijn. Het aantal campussen kan door deze randvoorwaarde snel worden teruggebracht. Nederland kent namelijk 'slechts' veertien universiteiten. Het aantal campussen in Nederland moet dus ergens rond dit getal liggen. Het veel hogere aantal van 74 campussen, duidt op een bredere hantering van het begrip campus. Maar met welke reden wordt dit begrip breder getrokken dan alleen voor universiteitsgebieden? Wat denken gebieden te winnen door het stempel campus?

Vermoedelijk speelt imago hierbij een cruciale rol. De belangrijkste associatie met campussen is kennis. Een belangrijke associatie met kennis is innovatie. Als een bedrijf, instelling of instituut zich op een campus bevindt, heeft het daarom meer aanzien. Deze bedrijven, instellingen en instituten hebben door hun ligging op een campus immers het imago innovatiever te zijn dan bedrijven, instellingen en instituten die zich niet op een campus bevinden. Waarschijnlijk is dit de reden waarom er zo rijkelijk met het begrip campus wordt gestrooid.

Door dit veelvuldige gebruik van het begrip campus voor gebieden die niet voldoen aan de randvoorwaarde dat er zich een universiteit moet bevinden, verliest het begrip haar waarde. Noem bedrijventerreinen daarom gewoon bedrijventerreinen en gebruik het begrip campus alleen waarvoor het bedoeld is: het aanduiden van een universiteitsterrein waar sprake is van het vergaren van wetenschappelijke kennis waar, door de unieke combinatie van instellingen, bedrijven en instituten, optimaal gebruik van kan worden gemaakt.

Tip: Maak bij het ontwikkelen van een campus gebruik van de resultaten van dit onderzoek. Op deze manier wordt er een campus gecreëerd waar de gebruikers zich prettig voelen en kunnen doen wat ze er willen en moeten doen. Zo worden zij aan de campus gebonden en wordt het voor hen een plaats om nooit meer te vergeten.

Literatuurlijst

Adriaanse, G, beleidsmedewerker huisvesting bij de Hogeschool.

Email. Van: G. Adriaanse, onderwerp: Info HU, aan: a.hos@uu.nl. datum: 10/07/2012

Architectuurcentrum Aorta. Geraadpleegd op 04/03/2013

<<http://www.aorta.nu/rondleidingen/van-rietveld-naar-de-uithof/>>

Augé, M. (1995), *Non-places: An introduction to supermodernity*. Verso, Londen

Baarda, D. & M. de Goede (2006), *Basisboek methoden en technieken: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwantitatief onderzoek*. Wolters-Noordhoff bv, Groningen/Houten

Beckley, T. (2003), The relative importance of socio-cultural and ecological factors in attachment to place. In: Kruger, L. (Ed.) *Understanding community-forest relations*, United States Department of Agriculture (USDA), Forest Service. Pacific Northwest Research Station, Portland, Oregon

Bow, V. & L. Buys (2003), *Sense of community and place attachment: the natural environment plays a vital role in developing a sense of community*. Centre for Social Change Research, School of Humanities and Human Services, Queensland University of Technology.

Bovens, M. (2011), *Studium Generale; Van government naar governance*. Geraadpleegd op 19/02/2013. <<http://www.sg.uu.nl/2011/02/22/van-government-naar-governance/>>

Brehm, J., B. Eisenhauer & R. Krannich (2006), Community attachments as predictors of local environmental concern: The case for multiple dimensions of attachment. *American Behavioural Scientist* 50, p. 142-165

Brown, G. & C. Raymond (2007), The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment. *Applied Geography* 27, p. 89-111

Buck Consultants International. Geraadpleegd op 18/03/2013

<http://www.bciglobal.com/nieuws_detail.asp?cat=5006&dc=26359>

Buttimer, A. & D. Seamon (1980), *The human experience of space and place*. St. Martin's Press, New York

Casey, E. (1997), *The fate of place: A philosophical history*. University of California Press, Berkeley

Cheng, A., L. Kruger & S. Daniels (2003), 'Place' as an integrating concept in natural resource politics: Propositions for a social science research agenda. *Society of Natural Resources* 16, p. 87-104

Clker. Geraadpleegd op 21/02/2013

<<http://www.clker.com/inc/svgedit/svg-editor.html?paramurl=/inc/dean.html?id=185491>>

Connexion. Geraadpleegd op 10/06/2012

<<http://www.connexion.nl/>>

Dillon, w. & A. Kumar (1985), Attitude organization and the attitude-behaviour relationship: A critique of Bagozzi and Burnkrant's reanalysis of Fishbein and Ajzen. *Journal of Personality & Social Psychology* 49, p. 33-46

Dober, R. (1992), *Campus Design*. Wiley & Sons Incorporated, New York

Dober, R. (2000), *Campus Landscape: functions, forms and features*. Wiley&SonsIncorporated, New York

Eagly, A. & S. Chaiken (1993), *The psychology of attitudes*. Harcourt Brace Jovanovich, Texas

Ector Hoogstad Architecten. Geraadpleegd op 21/02/2013
<<http://www.ectorhoogstad.com/nl/projecten/faculteit-educatie-utrecht>>

Eisenhauer, B., R. Krannich & D. Blahna (2000), Attachment to special places on public lands: An analysis of activities, reason for attachments, and community connections. *Society & Natural Resources* 13, p. 421-441

Fishbein, M. & I. Ajzen (1975), *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Addison-Wesley, Londen

Fried, M. (1984), The structure and significance of community satisfaction. *Population and Environment* 7, p. 61-86

Gaines, T. (1991), *The campus as a work of art*. Praeger, New York

Gemeente Utrecht (2010), *Bestemmingsplan De Uithof*. Gemeente Utrecht, Utrecht

Gemeentelijk Vervoerbedrijf Utrecht (GVU). Geraadpleegd op 10/06/2012
<<http://www.gvu.nl/pages/home/dienstregeling.aspx>>

Google maps: De Uithof, Utrecht. Geraadpleegd op 22/06/2012
<maps.google.nl>

Gieryn, T. (2000), A space for place in sociology. *Annual Review of Sociology* 26, p. 463-496

Hidalgo, M. & B. Hernandez (2001), Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology* 21, p. 273-281

Hogeschool Utrecht (HU) (2011), *Jaarverslag 2011*. Hogeschool Utrecht, Utrecht.

Information and computing sciences. Geraadpleegd op 21/02/2013
<<http://www.cs.uu.nl/docs/reach/booth/>>

Interpon. Geraadpleegd op 04/03/2013
<<http://www.interpon.com/projects/casa-confetti-netherlands/>>

Janz, B. (2005), Walls and borders: The range of place. *City and Community* 4, p. 87-94

Jorgensen, B. & R. Stedman (2001), Sense of place as an attitude: lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology* 21, p. 233-248

Jorgensen, B & R. Stedman (2006), A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: attachment to, dependence on, and identification with lakeshore properties. *Journal of Environmental Management* 79, p. 316-327

Kaplan, R. & S. Kaplan (1989), *The experience of nature*. Cambridge University Press, New York

KEI Kenniscentrum. Geraadpleegd op 19/02/2013

<<http://kennisbank.platform31.nl/pages/27809/Openbare-ruimte.html>>

Kelly, G. & K. Hosking (2008), Nonpermanent residents, place attachment and 'sea change' communities. *Environment and Behavior* 40, 575-594

Kenney, D., R. Dumont & G. Kenney (2005), *Mission and place: strengthening learning and community through campus design*. Praeger Publishers, Westport.

Knopf, R. (1987), Human behavior, cognition, and affect in the natural environment. In: Stokols, D. & I. Altmann, *Handbook of environmental psychology* 1, p. 783-825. Wiley, New York

Kokx, A. & R. van Kempen (2010), Dutch urban governance: Multi-level or multi-scalar? *European Urban and Regional Studies*, 17:4, p. 355-369

Kyle, G., A. Graefe, R. Manning & J. Bacon (2003), An examination of the relationship between leisure activity involvement and place attachment among hikers along the Appalachian Trail. *Journal of Leisure Research* 35:3, p. 249-273

Kyle, G., A. Graefe, R. Manning, J. Bacon (2004a), Effects of place attachment on users' perceptions of social and environmental conditions in a natural setting. *Journal of Environmental Psychology* 24, p. 213-225

Kyle, G., A. Mowen & M. Tarrant (2004b), Linking place preferences with place meaning: An examination of the relationship between place motivation and place attachment. *Journal of Environmental Psychology* 24, p. 439-454

Kyle, G. & G. Chick (2007), The social construction of sense of place. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 29:3, p. 209-225

Lalli, M. (1992), Urban related identity: Theory, measurement, and empirical findings. *Journal of Environmental Psychology* 12, p. 285-303

Lewicka, M. (2011), Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology* 31, p. 207-230

Lidwell, W., Holden, K. & J. Butler (2003), *Universal principles of design*. Rockport Publishers, Beverly, Massachusetts

Low, S. & I. Altman (1992), *Place attachment*. Plenum Press, New York

National Geographic. Geraadpleegd op 04/03/2013

<<http://www.nationalgeographic.nl/fotografie/foto/botanische-tuin-utrecht>>

- Oppelaar, J. & K. Wittebrood (2006), *Angstige burgers? De determinanten van gevoelens van onveiligheid onderzocht*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag
- Pretty, G., H. Chipeur & P. Bramston (2003), Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity. *Journal of Environmental Psychology* 23, p. 273-287
- Prohansky, H. (1978), The city and self-identity. *Environment and Behaviour* 10, p. 147-169
- Raymond, C., G. Brown & D. Weber (2010), The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections. *Journal of Environmental Psychology* 30, p. 422-434
- Reinink, A. (1984), *Van Johannapolder tot Uithof: ontstaan en ontwikkeling van een universitaire vestiging*. Matrijs, Utrecht.
- Relph, E. (1976), *Place and Placelessness*. Londen, Pion
- Rose, G. (1995), Place and identity: a sense of place. In: Massey, D. & P. Jess, *A place in the world? Places, cultures and globalization*, p. 87-132. The Open University, Oxford
- Rooy, P. van, A. van Luin & E. Dil (2006), *Nederland Boven Water, praktijkboek gebiedsontwikkeling*. Amsterdam: Calff & Meischke
- Rossen, R. van (2011), *Mobifacts*. Universiteit Utrecht, Utrecht
- Rossen, R. van. Geraadpleegd op 14/06/2012
<<http://www.ruutvanrossen.nl/campus/plans.html>>
- Rossen, R. van (2012b), *CvB-Nota Mobiliteit*. Universiteit Utrecht, Utrecht
- Savooyen, E. van, M. Riemslag & J. van Eeuwijk (2013), *Deelrapportage Parkeren: Strategisch mobiliteitsplan De Uithof*. Spark, Leidschendam
- Scannel, L. & R. Gifford (2010), The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology* 30, p. 289-297
- Schreyer, R., G. Jacob & R. White (1981), Environmental meaning as a determinant of spatial behavior in recreation. *Proceedings of the Applied Geography Conferences* 4, p. 294-300
- Selectoo. Geraadpleegd op 07/03/2013
<<http://selectoo.nl/parkeerplaats-afmetingen-breedte-lengte.html>>
- Shamai, S. (1991), Sense of place: an empirical measurement. *Geoforum*, 22:3, p. 347-358
- Shamai, S. & Z. Ilatov (2005), Measuring sense of place: methodological aspects. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 96:5, p. 467-476
- Stedman, R. (2002), Toward a social psychology of place: Predicting behavior from place-based cognitions, attitude and identity. *Environment and Behavior* 34:5, p. 561-581

Stichting Studenten Huisvesting Utrecht (SSHU). Geraadpleegd op 13/07/2012
<http://www.sshxl.nl/cm/stadsinfo_utrecht/studentencomplexen.html>

Stol, W., J. Rijpma, C. Tielenburg, G. Melching & M. Roest (2008), Basisboek Integrale Veiligheid. Bussum: Coutinho.

Terkenli, T. (1995), Home as a region. *Geographical Review* 85, p. 324-334

Trentelman, C. (2009), Place attachment and community attachment: a primer grounded in the lived experience of a community sociologist. *Society & Natural Resources: An International Journal*, 22:3, p. 191-210

Tuan, Y. (1977), *Space and place: The perspective of experience*. University of Minnesota Press, Minneapolis

Tuan, Y. (1980), Rootedness versus sense of place. *Landscape* 24, p. 3-8

Utrecht Science Park. Geraadpleegd op 19-02-2013
<<http://www.utrechtsciencepark.nl/en/36/about-utrecht-science-park/facts-and-figures/>>

Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMCU) (2012), *Verkeerskundig Onderzoek*. Universitair Medisch Centrum Utrecht, Utrecht.

Universiteit Utrecht (UU) (2011), *Jaarverslag 2011*. Universiteit Utrecht, Utrecht

Universiteit Utrecht, Beeldbank. Geraadpleegd op 04/03/2013
<<http://www.uu.nl/NL/Informatie/medewerkers/beeldbank/Pages/Beelden.aspx>>

Universiteit Utrecht, CS. Geraadpleegd op 04/03/2013
<<http://www.cs.uu.nl/events/dcgd09/>>

Universiteit Utrecht (2013), *Grondexploitatie De Uithof*. Universiteit Utrecht, Utrecht

Waxman, L. (2006), The coffee shop: social and physical factors influencing place attachment. *Journal of Interior Design*, 31:3, p. 35-53

Williams, D., M. Patterson, J. Roggenbruck & A. Watson (1992), Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place. *Leisure Sciences* 14, p. 29-46

Williams, D. & J. Roggenbruck (1989), Measuring place attachment: some preliminary results. Paper gepresenteerd bij de sessie over 'Outdoor Planning and Management', 'NRPA Symposium on Leisure Research', 20-22 oktober, San Antonio, Texas

Williams, D. & J. Vaske (2003), The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach. *Elsevier* 49:6, p. 830-840

Wro, *Wet ruimtelijke ordening* (2006)

Van Dale, *cognitief*. Geraadpleegd op 10/09/2012 (a)
<<http://vandale.nl/opzoeken?pattem=cognitief&lang=nn>>

Van Dale, affectief. Geraadpleegd op 10/09/2012 (b)
<<http://vandale.nl/opzoeken?pattem=affectie&lang=nn>>

Van Yahres, M. & S. Knight (1995), The neglected campus landscape. *Planning for Higher Education* 23:4, p. 20-26

Bijlage 1: Schematische weergave variabelen

- Het begrip 'sense of place' wordt gemeten aan de hand van de dimensies 'place attachment' en 'place dependence'.

- De dimensie 'place attachment' wordt gemeten aan de hand van de volgende factoren:

- 1) Uniciteit
- 2) Levendigheid
- 3) Voorspelbaarheid
- 4) Mysterie

- De dimensie 'place dependence' wordt gemeten aan de hand van de volgende factoren:

- 5) Verplaatsen
- 6) Verblijven & ontmoeten
- 7) Sporten & recreëren
- 8) Veiligheid

1. Uniciteit

- I. Ruimtelijke stijl
- II. Terugkerende materialen
- III. 'Landmarks'
(extra: campusentrees)
- IV. Landschap
- V. Architectuur
(extra: terugkerende objecten)

2. Levendigheid

- I. Dichtheid
  - Gebouwen dicht bij elkaar
  - Geborgenheid
  - Gebouwen en voorzieningen dicht bij elkaar
  - Centrum
- II. Functiemenging
- III. Open ruimten
- IV. Architectuur
  - Zichtbaarheid plekken voor interactie
  - Beschutting
  - Zichtbaarheid binnenactiviteit

3. Voorspelbaarheid

- I. Structuur
  - Landschap
  - Infrastructuur
  - Architectuur

4. Mysterie

- I. Onverwachte landschapsaspecten
  - Informatiebelofte
  - Afwisseling
  - Uitzichten

5. Verplaatsen

- I. Infrastructuur
  - Intern
  - Extern
- II. Bewegwijzering
(extra: bewegwijzeringssysteem)
- III. Parkeren
  - Autoparkeren
  - Fietsparkeren

6. Verblijven & ontmoeten

- I. Binnenruimte
(extra: voorzieningen)
- II. Buitenruimte
(extra: soorten en vormen verblijfsplekken)

7. Sporten & recreëren

- I. Sporten binnenruimte
- II. Recreëren binnenruimte
(extra: voorzieningen sporten & recreëren binnenruimte)
- III. Sporten buitenruimte
- IV. Recreëren buitenruimte
(extra: voorzieningen sporten & recreëren buitenruimte)

8. Veiligheid

- I. Subjectieve fysieke veiligheid
- II. Subjectieve sociale veiligheid

- Intervenierende variabelen zijn:

- 1) Duur
- 2) Frequentie (bewoners/niet-bewoners)
- 3) Leeftijd
- 4) Sociaaleconomische status (student/medewerker)

Bijlage 2: Enquête

De buitenruimte van campus De Uithof

Met deze enquête wil ik de mening van de gebruikers over de buitenruimte van De Uithof (alle ruimte buiten gebouwen) achterhalen. Op deze manier komen de wensen van de gebruikers terecht bij de gebiedsontwikkelaars. Zo wordt bij toekomstige beslissingen over de buitenruimte van De Uithof niet alleen vanuit een kantoor beslist, maar ook vanuit de wensen van de gebruikers. Voor een groot deel van de vragen wordt een schaal van 1 tot 7 gebruikt, waarbij 1 betekent dat u iets zeer onvoldoende vindt en 7 dat u iets zeer voldoende vindt.

Deel 1: In welke mate zijn deze factoren in de buitenruimte van **De Uithof** aanwezig/toereikend/bevredigend?

Bij onderstaande vragen is het de bedoeling dat u uw beeld van De Uithof weergeeft. Op deze manier kan worden onderzocht waar in de toekomst aandacht aan kan/moet worden besteed.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Door onderstaande <u>vind ik De Uithof</u> uniek:							
• Ik vind dat haar ruimtelijke stijl (het totaalplaatje van de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof gebruik wordt gemaakt van steeds terugkerende materialen (vb hout, baksteen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Voorbeelden van steeds terugkerende materialen in de buitenruimte van De Uithof zijn:							
• Ik vind dat De Uithof beschikt over 'landmarks' (herkenbare, beeldbepalende en/of symbolisch gebouwen/objecten of plekken)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• <u>Hét</u> 'landmark' van De Uithof is:							
• Ik vind dat haar landschap (natuur/groen in de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Ik vind dat haar architectuur De Uithof een unieke campus maakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• In De Uithof zijn duidelijk herkenbare campustoegangen aanwezig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• In de buitenruimte van De Uithof zijn steeds terugkerende objecten (vb vijvers, pleintjes, banken) aanwezig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Voorbeelden van steeds terugkerende objecten in de buitenruimte van De Uithof zijn:							
2. Door onderstaande <u>vind ik De Uithof</u> levendig:							
• In De Uithof zijn gebouwen dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, ver uit elkaar)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• In De Uithof worden open gebieden in de buitenruimte omringd met gebouwen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• In De Uithof liggen gebouwen en hun voorzieningen dicht bij elkaar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• In De Uithof is sprake van een zichtbaar en voelbaar centrum	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- *Waar in De Uithof bevindt zich een zichtbaar en voelbaar centrum?
(voor een grotere afbeelding zie pagina 14)*

- Het oranje gebied*
- Het donkergroene gebied (linksonder)*
- Het rode gebied*
- Het gele gebied*
- Het blauwe gebied*
- Het paarse gebied*

- *In De Uithof worden functies (vb onderwijs, kantoren, wonen, detailhandel, sportfaciliteiten) voldoende gemengd*
- *In De Uithof is voldoende open ruimte voor interactie (vb grasveldjes, pleinen) aanwezig*
- *De architectuur in De Uithof maakt plekken voor interactie (bijvoorbeeld open ruimte, voetpaden) duidelijk zichtbaar*
- *De architectuur in De Uithof biedt voldoende beschutting*
- *De architectuur in De Uithof maakt activiteit in gebouwen voldoende buiten zichtbaar*

- *Ingangen van gebouwen zorgen voor levendigheid in De Uithof*
  - *De hoeveelheid ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid*
  - *De locatie van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid*
  - *De zichtbaarheid van ingangen (ook in donker) in De Uithof zorgt voor levendigheid*
  - *De toegankelijkheid van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid*
  - *De ingangen in De Uithof zijn uitnodigend*
- *Ik vind dat in De Uithof sprake is van clustering van binnenruimtevoorzieningen (vb horeca, supermarkt, copyshop)*

	1	2	3	4	5	6	7
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5	6	7
3. Door onderstaande <u>vind ik</u> De Uithof voorspelbaar:							
• De buitenruimte van De Uithof beschikt over een duidelijk zichtbare en voelbare structuur	0	0	0	0	0	0	0
• Door de structuur van het landschap(natuur/groen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	0	0	0	0	0	0	0
• Door de structuur van het infrastructuursysteem (voetpaden, fietspaden en wegen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	0	0	0	0	0	0	0
• Door structuur van de architectuur wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	0	0	0	0	0	0	0
4. Door onderstaande <u>vind ik</u> De Uithof mysterieus:							
• In de buitenruimte van De Uithof is een belofte van meer informatie aanwezig (door bijvoorbeeld voetpaden die afbuigen en wegen die draaien)	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof wisselen open en gesloten gebieden elkaar af	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof zijn uitzichten aanwezig	0	0	0	0	0	0	0
5. Door onderstaande <u>kan ik</u> me eenvoudig verplaatsen in De Uithof :							
• Ik kan De Uithof via wegen eenvoudig bereiken (van buitenaf)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik kan De Uithof via fietspaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik kan De Uithof via voetpaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik kan De Uithof via het openbaar vervoer eenvoudig bereiken (van buitenaf)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik kan me via wegen eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	0	0	0	0	0	0	0
• Ik kan me via fietspaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	0	0	0	0	0	0	0
• Ik kan me via voetpaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	0	0	0	0	0	0	0
• Ik kan me via het openbaar vervoer eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof zijn locaties <u>door het bewegwijzeringssysteem</u> gemakkelijk vindbaar	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kan ik mijn auto snel en eenvoudig parkeren	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kan ik mijn auto veilig parkeren	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kan ik mijn auto dicht bij de gewenste locatie parkeren	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kan ik mijn fiets snel en eenvoudig parkeren	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kan ik mijn fiets veilig parkeren	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kan ik mijn fiets dicht bij de gewenste locatie parkeren	0	0	0	0	0	0	0

	1	2	3	4	5	6	7
• Het bewegwijzingssysteem in De Uithof is:							
- Zichtbaar	0	0	0	0	0	0	0
- Leesbaar (op verschillende snelheden)	0	0	0	0	0	0	0
- Eenvoudig te begrijpen	0	0	0	0	0	0	0
- Aanwezig vanaf de omgeving van De Uithof tot aan de deur waar u moet zijn	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof zijn verschillende verkeerssoorten (voetganger, fietser, automobilist) gescheiden	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof is het centrum uitsluitend voor voetgangers	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof heeft de voetganger de hoofdrol	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kruisen verschillende verkeerssoorten zo min mogelijk	0	0	0	0	0	0	0
6. Door onderstaande <u>kan ik</u> in De Uithof verblijven en ontmoeten:							
• In De Uithof kan ik in de buitenruimte verblijven en ontmoeten	0	0	0	0	0	0	0
• In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	0	0	0	0	0	0	0
• Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	0	0	0	0	0	0	0
• Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat onderstaande soorten verblijfsplekken in de buitenruimte van De Uithof voldoende aanwezig zijn							
- In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik alleen kan verblijven/studeren/werken	0	0	0	0	0	0	0
- In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik samen kan verblijven/studeren/werken	0	0	0	0	0	0	0
- In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in stilte kan verblijven/studeren/werken	0	0	0	0	0	0	0
- In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in drukte kan verblijven/studeren/werken	0	0	0	0	0	0	0
- In De Uithof zijn flexibele verblijfsplekken aanwezig (aanpasbaar op eigen ruimtelijke wensen)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat onderstaande om in de buitenruimte te kunnen verblijven en ontmoeten voldoende aanwezig is in De Uithof							
- Banken	0	0	0	0	0	0	0
- Combinatie zitje/tafel	0	0	0	0	0	0	0
- Trappen	0	0	0	0	0	0	0
- Muurtjes	0	0	0	0	0	0	0
- Grasvelden	0	0	0	0	0	0	0
- Anders, namelijk							
.....							

	1	2	3	4	5	6	7
• Ik vind dat deze voorzieningen om in de binnenruimte te verblijven en ontmoeten voldoende aanwezig zijn in De Uithof							
- Eet- en drinkgelegenheden	0	0	0	0	0	0	0
- Supermarkt	0	0	0	0	0	0	0
- Boekwinkel	0	0	0	0	0	0	0
- Copyshop	0	0	0	0	0	0	0
- Bank (financieel)	0	0	0	0	0	0	0
- Anders, namelijk							
-

7. Door onderstaande kan ik in **De Uithof** op het gebied van sporten en recreëren doen wat ik er wil doen:

• Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan <u>sporten</u> (vb hardlopen, fietsen)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan <u>sporten</u> (vb fitness)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan <u>recreëren</u> (vb wandelen)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan <u>recreëren</u> (vb bioscoop, theater)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende <u>sportvoorzieningen</u> aanwezig zijn (vb hardloop- en fietsroutes)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende <u>sportvoorzieningen</u> aanwezig zijn (vb sportcentrum)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende <u>recreatievoorzieningen</u> aanwezig zijn (vb wandelroutes)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende <u>recreatievoorzieningen</u> aanwezig zijn (vb bioscoop, theater)	0	0	0	0	0	0	0
• Onderstaande om in de buitenruimte te kunnen sporten en recreëren is voldoende aanwezig in De Uithof:							
- Wandel-/hardlooproutes	0	0	0	0	0	0	0
- Fietsroutes	0	0	0	0	0	0	0
- Botanische tuin	0	0	0	0	0	0	0
- Beeldentuin	0	0	0	0	0	0	0
- Anders, namelijk							
-

	1	2	3	4	5	6	7
• Onderstaande om in de binnenruimte te kunnen sporten en recreëren is voldoende aanwezig in De Uithof:							
- Sportcentrum (groot centrum met veel verschillende sportvoorzieningen)	0	0	0	0	0	0	0
- Fitnesscentrum (specifiek centrum alleen gericht op fitness)	0	0	0	0	0	0	0
- Theater	0	0	0	0	0	0	0
- Bioscoop	0	0	0	0	0	0	0
- Anders, namelijk							
-

8. Door onderstaande voel ik me veilig in **De Uithof**:

• Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van niet-menselijke aard (vb verkeersongeval)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof omdat verkeerssoorten worden gescheiden	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof omdat het verkeer elkaar weinig kruist	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van menselijke aard (vb overval, geweld)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is overdag (als het licht is)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is 's avonds/'s nachts (als het donker is)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof omdat gebouwen er dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, veel open ruimte)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof omdat functies (vb wonen, werken, recreëren) er gemengd zijn	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof doordat de activiteit in de gebouwen buiten zichtbaar is (en dus ook omgekeerd: activiteit buiten is binnen zichtbaar)	0	0	0	0	0	0	0
• Ik voel me veilig in De Uithof	0	0	0	0	0	0	0

Deel 3: Algemene informatie

Kruis aan wat van toepassing is en vul op de stippenlijnen (indien noodzakelijk of gewenst) een antwoord in.

1. Ik ben Student:
 Medewerker:
 Anders, namelijk .....
2. Mijn leeftijd is 15 – 25 jaar
 25 – 35 jaar
 35 – 45 jaar
 45 – 55 jaar
 55 – 65 jaar
 Ouder dan 65
3. Ik ben een Man
 Vrouw
4. Ik breng gemiddeld ..... uur door in De Uithof per week
5. Ik woon in De Uithof Ja
 Nee

Afsluiting enquête

- Wat zijn volgens u urgente verbeterpunten voor de buitenruimte van De Uithof?
.....
- Heeft u nog opmerkingen over de buitenruimte van De Uithof die niet in deze enquête aan bod zijn gekomen?
.....

Dank voor uw medewerking!

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de resultaten van deze enquête, vul dan uw e-mailadres in: .....

Bijlage 3: Operationalisatie

4.1 Cronbach's Alpha

Tabel 4.1.1: Cronbach's Alpha factor Uniciteit

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,684	,680	5

	Mean	Std. Deviation	N
Ik vind dat haar ruimtelijke stijl (het totaalplaatje van de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	4,13	1,599	271
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof gebruik wordt gemaakt van steeds terugkerende materialen (vb hout, baksteen)	3,42	1,473	271
Ik vind dat De Uithof beschikt over 'landmarks' (herkenbare, beeldbepalende en/of symbolisch gebouwen/objecten of plekken)	5,05	1,505	271
Ik vind dat haar landschap (natuur/groen in de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	3,63	1,675	271
Ik vind dat haar architectuur De Uithof een unieke campus maakt	4,52	1,582	271

Tabel 4.2.2: Cronbach's Alpha factor Levendigheid

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,743	,744	9

	Mean	Std. Deviation	N
In De Uithof zijn gebouwen dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, ver uit elkaar)	4,26	1,496	262
In De Uithof worden open gebieden in de buitenruimte omringd met gebouwen	3,98	1,600	262
In De Uithof liggen gebouwen en hun voorzieningen dicht bij elkaar	4,32	1,460	262
In De Uithof is sprake van een zichtbaar en voelbaar centrum	3,55	1,805	262
In De Uithof worden functies (vb onderwijs, kantoren, wonen, detailhandel, sportfaciliteiten) voldoende gemengd	3,79	1,544	262
In De Uithof is voldoende open ruimte voor interactie (vb grasveldjes, pleinen) aanwezig	3,99	1,547	262
De architectuur in De Uithof maakt plekken voor interactie (bijvoorbeeld open ruimte, voetpaden) duidelijk zichtbaar	3,56	1,396	262
De architectuur in De Uithof biedt voldoende beschutting	3,21	1,498	262
De architectuur in De Uithof maakt activiteit in gebouwen voldoende buiten zichtbaar	3,22	1,452	262

Tabel 4.1.3: Cronbach's Alpha factor Levendigheid, onderdeel Dichtheid

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,518	4

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
In De Uithof zijn gebouwen dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, ver uit elkaar)	4,28	1,486	273
In De Uithof worden open gebieden in de buitenruimte omringd met gebouwen	3,99	1,595	273
In De Uithof liggen gebouwen en hun voorzieningen dicht bij elkaar	4,31	1,478	273
In De Uithof is sprake van een zichtbaar en voelbaar centrum	3,53	1,790	273

Tabel 4.1.4: Cronbach's Alpha factor Levendigheid, onderdeel Architectuur

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,641	3

	Mean	Std. Deviation	N
De architectuur in De Uithof maakt plekken voor interactie (bijvoorbeeld open ruimte, voetpaden) duidelijk zichtbaar	3,56	1,387	267
De architectuur in De Uithof biedt voldoende beschutting	3,19	1,501	267
De architectuur in De Uithof maakt activiteit in gebouwen voldoende buiten zichtbaar	3,21	1,443	267

Tabel 4.1.5: Cronbach's Alpha factor Levendigheid, onderdeel Gebouwentrees

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,918	5

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
De hoeveelheid ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	12,54	24,976	,742	,908
De locatie van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	12,51	24,161	,800	,897
De zichtbaarheid van ingangen (ook in donker) in De Uithof zorgt voor levendigheid	12,78	23,897	,851	,886
De toegankelijkheid van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	12,64	23,580	,858	,885
De ingangen in De Uithof zijn uitnodigend	13,01	26,150	,691	,918

Tabel 4.1.6: Cronbach's Alpha factor Voorspelbaarheid

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,857	,858	4

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
De buitenruimte van De Uithof beschikt over een duidelijk zichtbare en voelbare structuur	3,64	1,476	268
Door de structuur van het landschap(natuur/groen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	3,46	1,404	268
Door de structuur van het infrastructuursysteem (voetpaden, fietspaden en wegen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	4,00	1,557	268
Door structuur van de architectuur wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	3,58	1,447	268

Tabel 4.1.7: Cronbach's Alpha factor Mysterie

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,690	,690	3

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
In de buitenruimte van De Uithof is een belofte van meer informatie aanwezig (door bijvoorbeeld voetpaden die afbuigen en wegen die draaien)	3,13	1,546	273
In De Uithof wisselen open en gesloten gebieden elkaar af	4,04	1,567	273
In De Uithof zijn uitzichten aanwezig	4,63	1,550	273

Tabel 4.1.8: Cronbach's Alpha dimensie 'Place attachment'

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,869	,870	21

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Ik vind dat haar ruimtelijke stijl (het totaalplaatje van de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	4,13	1,607	251
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof gebruik wordt gemaakt van steeds terugkerende materialen (vb hout, baksteen)	3,39	1,478	251
Ik vind dat De Uithof beschikt over 'landmarks' (herkenbare, beeldbepalende en/of symbolisch gebouwen/objecten of plekken)	5,05	1,510	251
Ik vind dat haar landschap (natuur/groen in de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	3,63	1,683	251
Ik vind dat haar architectuur De Uithof een unieke campus maakt	4,54	1,595	251
In De Uithof zijn gebouwen dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, ver uit elkaar)	4,27	1,491	251
In De Uithof worden open gebieden in de buitenruimte omringd met gebouwen	3,97	1,606	251

In De Uithof liggen gebouwen en hun voorzieningen dicht bij elkaar	4,34	1,454	251
In De Uithof is sprake van een zichtbaar en voelbaar centrum	3,55	1,811	251
In De Uithof worden functies (vb onderwijs, kantoren, wonen, detailhandel, sportfaciliteiten) voldoende gemengd	3,79	1,533	251
In De Uithof is voldoende open ruimte voor interactie (vb grasveldjes, pleinen) aanwezig	3,99	1,559	251
De architectuur in De Uithof maakt plekken voor interactie (bijvoorbeeld open ruimte, voetpaden) duidelijk zichtbaar	3,53	1,392	251
De architectuur in De Uithof biedt voldoende beschutting	3,20	1,506	251
De architectuur in De Uithof maakt activiteit in gebouwen voldoende buiten zichtbaar	3,21	1,453	251
De buitenruimte van De Uithof beschikt over een duidelijk zichtbare en voelbare structuur	3,63	1,470	251
Door de structuur van het landschap(natuur/groen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	3,43	1,391	251
Door de structuur van het infrastructuursysteem (voetpaden, fietspaden en wegen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	3,97	1,545	251

Door structuur van de architectuur wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	3,54	1,434	251
In de buitenruimte van De Uithof is een belofte van meer informatie aanwezig (door bijvoorbeeld voetpaden die afbuigen en wegen die draaien)	3,10	1,558	251
In De Uithof wisselen open en gesloten gebieden elkaar af	4,07	1,576	251
In De Uithof zijn uitzichten aanwezig	4,63	1,562	251

Tabel 4.1.9: Cronbach's Alpha factor Verplaatsen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,842	,849	15

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Ik kan De Uithof via wegen eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,68	1,918	256
Ik kan De Uithof via fietspaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,70	1,384	256
Ik kan De Uithof via voetpaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,07	1,821	256
Ik kan De Uithof via het openbaar vervoer eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,67	1,440	256

Ik kan me via wegen eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,40	1,728	256
Ik kan me via fietspaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,64	1,359	256
Ik kan me via voetpaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,46	1,457	256
Ik kan me via het openbaar vervoer eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,29	1,768	256
In De Uithof zijn locaties door het bewegwijzeringssysteem gemakkelijk vindbaar	3,05	1,620	256
In De Uithof kan ik mijn auto snel en eenvoudig parkeren	3,17	1,638	256
In De Uithof kan ik mijn auto veilig parkeren	4,45	1,411	256
In De Uithof kan ik mijn auto dicht bij de gewenste locatie parkeren	3,58	1,631	256
In De Uithof kan ik mijn fiets snel en eenvoudig parkeren	5,50	1,363	256
In De Uithof kan ik mijn fiets veilig parkeren	5,22	1,392	256
In De Uithof kan ik mijn fiets dicht bij de gewenste locatie parkeren	5,65	1,386	256

Tabel 4.1.10: Cronbach's Alpha factor Verplaatsen, onderdeel Externe Bereikbaarheid

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,681	,703	4

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Ik kan De Uithof via wegen eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,65	1,919	269
Ik kan De Uithof via fietspaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,68	1,380	269
Ik kan De Uithof via voetpaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,08	1,826	269
Ik kan De Uithof via het openbaar vervoer eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,66	1,433	269

Tabel 4.1.11: Cronbach's Alpha factor Verplaatsen, onderdeel Interne Bereikbaarheid

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,642	,660	4

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Ik kan me via wegen eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,35	1,729	269
Ik kan me via fietspaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,65	1,351	269
Ik kan me via voetpaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,44	1,487	269
Ik kan me via het openbaar vervoer eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,28	1,747	269

Tabel 4.1.12: Cronbach's Alpha factor Verplaatsen, onderdeel Autoparkeren

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,764	3

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
In De Uithof kan ik mijn auto snel en eenvoudig parkeren	8,00	6,526	,675	,588
In De Uithof kan ik mijn auto veilig parkeren	6,70	9,338	,396	,877
In De Uithof kan ik mijn auto dicht bij de gewenste locatie parkeren	7,58	6,140	,752	,489

Tabel 4.1.13: Cronbach's Alpha factor Verplaatsen, onderdeel Fietsparkeren

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,825	3

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
In De Uithof kan ik mijn fiets snel en eenvoudig parkeren	10,89	5,808	,738	,700
In De Uithof kan ik mijn fiets veilig parkeren	11,15	6,399	,601	,836
In De Uithof kan ik mijn fiets dicht bij de gewenste locatie parkeren	10,72	5,923	,707	,731

Tabel 4.1.14: Cronbach's Alpha factor Verplaatsen, onderdeel Bewegwijzing

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,902	,902	4

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Zichtbaar	10,20	16,736	,824	,699	,856
Leesbaar (op verschillende snelheden)	10,16	17,309	,826	,709	,856
Eenvoudig te begrijpen	9,96	17,256	,760	,603	,881
Aanwezig vanaf de omgeving van De Uithof tot aan de deur waar u moet zijn	10,57	18,733	,713	,527	,896

Tabel 4.1.15: Cronbach's Alpha factor Verblijven & ontmoeten

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,852	,852	4

	Mean	Std. Deviation	N
In De Uithof kan ik in de buitenruimte verblijven en ontmoeten	4,44	1,529	268
In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	4,95	1,356	268
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	3,84	1,548	268
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	4,57	1,400	268

Tabel 4.1.15: Cronbach's Alpha factor Sporten & recreëren

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,764	,758	8

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan sporten (vb hardlopen, fietsen)	4,59	1,608	258
Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan sporten (vb fitness)	4,64	1,572	258
Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan recreëren (vb wandelen)	4,96	1,564	258
Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan recreëren (vb bioscoop, theater)	2,01	1,311	258
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende sportvoorzieningen aanwezig zijn (vb hardlopen en fietsroutes)	4,41	1,583	258
Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende sportvoorzieningen aanwezig zijn (vb sportcentrum)	4,91	1,626	258

Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende recreatievoorzieningen aanwezig zijn (vb wandelroutes)	4,14	1,722	258
Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende recreatievoorzieningen aanwezig zijn (vb bioscoop, theater)	2,39	1,592	258

Tabel 4.1.16: Cronbach's Alpha factor Veiligheid

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,854	,854	10

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van niet-menselijke aard (vb verkeersongeval)	4,56	1,726	263
Ik voel me veilig in De Uithof omdat verkeerssoorten worden gescheiden	4,17	1,788	263
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het verkeer elkaar weinig kruist	3,92	1,818	263
Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van menselijke aard (vb overval, geweld)	4,88	1,693	263
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is overdag (als het licht is)	5,58	1,305	263
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is 's avonds/'s nachts (als het donker is)	3,11	1,605	263
Ik voel me veilig in De Uithof omdat gebouwen er dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, veel open ruimte)	3,68	1,410	263
Ik voel me veilig in De Uithof omdat functies (vb wonen, werken, recreëren) er gemengd zijn	4,13	1,521	263
Ik voel me veilig in De Uithof doordat de activiteit in de gebouwen buiten zichtbaar is (en dus ook omgekeerd: activiteit buiten is binnen zichtbaar)	3,49	1,567	263
Ik voel me veilig in De Uithof	5,06	1,359	263

Tabel 4.1.17: Cronbach's Alpha dimensie 'Place dependence'

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,910	,911	37

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Ik kan De Uithof via wegen eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,71	1,934	231
Ik kan De Uithof via fietspaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,70	1,422	231
Ik kan De Uithof via voetpaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,07	1,840	231
Ik kan De Uithof via het openbaar vervoer eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,68	1,442	231
Ik kan me via wegen eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,37	1,724	231
Ik kan me via fietspaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,63	1,386	231
Ik kan me via voetpaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,45	1,476	231
Ik kan me via het openbaar vervoer eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,29	1,749	231
In De Uithof zijn locaties door het bewegwijzeringssysteem gemakkelijk vindbaar	3,03	1,617	231
In De Uithof kan ik mijn auto snel en eenvoudig parkeren	3,19	1,630	231

In De Uithof kan ik mijn auto veilig parkeren	4,45	1,369	231
In De Uithof kan ik mijn auto dicht bij de gewenste locatie parkeren	3,59	1,631	231
In De Uithof kan ik mijn fiets snel en eenvoudig parkeren	5,51	1,370	231
In De Uithof kan ik mijn fiets veilig parkeren	5,20	1,379	231
In De Uithof kan ik mijn fiets dicht bij de gewenste locatie parkeren	5,67	1,395	231
In De Uithof kan ik in de buitenruimte verblijven en ontmoeten	4,47	1,532	231
In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	4,97	1,322	231
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	3,84	1,536	231
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	4,60	1,363	231
Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan sporten (vb hardlopen, fietsen)	4,58	1,642	231
Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan sporten (vb fitness)	4,64	1,582	231
Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan recreëren (vb wandelen)	4,94	1,572	231

Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan recreëren (vb bioscoop, theater)	1,97	1,307	231
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende sportvoorzieningen aanwezig zijn (vb hardlopen en fietsroutes)	4,42	1,588	231
Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende sportvoorzieningen aanwezig zijn (vb sportcentrum)	4,93	1,616	231
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende recreatievoorzieningen aanwezig zijn (vb wandelroutes)	4,09	1,745	231
Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende recreatievoorzieningen aanwezig zijn (vb bioscoop, theater)	2,25	1,491	231
Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van niet-menselijke aard (vb verkeersongeval)	4,55	1,721	231
Ik voel me veilig in De Uithof omdat verkeerssoorten worden gescheiden	4,18	1,775	231
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het verkeer elkaar weinig kruist	3,94	1,801	231
Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van menselijke aard (vb overval, geweld)	4,84	1,695	231

Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is overdag (als het licht is)	5,62	1,266	231
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is 's avonds/'s nachts (als het donker is)	3,04	1,556	231
Ik voel me veilig in De Uithof omdat gebouwen er dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, veel open ruimte)	3,69	1,404	231
Ik voel me veilig in De Uithof omdat functies (vb wonen, werken, recreëren) er gemengd zijn	4,06	1,552	231
Ik voel me veilig in De Uithof doordat de activiteit in de gebouwen buiten zichtbaar is (en dus ook omgekeerd: activiteit buiten is binnen zichtbaar)	3,41	1,574	231
Ik voel me veilig in De Uithof	5,06	1,347	231

Tabel 4.1.18: Cronbach's Alpha 'Sense of place'

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,935	58

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Ik vind dat haar ruimtelijke stijl (het totaalplaatje van de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	4,12	1,592	215

Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof gebruik wordt gemaakt van steeds terugkerende materialen (vb hout, baksteen)	3,37	1,441	215
Ik vind dat De Uithof beschikt over 'landmarks' (herkenbare, beeldbepalende en/of symbolisch gebouwen/objecten of plekken)	5,04	1,525	215
Ik vind dat haar landschap (natuur/groen in de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	3,61	1,673	215
Ik vind dat haar architectuur De Uithof een unieke campus maakt	4,53	1,637	215
In De Uithof zijn gebouwen dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, ver uit elkaar)	4,39	1,487	215
In De Uithof worden open gebieden in de buitenruimte omringd met gebouwen	4,00	1,626	215
In De Uithof liggen gebouwen en hun voorzieningen dicht bij elkaar	4,33	1,449	215
In De Uithof is sprake van een zichtbaar en voelbaar centrum	3,58	1,809	215
In De Uithof worden functies (vb onderwijs, kantoren, wonen, detailhandel, sportfaciliteiten) voldoende gemengd	3,79	1,476	215
In De Uithof is voldoende open ruimte voor interactie (vb grasveldjes, pleinen) aanwezig	3,99	1,572	215

De architectuur in De Uithof maakt plekken voor interactie (bijvoorbeeld open ruimte, voetpaden) duidelijk zichtbaar	3,53	1,407	215
De architectuur in De Uithof biedt voldoende beschutting	3,17	1,492	215
De architectuur in De Uithof maakt activiteit in gebouwen voldoende buiten zichtbaar	3,19	1,446	215
De buitenruimte van De Uithof beschikt over een duidelijk zichtbare en voelbare structuur	3,68	1,489	215
Door de structuur van het landschap (natuur/groen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	3,50	1,377	215
Door de structuur van het infrastructuursysteem (voetpaden, fietspaden en wegen) wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	4,00	1,519	215
Door structuur van de architectuur wordt de buitenruimte van De Uithof voorspelbaar	3,56	1,402	215
In de buitenruimte van De Uithof is een belofte van meer informatie aanwezig (door bijvoorbeeld voetpaden die afbuigen en wegen die draaien)	3,11	1,551	215
In De Uithof wisselen open en gesloten gebieden elkaar af	4,09	1,564	215
In De Uithof zijn uitzichten aanwezig	4,65	1,521	215
Ik kan De Uithof via wegen eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,65	1,925	215

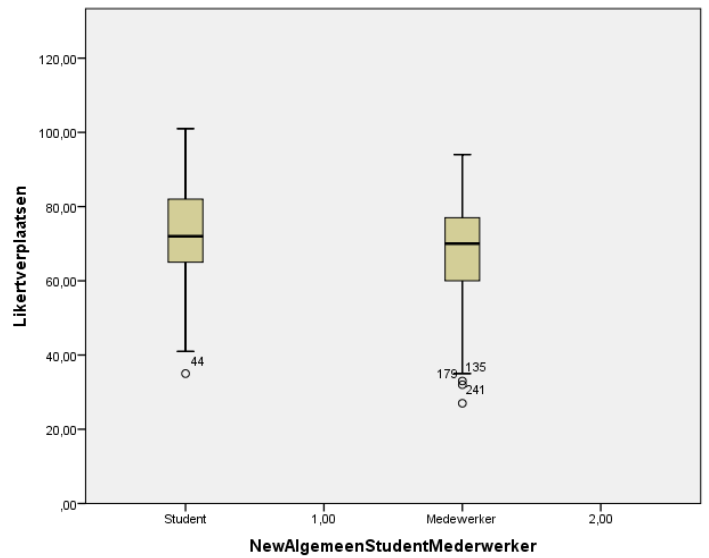
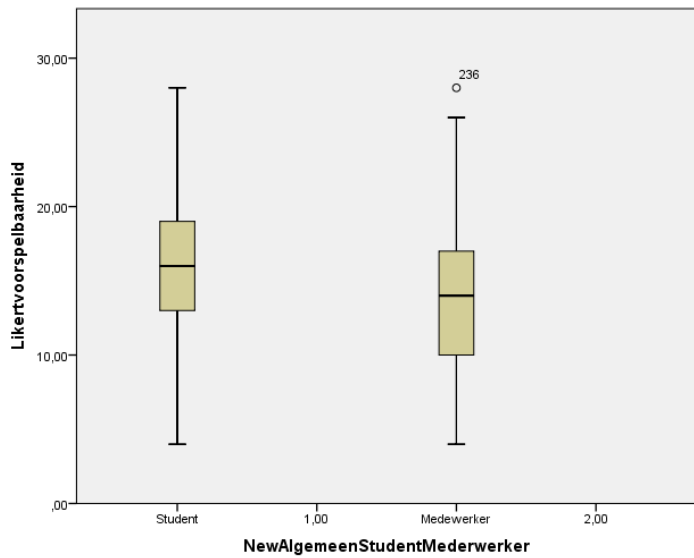
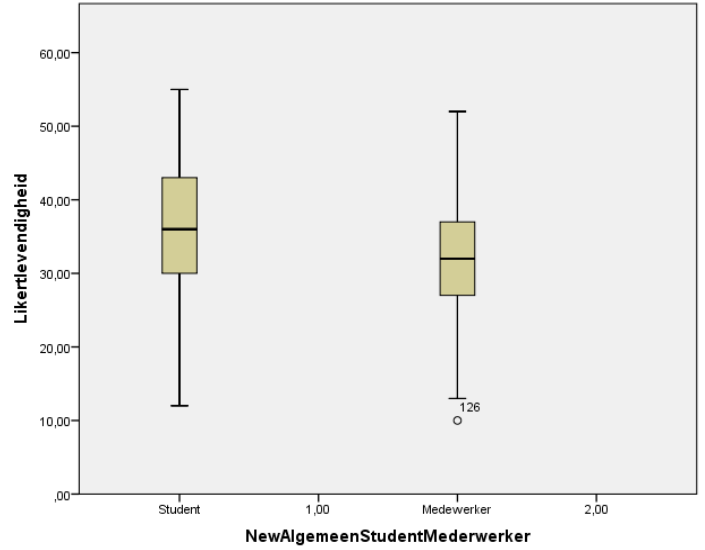
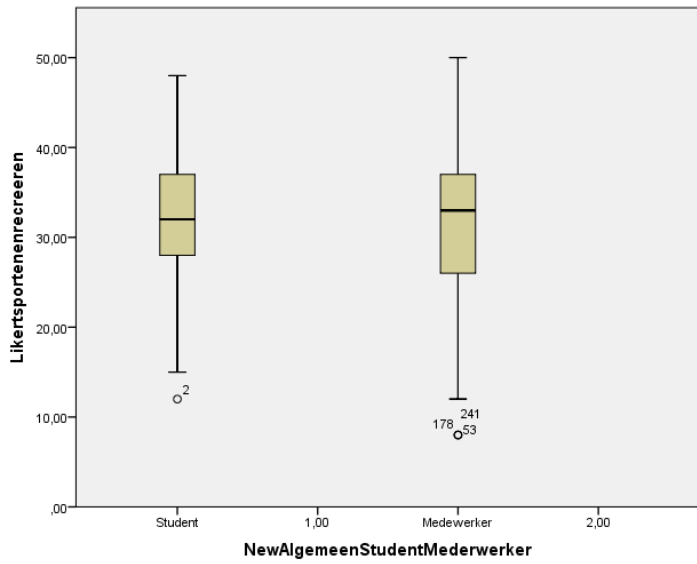
Ik kan De Uithof via fietspaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,68	1,408	215
Ik kan De Uithof via voetpaden eenvoudig bereiken (van buitenaf)	4,03	1,833	215
Ik kan De Uithof via het openbaar vervoer eenvoudig bereiken (van buitenaf)	5,67	1,440	215
Ik kan me via wegen eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,39	1,712	215
Ik kan me via fietspaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,63	1,371	215
Ik kan me via voetpaden eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	5,44	1,471	215
Ik kan me via het openbaar vervoer eenvoudig verplaatsen binnen De Uithof	4,27	1,741	215
In De Uithof zijn locaties door het bewegwijzeringssysteem gemakkelijk vindbaar	3,03	1,607	215
In De Uithof kan ik mijn auto snel en eenvoudig parkeren	3,17	1,635	215
In De Uithof kan ik mijn auto veilig parkeren	4,44	1,399	215
In De Uithof kan ik mijn auto dicht bij de gewenste locatie parkeren	3,55	1,637	215
In De Uithof kan ik mijn fiets snel en eenvoudig parkeren	5,49	1,374	215
In De Uithof kan ik mijn fiets veilig parkeren	5,17	1,401	215
In De Uithof kan ik mijn fiets dicht bij de gewenste locatie parkeren	5,67	1,376	215

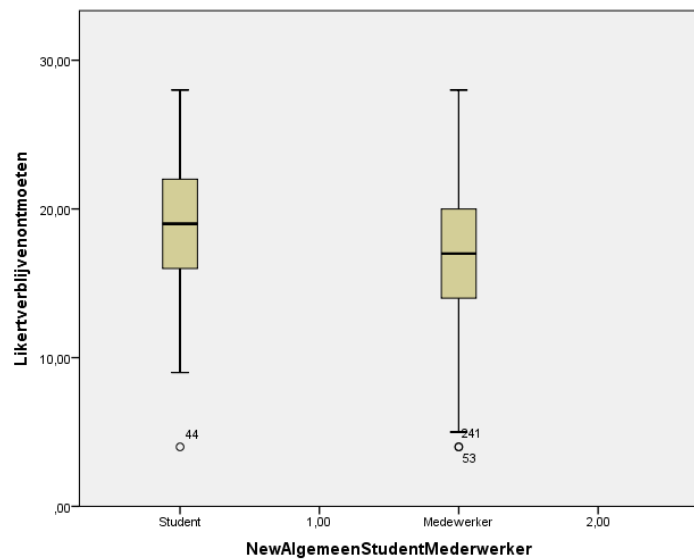
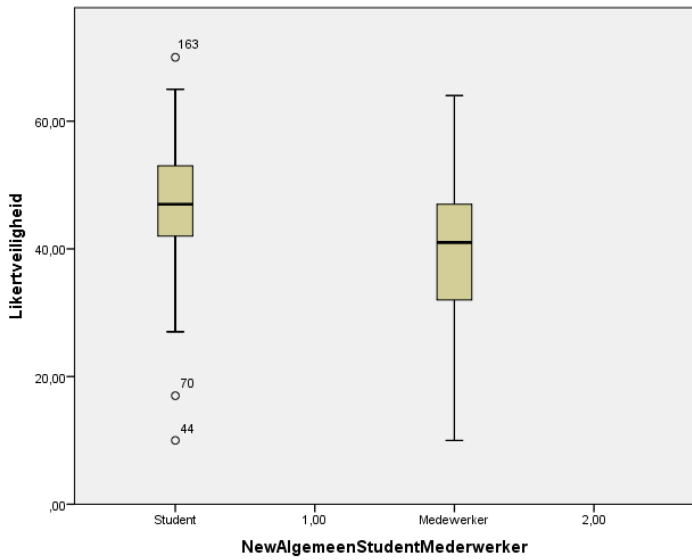
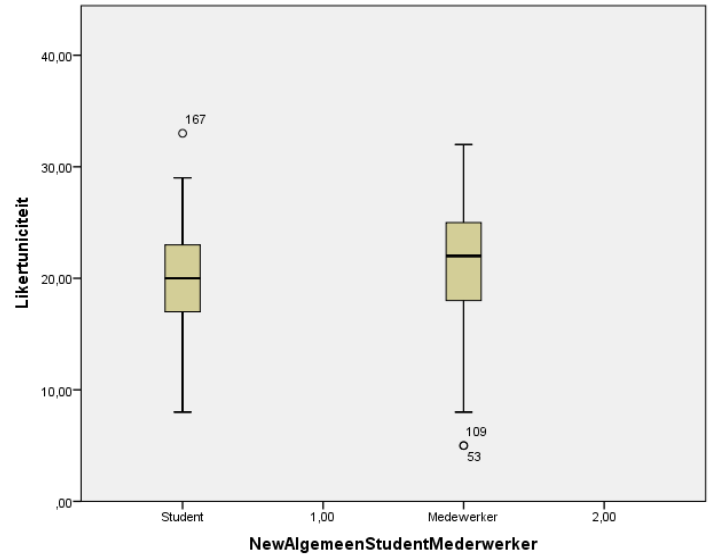
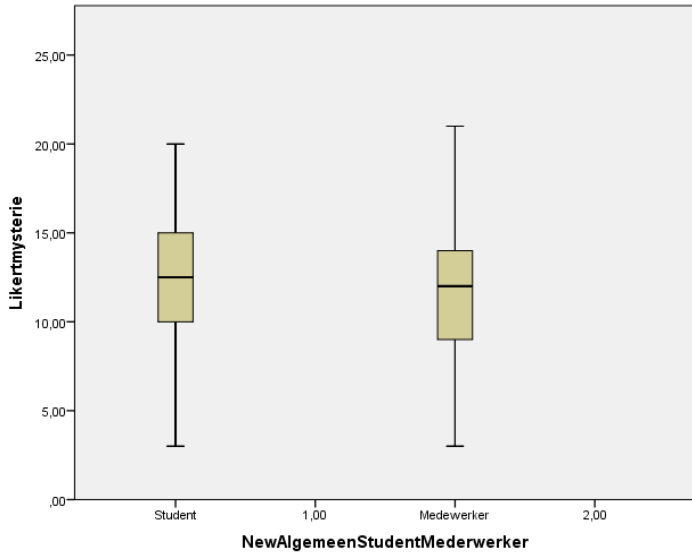
In De Uithof kan ik in de buitenruimte verblijven en ontmoeten	4,46	1,564	215
In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	4,95	1,351	215
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	3,83	1,559	215
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	4,60	1,383	215
Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan sporten (vb hardlopen, fietsen)	4,56	1,634	215
Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan sporten (vb fitness)	4,60	1,605	215
Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan recreëren (vb wandelen)	4,91	1,555	215
Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan recreëren (vb bioscoop, theater)	1,98	1,325	215
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende sportvoorzieningen aanwezig zijn (vb hardloopen fietsroutes)	4,40	1,576	215

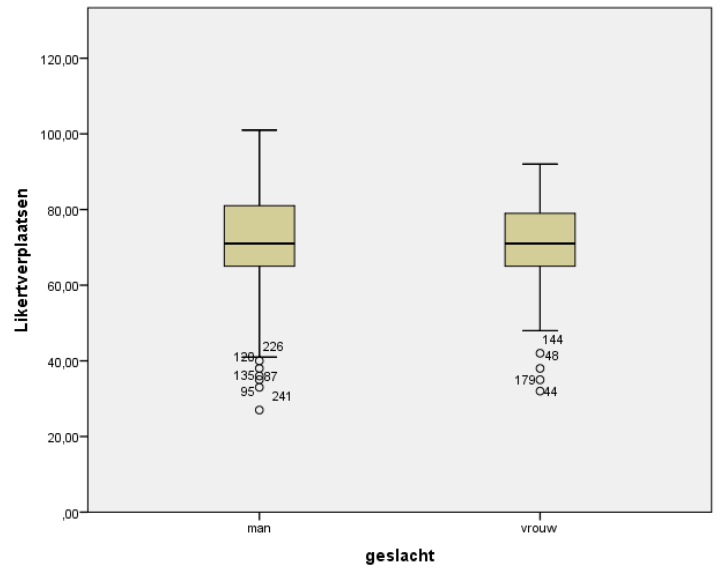
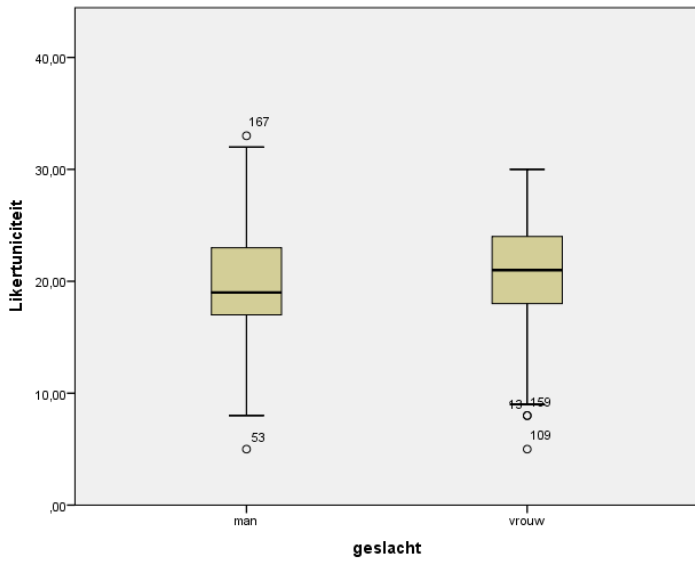
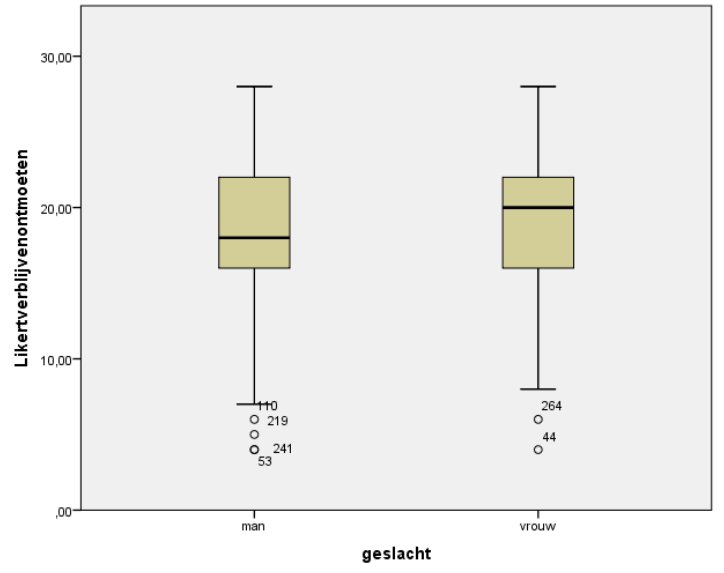
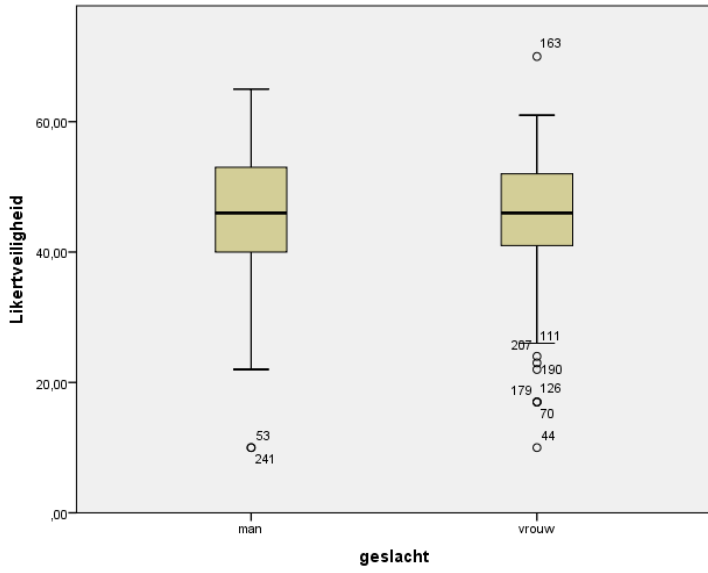
Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende sportvoorzieningen aanwezig zijn (vb sportcentrum)	4,89	1,637	215
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende recreatievoorzieningen aanwezig zijn (vb wandelroutes)	4,03	1,718	215
Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende recreatievoorzieningen aanwezig zijn (vb bioscoop, theater)	2,27	1,508	215
Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van niet-menselijke aard (vb verkeersongeval)	4,59	1,743	215
Ik voel me veilig in De Uithof omdat verkeerssoorten worden gescheiden	4,20	1,788	215
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het verkeer elkaar weinig kruist	3,97	1,812	215
Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van menselijke aard (vb overval, geweld)	4,80	1,712	215
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is overdag (als het licht is)	5,60	1,281	215
Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is 's avonds/'s nachts (als het donker is)	2,99	1,554	215

Ik voel me veilig in De Uithof omdat gebouwen er dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, veel open ruimte)	3,67	1,390	215
Ik voel me veilig in De Uithof omdat functies (vb wonen, werken, recreëren) er gemengd zijn	4,03	1,556	215
Ik voel me veilig in De Uithof doordat de activiteit in de gebouwen buiten zichtbaar is (en dus ook omgekeerd: activiteit buiten is binnen zichtbaar)	3,38	1,554	215
Ik voel me veilig in De Uithof	5,05	1,349	215

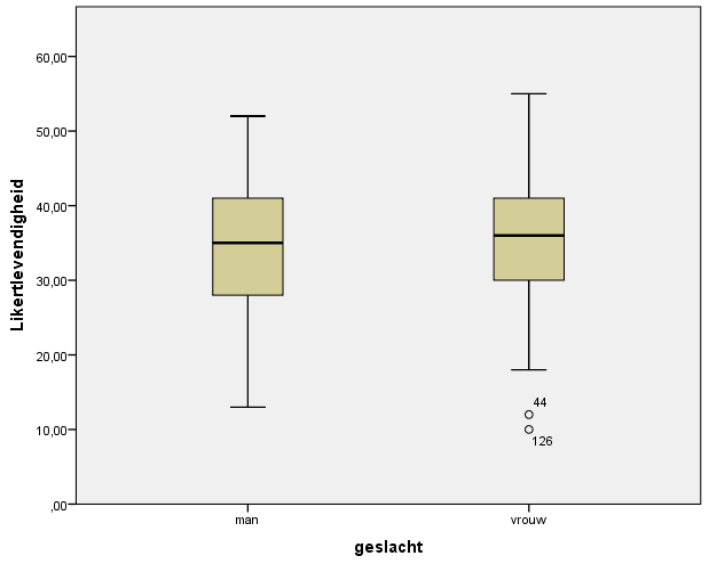
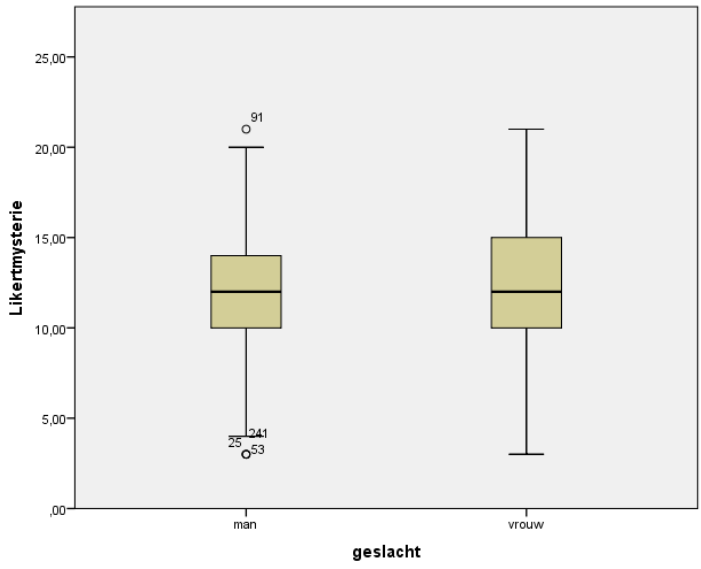
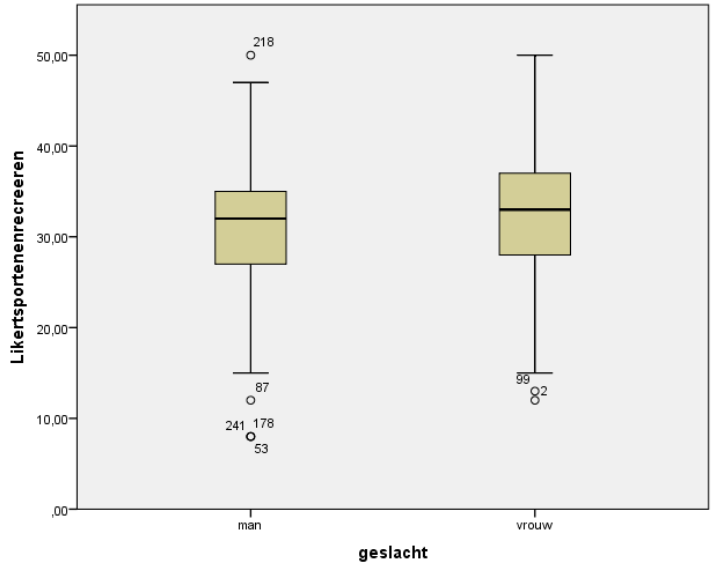
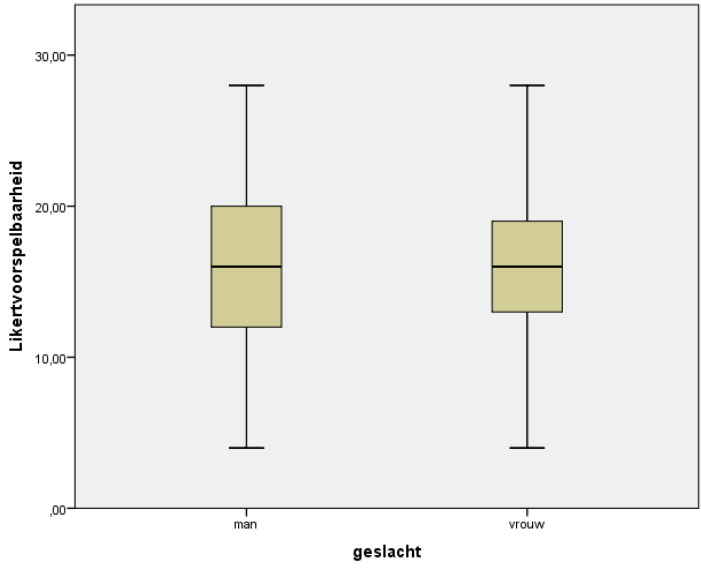
4.2 Outliers

4.3 Representativiteit

Tabel 4.3.1: Man/vrouw verhouding

geslacht			
	Observed N	Expected N	Residual
man	113	119,5	-6,5
vrouw	161	154,5	6,5
Total	274		

Test Statistics	
	geslacht
Chi-Square	,620 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,431

a. 0 cells (.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 119,5.

Bij deze toets is uitgegaan van de gegevens van de Universiteit Utrecht en de Hogeschool Utrecht over de verhouding tussen mannen en vrouwen (Universiteit Utrecht, 2011; Hogeschool Utrecht, 2011). Hieruit blijkt dat de verhouding tussen mannen en vrouwen 43,6 en 56,4 procent is.

Tabel 4.3.2: Verhouding student/medewerker

NewAlgemeenStudentMederwerker			
	Observed N	Expected N	Residual
Student	112	239,3	-127,3
Medewerker	163	35,8	127,3
Total	275		

Test Statistics	
	NewAlgemeenS tudentMederwer ker
Chi-Square	520,619 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,000

a. 0 cells (.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 35,8.

Bij deze toets is uitgegaan van de gegevens van de Universiteit Utrecht en de Hogeschool Utrecht over de verhouding tussen mannen en vrouwen (Universiteit Utrecht, 2011; Hogeschool Utrecht, 2011). Hieruit blijkt dat de verhouding tussen studenten en medewerkers **87,5 en 12,5** procent is.

Tabel 4.3.3: Frequentietabel student/medewerker na weging

NewAlgemeenStudentMederwerker				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Student	241	87,5	87,5	87,5
Medewerker	34	12,5	12,5	100,0
Total	275	100,0	100,0	

Tabel 4.3.3: Frequentietabel student/medewerker voor weging

NewAlgemeenStudentMederwerker				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Student	112	40,7	40,7	40,7
Medewerker	163	59,3	59,3	100,0
Total	275	100,0	100,0	

Bijlage 4: Analyse

5.1 'Place attachment'

5.1.1 Unicité

Tabel 5.1.1: Factor uniciteit, gemiddelden specifieke factoren

		Ik vind dat haar ruimtelijke stijl (het totaalplaatje van de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof gebruik wordt gemaakt van steeds terugkerende materialen (vb hout, baksteen)	Ik vind dat De Uithof beschikt over 'landmarks' (herkenbare, beeldbepalende en/of symbolisch gebouwen/objekten of plekken)	Ik vind dat haar landschap (natuur/groen in de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	Ik vind dat haar architectuur De Uithof een unieke campus maakt
N	Valid	275	275	274	274	273
	Missing	0	0	1	1	2
	Mean	4,15*	3,41*	5,05*	3,64*	4,52*
	Variance	2,575	2,163	2,272	2,795	2,500
	Skewness	-,160	,408	-,637	,034	-,432
	Std. Error of Skewness	,147	,147	,147	,147	,147
	Minimum	1	1	1	1	1
	Maximum	7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.1.2: 'Landmarks' De Uithof

Van Unnik-gebouw	97
Casa Confetti	57
UBU	46
HU-educatie	24
Educatorium	14
Minnaert-gebouw	12
Overig/niet ingevuld	27
Totaal	277

Tabel 5.1.3: Materialen De Uithof

Beton	75
Baksteen	37
Glas	34
Tegels	21
Overig/niet ingevuld	117
Totaal	284

Tabel 5.1.4: Unicité extra onderdelen factoren

	In De Uithof zijn duidelijk herkenbare campustoegang en aanwezig	In de buitenruimte van De Uithof zijn steeds terugkerende objecten (vb vijvers, pleintjes, banken) aanwezig
N Valid	271	272
N Missing	4	3
Mean	3,36*	3,16*
Variance	2,497	2,040
Skewness	,348	,355
Std. Error of Skewness	,148	,148
Minimum	1	1
Maximum	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.1.5: Objecten De Uithof

Verhoogde grasbakken	67
Bankjes	31
Bushokjes	9
Fietsnietjes	6
Pleintjes	6
Bomen	5
Overig	20
Niet ingevuld	131
Totaal	275

Tabel 5.1.6: Uniciteit gemiddeld

Likertuniciteit

N	Valid	271
	Missing	4
Mean		20,7528*
Variance		26,802
Skewness		-,277
Std. Error of Skewness		,148
Range		28,00
Minimum		5,00
Maximum		33,00

*Schaal 5-35, waarbij 5 heel negatief is, 20 neutraal en 35 heel positief

5.1.2 Levendigheid

Tabel 5.1.7: Factor levendigheid, gemiddelden specifieke factoren

	In De Uithof zijn gebouwen dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, ver uit elkaar)	In De Uithof worden open gebieden in de buitenruimte omringd met gebouwen	In De Uithof liggen gebouwen en hun voorzieningen dicht bij elkaar	In De Uithof is sprake van een zichtbaar en voelbaar centrum	In De Uithof worden functies (vb onderwijs, kantoren, wonen, detailhandel, sportfaciliteiten) voldoende gemengd	In De Uithof is voldoende open ruimte voor interactie (vb grasveldjes, pleinen) aanwezig	De architectuur in De Uithof maakt plekken voor interactie (bijvoorbeeld open ruimte, voetpaden) duidelijk zichtbaar	De architectuur in De Uithof biedt voldoende beschutting	De architectuur in De Uithof maakt activiteit in gebouwen voldoende buiten zichtbaar
Valid N	275	274	274	275	272	273	273	268	274
Missing	0	1	1	0	3	2	2	7	1
Mean	4,28*	3,98*	4,31*	3,48*	3,81*	3,96*	3,58*	3,18*	3,23*
Variance	2,193	2,538	2,184	3,207	2,320	2,384	1,922	2,262	2,070
Skewness	-,267	-,058	-,286	,242	,043	-,107	,018	,244	,253
Std. Error of Skewness	,147	,147	,147	,147	,148	,147	,147	,149	,147
Minimum	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Maximum	7	7	7	7	7	7	7	7	7

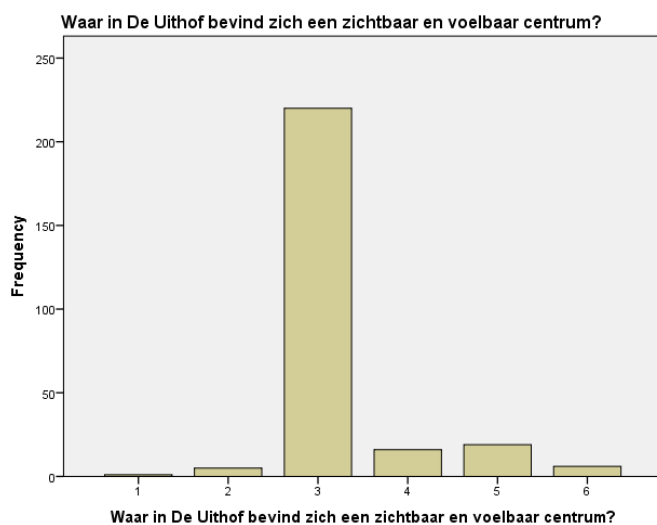
*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.1.8: Levendigheid extra onderdelen factoren

	Waar in De Uithof bevindt zich een zichtbaar en voelbaar centrum?	De hoeveelheid ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	De locatie van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	De zichtbaarheid van ingangen (ook in donker) in De Uithof zorgt voor levendigheid	De toegankelijkheid van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	De ingangen in De Uithof zijn uitnodigend	Ik vind dat in De Uithof sprake is van clustering van binnenruimtevoorzieningen (vb horeca, supermarkt, copyshop)
Valid N	267	273	271	274	272	274	273
Missing	8	2	4	1	3	1	2
Mean	3,24*	3,33*	3,36*	3,09*	3,23*	2,86*	4,40*
Variance	,523	2,007	2,068	1,954	2,046	1,827	2,271
Skewness	2,117	,229	,114	,446	,387	,577	-,403
Std. Error of Skewness	,149	,147	,148	,147	,148	,147	,147
Minimum	1	1	1	1	1	1	1
Maximum	6	7	7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.1.9: Locatie centrum De Uithof

Tabel 5.1.10: Gebouwingangen gemiddeld

LIKERTextralevendigheid
ingangengebouwen

N	Valid	274
	Missing	1
Mean		15,7993*
Skewness		,236
Std. Error of Skewness		,147
Range		28,00
Minimum		5,00
Maximum		33,00

*Schaal 5-35, waarbij 5 heel negatief is, 20 neutraal en 35 heel positief

Tabel 5.1.11: Gebouwingangen specifiek

		De hoeveelheid ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	De locatie van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	De zichtbaarheid van ingangen (ook in donker) in De Uithof zorgt voor levendigheid	De toegankelijkheid van ingangen in De Uithof zorgt voor levendigheid	De ingangen in De Uithof zijn uitnodigend
N	Valid	273	271	274	272	274
	Missing	2	4	1	3	1
Mean		3,33*	3,36*	3,09*	3,23*	2,86*
Skewness		,229	,114	,446	,387	,577
Std. Error of Skewness		,147	,148	,147	,148	,147
Range		6	6	6	6	6
Minimum		1	1	1	1	1
Maximum		7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.1.12: Levendigheid gemiddeld

Likertlevendigheid

N	Valid	262
	Missing	13
Mean		33,8702
Variance		62,627
Skewness		,092
Std. Error of Skewness		,150
Minimum		10,00
Maximum		55,00

*Schaal 9-63, waarbij 9 heel negatief is, 36 neutraal en 63 heel positief

5.1.3 Voorspelbaarheid en Mysterie

Tabel 5.1.13: Voorspelbaarheid gemiddeld

Likertvoorspelbaarheid

N	Valid	268
	Missing	7
Mean		14,6754*
Skewness		-,181
Std. Error of Skewness		,149
Range		24,00
Minimum		4,00
Maximum		28,00

*Schaal 4-28, waarbij 4 heel negatief is, 16 neutraal en 28 heel positief

Tabel 5.1.14: Mysterie gemiddeld

Likertmysterie

N	Valid	273
	Missing	2
Mean		11,7912*
Skewness		-,324
Std. Error of Skewness		,147
Range		18,00
Minimum		3,00
Maximum		21,00

*Schaal 3-21, waarbij 3 heel negatief is, 12 neutraal en 21 heel positief

Tabel 5.1.15: Verband voorspelbaarheid en mysterie

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
newclass3likertvoorspelbaarheid * newclass3likertmysterie	269 ^a	97,8%	5,969	2,2%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	62,682 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	53,673	4	,000
Linear-by-Linear Association	28,156	1	,000
N of Valid Cases	269		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,57.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Phi	,483			,000
Nominal by Nominal				
Cramer's V	,341			,000
Contingency Coefficient	,435			,000
Kendall's tau-b	,306	,064	4,562	,000
Ordinal by Ordinal				
Kendall's tau-c	,237	,052	4,562	,000
Gamma	,508	,098	4,562	,000
N of Valid Cases	269			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

5.1.5 'Place attachment'

Tabel 5.1.16: 'Place attachment' gemiddeld

Likertplaceattachment

N	Valid	274
	Missing	1
Mean		80,5839*
Skewness		-,146
Std. Error of Skewness		,147
Range		95,00
Minimum		30,00
Maximum		125,00

*Schaal 21-147, waarbij 21 heel negatief is, 84 neutraal en 147 heel positief

5.2 'Place dependence'

5.2.1 Verplaatsen

Tabel 5.2.1: Factor verplaatsen specifieke onderdelen

		LIKERTverplaat senextern	LIKERTverplaat senintem	LIKERTverplaat senautoparkere n	LIKERTverplaat senfietsparkeren	In De Uithof zijn locaties door het bewegwijzerings systeem gemakkelijk vindbaar
N	Valid	275	275	273	275	274
	Missing	0	0	2	0	1
	Mean	19,9709*	19,5600*	11,0916**	16,2873**	3,08***
	Variance	22,547	20,912	14,775	13,264	2,631
	Skewness	-,719	-,611	-,041	-1,011	,487
	Std. Error of Skewness	,147	,147	,147	,147	,147
	Minimum	5,00	1,00	3,00	3,00	1
	Maximum	28,00	28,00	19,00	21,00	7

*Schaal 4-28, waarbij 4 heel negatief is, 16 neutraal en 28 heel positief

**Schaal 3-21, waarbij 3 heel negatief is, 12 neutraal en 21 heel positief

***Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.2: Factor verplaatsen extra onderdelen

		In De Uithof zijn verschillende verkeerssoorten (voetganger, fietsers, automobilist) gescheiden	In De Uithof is het centrum uitsluitend voor voetgangers	In De Uithof heeft de voetganger de hoofdrol	In De Uithof kruisen verschillende verkeerssoorten zo min mogelijk
N	Valid	274	273	274	274
	Missing	1	2	1	1
	Mean	4,93*	2,96*	3,33*	3,59*
	Skewness	-,726	,599	,292	,113
	Std. Error of Skewness	,147	,147	,147	,147
	Range	6	6	6	6
	Minimum	1	1	1	1
	Maximum	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.3: Totaalscore bewegwijzing

LIKERTextra verplaatsenbewegwijzerin

g

N	Valid	275
	Missing	0
Mean		13,5527*
Skewness		,114
Std. Error of Skewness		,147
Range		25,00
Minimum		3,00
Maximum		28,00

*Schaal 4-28, waarbij 4 heel negatief is, 16 neutraal en 28 heel positief

Tabel 5.2.4: Bewegwijzing specifiek

		Zichtbaar	Leesbaar (op verschillende snelheden)	Eenvoudig te begrijpen	Aanwezig vanaf de omgeving van De Uithof tot aan de deur waar u moet zijn
N	Valid	273	274	274	272
	Missing	2	1	1	3
Mean		3,42*	3,46*	3,68*	3,08*
Skewness		,221	,066	-,077	,416
Std. Error of Skewness		,147	,147	,147	,148
Range		6	6	6	6
Minimum		1	1	1	1
Maximum		7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.5: Factor verplaatsen gemiddeld

Likertverplaatsen

N	Valid	275
	Missing	0
Mean		69,8982
Skewness		-,516
Std. Error of Skewness		,147
Range		74,00
Minimum		27,00
Maximum		101,00

*Schaal 15-105, waarbij 15 heel negatief is, 60 neutraal en 105 heel positief

5.2.2 Verblijven & ontmoeten

Tabel 5.2.6: Factor verblijven en ontmoeten specifieke onderdelen

	In De Uithof kan ik in de buitenruimte verblijven en ontmoeten	In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten
N	Valid	274	272	272
	Missing	1	3	3
Mean		4,44*	4,94*	3,85*
Variance		2,357	1,853	2,384
Skewness		-,452	-,802	,079
Std. Error of Skewness		,147	,148	,148
Minimum		1	1	1
Maximum		7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.7: Verblijven & ontmoeten extra verblijfsplekken

		In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik alleen kan verblijven/studeren/werken	In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik samen kan verblijven/studeren/werken	In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in stilte kan verblijven/studeren/werken	In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in drukte kan verblijven/studeren/werken	In De Uithof zijn flexibele verblijfsplekken aanwezig (aanpasbaar op eigen ruimtelijke wensen)
N	Valid	275	275	274	274	273
	Missing	0	0	1	1	2
	Mean	4,43*	4,43*	4,09*	4,84*	3,69*
	Skewness	-,302	-,211	-,137	-,478	,076
	Std. Error of Skewness	,147	,147	,147	,147	,147
	Range	6	6	6	6	6
	Minimum	1	1	1	1	1
	Maximum	7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.8: Extra verblijfsplekken gemiddeld

LIKERTextra verblijvenontmoeten
verblijfsplekken

N	Valid	275
	Missing	0
	Mean	21,4145*
	Variance	36,995
	Skewness	-,179
	Std. Error of Skewness	,147
	Minimum	5,00
	Maximum	35,00

*Schaal 5-35, waarbij 5 heel negatief is, 20 neutraal en 35 heel positief

Tabel 5.2.9: Factor verblijven & ontmoeten extra verblijfsplekken buitenruimte

		Banken	Combinatie zitje/tafel	Trappen	Muurtjes	Grasvelden
N	Valid	274	274	272	273	274
	Missing	1	1	3	2	1
Mean		3,32*	2,88*	3,90*	3,76*	4,15*
Skewness		,354	,780	-,032	-,017	-,167
Std. Error of Skewness		,147	,147	,148	,147	,147
Range		6	6	6	6	6
Minimum		1	1	1	1	1
Maximum		7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.10: Factor verblijven & ontmoeten extra verblijfsplekken binnenruimte

		Eet- en drinkgelegenhe den	Supermarkt	Boekwinkel	Copyshop	Bank (financieel)
N	Valid	273	275	275	274	273
	Missing	2	0	0	1	2
Mean		3,99*	4,00*	4,58*	4,21*	3,67*
Variance		2,897	3,234	2,485	2,334	2,987
Skewness		,019	-,061	-,526	-,225	,131
Std. Error of Skewness		,147	,147	,147	,147	,147
Minimum		1	1	1	1	1
Maximum		7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.11: Factor verblijven & ontmoeten gemiddeld

Likertverblijvenontmoeten

N	Valid	268
	Missing	7
Mean		17,8097*
Skewness		-,334
Std. Error of Skewness		,149
Range		24,00
Minimum		4,00
Maximum		28,00

*Schaal 4-28, waarbij 4 heel negatief is, 16 neutraal en 28 heel positief

5.2.3 Sporten & recreëren

Tabel 5.2.12: Factor sporten & recreëren specifieke onderdelen

	Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan sporten (vb hardlopen, fietsen)	Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan sporten (vb fitness)	Ik vind dat ik in de buitenruimte van De Uithof kan recreëren (vb wandelen)	Ik vind dat ik in de binnenruimte van De Uithof kan recreëren (vb bioscoop, theater)	Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof voldoende sportvoorzieningen aanwezig zijn (vb hardlopen fietsroutes)	Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende recreatieve voorzieningen aanwezig zijn (vb wandelroutes)	Ik vind dat in de binnenruimte van De Uithof voldoende recreatieve voorzieningen aanwezig zijn (vb bioscoop, theater)
Valid N	273	272	271	273	272	272	272
Missing	2	3	4	2	3	3	3
Mean	4,64*	4,63*	4,96*	2,03*	4,43*	4,93*	4,13*
Variance	2,553	2,514	2,457	1,782	2,489	2,611	2,951
Skewness	-,483	-,460	-,781	1,593	-,358	-,600	-,147
Std. Error of Skewness	,147	,148	,148	,147	,148	,148	,148
Minimum	1	1	1	1	1	1	1
Maximum	7	7	7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.13: Factor sporten & recreëren extra voorzieningen buitenruimte

	Wandel-/hardlooproutes	Fietsroutes	Botanische tuin	Beeldentuin
Valid N	273	274	274	268
Missing	2	1	1	7
Mean	4,27*	4,55*	5,80*	3,83*
Variance	2,728	2,556	1,790	2,952
Skewness	-,287	-,470	-1,258	-,030
Std. Error of Skewness	,147	,147	,147	,149
Minimum	1	1	1	1
Maximum	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.14: Factor sporten & recreëren extra voorzieningen binnenruimte

		Sportcentrum (groot centrum met veel verschillende sportvoorzienin- gen)	Fitnesscentrum (specifiek centrum alleen gericht op fitness)	Theater	Bioscoop
N	Valid	271	272	274	270
	Missing	4	3	1	5
Mean		5,25*	4,61*	2,26*	2,22*
Variance		2,315	2,681	2,500	2,722
Skewness		-,978	-,369	1,146	1,318
Std. Error of Skewness		,148	,148	,147	,148
Minimum		1	1	1	1
Maximum		7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.15: Factor sporten & recreëren gemiddeld

Likertsportenenrecreëren

N	Valid	275
	Missing	0
Mean		31,8109*
Variance		60,745
Skewness		-,435
Std. Error of Skewness		,147
Minimum		8,00
Maximum		50,00

*Schaal 8-56, waarbij 8 heel negatief is, 32 neutraal en 56 heel positief

5.2.4: Veiligheid

Tabel 5.2.16: Factor veiligheid specifieke onderdelen

	Ik voel me in De Uithof veilig voor ongevallen van niet-menselijke aard (vb verkeersongeval)	Ik voel me veilig in De Uithof omdat verkeerssoorten worden geschieden	Ik voel me veilig in De Uithof omdat het verkeer elkaar weinig kruist	Ik voel me veilig in De Uithof van menselijke aard (vb overval, geweld)	Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is overdag (als het licht is)	Ik voel me veilig in De Uithof omdat het er levendig is 's avonds/'s nachts (als het donker is)	Ik voel me veilig in De Uithof omdat gebouwen er dicht bij elkaar gebouwd zijn (tegenovergestelde van verspreid, veel open ruimte)	Ik voel me veilig in De Uithof omdat functies (vb wonen, werken, recreëren) er gemengd zijn	Ik voel me veilig in De Uithof doordat de activiteit in de gebouwen buiten zichtbaar is (en dus ook omgekeerd: activiteit binnen zichtbaar)	Ik voel me veilig in De Uithof
Valid N	274	274	272	273	274	273	272	272	270	274
Missing	1	1	3	2	1	2	3	3	5	1
Mean	4,55*	4,18*	3,92*	4,89*	5,60*	3,15*	3,69*	4,14*	3,51*	5,09*
Variance	2,974	3,156	3,282	2,782	1,655	2,599	1,978	2,298	2,466	1,809
Skewness	-,441	-,263	-,106	-,811	-1,265	,454	,025	-,149	,137	-,734
Std. Error of Skewness	,147	,147	,148	,147	,147	,147	,148	,148	,148	,147
Minimum	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Maximum	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7

*Schaal 1-7, waarbij 1 heel negatief is, 4 neutraal en 7 heel positief

Tabel 5.2.17: Factor veiligheid gemiddeld

Likertveiligheid

N	Valid	274
	Missing	1
Mean		42,5474*
Variance		107,399
Skewness		-,354
Std. Error of Skewness		,147
Minimum		10,00
Maximum		70,00

*Schaal 10-70, waarbij 10 heel negatief is, 40 neutraal en 70 heel positief

Tabel 5.2.18: Verband veiligheid en verplaatsen

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class3likertveiligheid *	275	100,0%	0	0,0%	275	100,0%
Class2likertverplaatsen						

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	43,458 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	42,013	2	,000
Linear-by-Linear Association	38,730	1	,000
N of Valid Cases	275		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,46.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,398			,000
	Cramer's V	,398			,000
	Contingency Coefficient	,369			,000
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,355	,047	6,250	,000
	Kendall's tau-c	,295	,047	6,250	,000
	Gamma	,773	,072	6,250	,000
N of Valid Cases		275			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Tabel 5.2.19: Verband veiligheid en verblijven & ontmoeten

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class3likertveiligheid * class3likertverblijvenenontm oeten	275	100,0%	0	0,0%	275	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	78,344 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	68,470	4	,000
Linear-by-Linear Association	58,983	1	,000
N of Valid Cases	275		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,32.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,534			,000
	Cramer's V	,377			,000
	Contingency Coefficient	,471			,000
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,438	,050	7,852	,000
	Kendall's tau-c	,355	,045	7,852	,000
	Gamma	,714	,062	7,852	,000
N of Valid Cases		275			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Tabel 5.2.20: Verband veiligheid en sporten & recreëren

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class3likertveiligheid *						
Class3likertsportenenrecreëren	275	100,0%	0	0,0%	275	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,594 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	16,909	4	,002
Linear-by-Linear Association	7,910	1	,005
N of Valid Cases	275		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,58.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
	Phi	,274			,000
Nominal by Nominal	Cramer's V	,194			,000
	Contingency Coefficient	,264			,000
	Kendall's tau-b	,154	,064	2,382	,017
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,112	,047	2,382	,017
	Gamma	,291	,116	2,382	,017
N of Valid Cases		275			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

5.2.21: 'Place dependence' gemiddeld

Likertplacedependence

N	Valid	275
	Missing	0
Mean		161,7382
Variance		822,055
Skewness		-,599
Std. Error of Skewness		,147
Minimum		49,00
Maximum		231,00

*Schaal 37-259, waarbij 37 heel negatief is, 148 neutraal en 259 heel positief

5.3 Invloedsfactoren

5.3.1 Duur en frequentie

Tabel 5.3.1: Verband duur en 'Place attachment'

	Case Processing Summary					
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3algemeenduur * class3likertPA	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,101 ^a	4	,088
Likelihood Ratio	7,714	4	,103
Linear-by-Linear Association	,405	1	,524
N of Valid Cases	275		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,11.

Tabel 5.3.2: Verband duur en 'place dependence'

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3algemeenduur * Class2likertPD	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,110 ^a	2	,574
Likelihood Ratio	1,132	2	,568
Linear-by-Linear Association	,074	1	,785
N of Valid Cases	275		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,07.

Tabel 5.3.3: Verband duur en 'sense of place'

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3algemeenduur * class2sop	276 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,058 ^a	2	,217
Likelihood Ratio	3,089	2	,213
Linear-by-Linear Association	1,185	1	,276
N of Valid Cases	276		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,42.

Tabel 5.3.4: Verband duur en uniciteit

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3algemeenduur * Class3likertuniciteit	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,518 ^a	4	,641
Likelihood Ratio	2,433	4	,657
Linear-by-Linear Association	,690	1	,406
N of Valid Cases	275		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,56.

Tabel 5.3.5: Verband duur en levendigheid

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3algemeenduur * class3likertlevendigheid	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,022 ^a	4	,197
Likelihood Ratio	6,356	4	,174
Linear-by-Linear Association	2,264	1	,132
N of Valid Cases	275		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,47.

Tabel 5.3.6: Verband duur en verplaatsen

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3algemeenduur * Class2likertverplaatsen	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,019 ^a	2	,221
Likelihood Ratio	2,937	2	,230
Linear-by-Linear Association	,063	1	,801
N of Valid Cases	275		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,88.

Tabel 5.3.7: Verband duur en verblijven & ontmoeten

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3algemeenduur * class3likertverblijvenenontmoeten	276 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,475 ^a	4	,346
Likelihood Ratio	4,493	4	,343
Linear-by-Linear Association	,214	1	,644
N of Valid Cases	276		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,08.

Tabel 5.3.8: verband frequentie en 'place attachment'

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
wonen in de uithof? * Class2likertPA	274 ^a	99,6%	,969	0,4%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,025 ^a	1	,876	1,000	,513
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,025	1	,875		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	,024	1	,876		
N of Valid Cases	274				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,42.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.9: Verband frequentie en 'place dependence'

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
wonen in de uithof? * Class2likertPD	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,409 ^a	1	,522	,642	,355
Continuity Correction ^b	,164	1	,686		
Likelihood Ratio	,431	1	,511		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	,408	1	,523		
N of Valid Cases	275				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,36.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.10: Verband frequentie en 'sense of place'

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
wonen in de uithof? * class2sop	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,226 ^a	1	,268	,314	,184
Continuity Correction ^b	,817	1	,366		
Likelihood Ratio	1,296	1	,255		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	1,222	1	,269		
N of Valid Cases	275				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,72.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.11: Verband frequentie en uniciteit

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
wonen in de uithof? * Class3likertuniciteit	274 ^a	99,6%	,969	0,4%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	35,187 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	27,676	2	,000
Linear-by-Linear Association	16,457	1	,000
N of Valid Cases	274		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,09.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Phi	,358			,000
Nominal by Nominal				
Cramer's V	,358			,000
Contingency Coefficient	,337			,000
Ordinal by Ordinal				
Kendall's tau-b	-,242	,075	-2,956	,003
Kendall's tau-c	-,149	,050	-2,956	,003
N of Valid Cases	274			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Tabel 5.3.12: Verband frequentie en levendigheid

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
women in de uithof? * class3likertlevendigheid	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,667 ^a	2	,717
Likelihood Ratio	,718	2	,698
Linear-by-Linear Association	,318	1	,573
N of Valid Cases	275		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,92.

Tabel 5.3.13: Verband frequentie en verplaatsen

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
wonen in de uithof? * Class3likertverplaatsen	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,235 ^a	2	,539
Likelihood Ratio	2,276	2	,321
Linear-by-Linear Association	,352	1	,553
N of Valid Cases	275		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,05.

Tabel 5.3.14: Verband frequentie en verblijven & ontmoeten

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
wonen in de uithof? * class3likertverblijvenenontm oeten	274 ^a	99,6%	,969	0,4%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,743 ^a	2	,005
Likelihood Ratio	12,047	2	,002
Linear-by-Linear Association	5,175	1	,023
N of Valid Cases	274		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,57.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
	Phi	,198			,005
Nominal by Nominal	Cramer's V	,198			,005
	Contingency Coefficient	,194			,005
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,149	,045	3,065	,002
	Kendall's tau-c	,101	,033	3,065	,002
N of Valid Cases		274			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Tabel 5.3.15: Uniceit en verblijven & ontmoeten verschil gemiddelden op basis van frequentie

Group Statistics

	wonen in de uithof?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ik vind dat haar ruimtelijke stijl (het totaalplaatje van de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	>= 2	242	4,11	1,547	,099
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof gebruik wordt gemaakt van steeds terugkerende materialen (vb hout, baksteen)	< 2	32	4,86	1,379	,242
Ik vind dat De Uithof beschikt over 'landmarks' (herkenbare, beeldbepalende en/of symbolisch gebouwen/objecten of plekken)	>= 2	242	3,27	1,445	,093
Ik vind dat haar landschap (natuur/groen in de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	< 2	32	4,01	1,614	,283
Ik vind dat haar architectuur De Uithof een unieke campus maakt	>= 2	242	4,80	1,556	,101
In De Uithof zijn duidelijk	< 2	32	5,28	1,364	,240
	>= 2	242	3,53	1,558	,100
	< 2	32	4,05	1,598	,281
	>= 2	242	4,37	1,489	,096
	< 2	30	4,45	1,485	,270
	>= 2	237	3,65	1,474	,096

herkenbare campustoegangen aanwezig	< 2	32	3,72	1,719	,302
In de buitenruimte van De Uithof zijn steeds	>= 2	237	3,22	1,466	,095
terugkerende objecten (vb vijvers, pleintjes, banken) aanwezig	< 2	32	3,32	1,684	,296
In De Uithof kan ik in de buitenruimte verblijven en ontmoeten	>= 2	240	4,67	1,503	,097
In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	< 2	32	4,40	1,034	,182
In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	>= 2	235	5,17	1,318	,086
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	< 2	32	4,80	1,343	,236
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	>= 2	239	4,17	1,603	,104
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	< 2	32	3,99	1,343	,236
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	>= 2	235	4,84	1,378	,090
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	< 2	32	4,72	1,146	,201
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik alleen kan verblijven/studeren/werken	>= 2	242	4,45	1,710	,110
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik samen kan verblijven/studeren/werken	< 2	32	4,52	1,532	,269
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik samen kan verblijven/studeren/werken	>= 2	242	4,37	1,592	,102
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik samen kan verblijven/studeren/werken	< 2	32	4,20	1,488	,261
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in stilte kan verblijven/studeren/werken	>= 2	240	4,27	1,775	,115
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in drukte kan verblijven/studeren/werken	< 2	32	4,11	1,708	,300
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in drukte kan verblijven/studeren/werken	>= 2	242	4,93	1,528	,098
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in drukte kan verblijven/studeren/werken	< 2	32	4,60	1,374	,241

In De Uithof zijn flexibele verblijfsplekken aanwezig (aanpasbaar op eigen ruimtelijke wensen)	>= 2	241	3,82	1,513	,097
Banken	< 2	32	3,45	1,817	,319
Combinatie zitje/tafel	>= 2	242	3,46	1,717	,110
Trappen	< 2	32	3,38	1,615	,284
Muurtjes	>= 2	242	3,00	1,601	,103
	< 2	32	2,66	1,264	,222
	>= 2	237	4,06	1,508	,098
	< 2	32	3,47	1,987	,349
	>= 2	242	3,84	1,463	,094
	< 2	32	3,95	1,650	,290
Grasvelden	>= 2	240	4,29	1,777	,115
	< 2	32	4,95	1,464	,257
Eet- en drinkgelegenheden	>= 2	240	4,49	1,637	,106
	< 2	32	3,65	1,774	,311
Supemarkt	>= 2	242	3,92	1,840	,118
	< 2	32	2,26	1,361	,239
Boekwinkel	>= 2	242	4,61	1,585	,102
	< 2	32	4,01	1,850	,325
Copyshop	>= 2	240	4,44	1,494	,097
	< 2	32	3,47	1,426	,250
Bank (financieel)	>= 2	240	3,97	1,799	,116
	< 2	32	2,46	1,225	,215

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Ik vind dat haar ruimtelijke stijl (het totaalplaatje van de buitenruimte) De Uithof uniek maakt	Equal variances assumed	6,595	,011	-2,622	272	,009	-,749	,286	-1,312	-,187
Ik vind dat in de buitenruimte van De Uithof gebruik wordt gemaakt van steeds terugkerende materialen (vb hout, baksteen)	Equal variances not assumed			-2,864	42,782	,006	-,749	,262	-1,277	-,222
Ik vind dat De Uithof beschikt over 'landmarks' (herkenbare, beeldbepalende en/of symbolisch gebouwen/objecten of plekken)	Equal variances assumed	,740	,390	-2,705	272	,007	-,741	,274	-1,281	-,202
Ik vind dat haar landschap (natuur/groen in de	Equal variances not assumed			-2,486	38,497	,017	-,741	,298	-1,345	-,138
	Equal variances assumed	,254	,615	-1,653	270	,100	-,475	,287	-1,040	,091
	Equal variances not assumed			-1,827	43,296	,075	-,475	,260	-,998	,049
	Equal variances assumed	,428	,514	-1,785	272	,075	-,522	,292	-1,097	,054

buitenruimte) De Uithof uniek maakt	Equal variances not assumed			-1,751	39,880	,088	-,522	,298	-1,124	,080
Ik vind dat haar architectuur De Uithof een unieke campus maakt	Equal variances assumed	,445	,505	-,279	270	,780	-,080	,287	-,645	,485
In De Uithof zijn duidelijk herkenbare campustoegangen aanwezig	Equal variances not assumed			-,280	37,051	,781	-,080	,286	-,660	,500
In de buitenruimte van De Uithof zijn steeds terugkerende objecten (vb vijvers, pleintjes, banken) aanwezig	Equal variances assumed	1,662	,199	-,255	268	,799	-,072	,282	-,627	,483
In De Uithof kan ik in de buitenruimte verblijven en ontmoeten	Equal variances not assumed			-,227	38,017	,822	-,072	,317	-,713	,569
In De Uithof kan ik in de binnenruimte verblijven en ontmoeten	Equal variances assumed	4,825	,029	-,392	268	,695	-,110	,280	-,660	,441
Door de aanwezigheid van verblijfsplekken (vb zitjes) kan ik in de buitenruimte van De Uithof verblijven en ontmoeten	Equal variances not assumed			-,353	38,221	,726	-,110	,311	-,738	,519
	Equal variances assumed	2,683	,103	,991	270	,322	,270	,272	-,266	,806
	Equal variances not assumed			1,312	51,423	,195	,270	,206	-,143	,683
	Equal variances assumed	,003	,958	1,487	266	,138	,368	,247	-,119	,855
	Equal variances not assumed			1,466	40,224	,150	,368	,251	-,139	,875
	Equal variances assumed	,996	,319	,626	270	,532	,184	,295	-,396	,765
	Equal variances not assumed			,716	44,519	,478	,184	,258	-,334	,703

Door de aanwezigheid van verblijfsplekken in de binnenruimte (in de vorm van voorzieningen die ook invloed hebben op de buitenruimte, zoals horeca, supermarkt, copyshop) kan ik in De Uithof verblijven en ontmoeten	Equal variances assumed	1,171	,280	,448	266	,654	,114	,253	-,385	,612
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik alleen kan verblijven/studeren/werken	Equal variances not assumed			,515	44,942	,609	,114	,220	-,330	,557
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik samen kan verblijven/studeren/werken	Equal variances assumed	1,072	,301	-,217	272	,828	-,069	,316	-,691	,554
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik samen kan verblijven/studeren/werken	Equal variances not assumed			-,236	42,644	,815	-,069	,291	-,655	,518
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in stilte kan verblijven/studeren/werken	Equal variances assumed	,138	,711	,585	272	,559	,173	,296	-,409	,755
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in stilte kan verblijven/studeren/werken	Equal variances not assumed			,616	41,688	,541	,173	,281	-,393	,739
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in drukte kan verblijven/studeren/werken	Equal variances assumed	,001	,976	,485	270	,628	,160	,331	-,491	,811
In De Uithof zijn verblijfsplekken aanwezig waar ik in drukte kan verblijven/studeren/werken	Equal variances not assumed			,500	41,164	,620	,160	,321	-,488	,809
In De Uithof zijn flexibele verblijfsplekken aanwezig	Equal variances assumed	1,698	,194	1,173	272	,242	,331	,282	-,225	,887
In De Uithof zijn flexibele verblijfsplekken aanwezig	Equal variances not assumed			1,272	42,572	,210	,331	,260	-,194	,857
In De Uithof zijn flexibele verblijfsplekken aanwezig	Equal variances assumed	4,538	,034	1,275	272	,203	,370	,290	-,201	,941

(aanpasbaar op eigen ruimtelijke wensen)	Equal variances not assumed			1,108	37,510	,275	,370	,334	-306	1,046
Banken	Equal variances assumed	,008	,931	,238	272	,812	,076	,319	-552	,704
	Equal variances not assumed			,250	41,557	,804	,076	,304	-538	,690
Combinatie zitje/tafel	Equal variances assumed	2,717	,100	1,167	272	,244	,342	,293	-235	,918
	Equal variances not assumed			1,397	46,150	,169	,342	,245	-151	,834
Trappen	Equal variances assumed	10,765	,001	2,011	268	,045	,592	,294	,012	1,171
	Equal variances not assumed			1,633	36,545	,111	,592	,362	-143	1,326
Muurtjes	Equal variances assumed	2,476	,117	-395	272	,693	-110	,278	-657	,437
	Equal variances not assumed			-360	38,349	,721	-110	,305	-726	,507
Grasvelden	Equal variances assumed	3,917	,049	-2,001	270	,046	-653	,326	-1,295	-011
	Equal variances not assumed			-2,319	44,978	,025	-653	,281	-1,220	-086
Eet- en drinkgelegenheden	Equal variances assumed	,554	,457	2,713	270	,007	,839	,309	,230	1,448
	Equal variances not assumed			2,552	39,030	,015	,839	,329	,174	1,505
Supermarkt	Equal variances assumed	7,317	,007	4,958	272	,000	1,661	,335	1,001	2,321

	Equal variances not assumed			6,230	48,360	,000	1,661	,267	1,125	2,197
Boekwinkel	Equal variances assumed	3,404	,066	2,011	272	,045	,608	,302	,013	1,204
	Equal variances not assumed			1,786	37,870	,082	,608	,341	-,081	1,298
Copyshop	Equal variances assumed	,035	,852	3,470	270	,001	,965	,278	,417	1,513
	Equal variances not assumed			3,596	41,340	,001	,965	,268	,423	1,507
Bank (financieel)	Equal variances assumed	4,472	,035	4,636	270	,000	1,511	,326	,869	2,152
	Equal variances not assumed			6,181	51,896	,000	1,511	,244	1,020	2,001

5.3.2 Leeftijd

Tabel 5.3.16: Verband leeftijd en 'place attachment'

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class2likertleeftijd *	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%
Class2likertPA						

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,367 ^a	1	,242		
Continuity Correction ^b	,816	1	,366		
Likelihood Ratio	1,397	1	,237		
Fisher's Exact Test				,294	,184
Linear-by-Linear Association	1,362	1	,243		
N of Valid Cases	275				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,20.

Tabel 5.3.17: Verband leeftijd en 'place dependence'

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class2likertleeftijd *	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%
Class2likertPD						

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,016 ^a	1	,156		
Continuity Correction ^b	1,173	1	,279		
Likelihood Ratio	1,762	1	,184		
Fisher's Exact Test				,177	,140
Linear-by-Linear Association	2,009	1	,156		
N of Valid Cases	275				

a. 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,89.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.18: Verband leeftijd en 'sense of place'

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class2likertleeftijd * class2sop	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,849 ^a	1	,357		
Continuity Correction ^b	,397	1	,529		
Likelihood Ratio	,804	1	,370		
Fisher's Exact Test				,387	,258
Linear-by-Linear Association	,846	1	,358		
N of Valid Cases	275				

a. 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,42.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.19: Verband leeftijd en uniciteit

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class2likertleeftijd * newclass2uniciteit	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,576 ^a	1	,209		
Continuity Correction ^b	,980	1	,322		
Likelihood Ratio	1,608	1	,205		
Fisher's Exact Test				,289	,161
Linear-by-Linear Association	1,571	1	,210		
N of Valid Cases	275				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,36.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.20: Verband leeftijd en levendigheid

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class2likertleeftijd * class2levendigheid	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,576 ^a	1	,209		
Continuity Correction ^b	,980	1	,322		
Likelihood Ratio	1,608	1	,205		
Fisher's Exact Test				,289	,161
Linear-by-Linear Association	1,571	1	,210		
N of Valid Cases	275				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,36.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.21: Verband leeftijd en verplaatsen

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class2likertleeftijd * Class2likertverplaatsen	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,364 ^a	1	,243		
Continuity Correction ^b	,650	1	,420		
Likelihood Ratio	1,186	1	,276		
Fisher's Exact Test				,272	,202
Linear-by-Linear Association	1,359	1	,244		
N of Valid Cases	275				

a. 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,39.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.22: Verband leeftijd en verblijven & ontmoeten

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Class2likertleeftijd * class3likertverblijvenenontm oeten	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,038 ^a	2	,219
Likelihood Ratio	2,401	2	,301
Linear-by-Linear Association	2,068	1	,150
N of Valid Cases	275		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,25.

5.3.4 Sociaaleconomische status

Tabel 5.3.23: Verband sociaaleconomische status en 'place attachment'

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
NewAlgemeenStudentMede rwerker * Class2likertPA	274 ^a	99,6%	,969	0,4%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,580 ^a	1	,108		
Continuity Correction ^b	2,024	1	,155		
Likelihood Ratio	2,620	1	,106		
Fisher's Exact Test				,142	,077
Linear-by-Linear Association	2,570	1	,109		
N of Valid Cases	274				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,38.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.24: Verband sociaaleconomische status en 'place dependence'

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
NewAlgemeenStudentMedewerker * Class2likertPD	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,401 ^a	1	,011		
Continuity Correction ^b	5,280	1	,022		
Likelihood Ratio	5,603	1	,018		
Fisher's Exact Test				,019	,014
Linear-by-Linear Association	6,377	1	,012		
N of Valid Cases	275				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,55.

b. Computed only for a 2x2 table

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,153			,011
	Cramer's V	,153			,011
	Contingency Coefficient	,151			,011
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,153	,071	-2,052	,040
	Kendall's tau-c	-,079	,039	-2,052	,040
N of Valid Cases		275			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Tabel 5.3.25: Verband sociaaleconomische status en 'sense of place'

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
NewAlgemeenStudentMed erwerker * class2sop	276 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,318 ^a	1	,069		
Continuity Correction ^b	2,636	1	,104		
Likelihood Ratio	3,135	1	,077		
Fisher's Exact Test				,077	,055
Linear-by-Linear Association	3,306	1	,069		
N of Valid Cases	276				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,40.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabel 5.3.26: Verband sociaaleconomische status en uniciteit

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
NewAlgemeenStudentMedewerker * Class3likertuniciteit	275 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,353 ^a	2	,508
Likelihood Ratio	1,294	2	,524
Linear-by-Linear Association	,006	1	,937
N of Valid Cases	275		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,45.

Tabel 5.3.27: Verband sociaaleconomische status en levendigheid

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
NewAlgemeenStudentMedewerker * class3likertlevendigheid	274 ^a	99,6%	,969	0,4%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,027 ^a	2	,081
Likelihood Ratio	5,596	2	,061
Linear-by-Linear Association	4,981	1	,026
N of Valid Cases	274		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,96.

Tabel 5.3.28: Verband sociaaleconomische status en verplaatsen

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
NewAlgemeenStudentMede rwerker * Class3likertverplaatsen	276 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,994 ^a	2	,136
Likelihood Ratio	3,116	2	,211
Linear-by-Linear Association	2,057	1	,152
N of Valid Cases	276		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,14.

Tabel 5.3.29: Verband sociaaleconomische status en verblijven & ontmoeten

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
NewAlgemeenStudentMede rwerker * class3likertverblijvenenontm oeten	276 ^a	100,0%	0	0,0%	274,969	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,738 ^a	2	,094
Likelihood Ratio	4,705	2	,095
Linear-by-Linear Association	4,700	1	,030
N of Valid Cases	276		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,79.

Tabel 5.3.30: Verband tussen de factor levendigheid en de factor verblijven & ontmoeten

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
class3likertlevendigheid * class3likertverblijvenenontm oeten	275	100,0%	0	0,0%	275	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	81,039 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	65,005	4	,000
Linear-by-Linear Association	46,553	1	,000
N of Valid Cases	275		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,84.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.	
Nominal by Nominal	Phi	,543		,000	
	Cramer's V	,384		,000	
	Contingency Coefficient	,477		,000	
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,379	,056	6,128	,000
	Kendall's tau-c	,292	,048	6,128	,000
N of Valid Cases	275				

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

